کتاب طراحی مد و لباس سفارشی

ایران استخدام

سرویس خصوصی خدمات عام المنفعه اخبار شغل و استخدام

Www.IranEstekhdam.Ir

خواننده گرامی؛ در جهت بهبود کیفیت این فایل؛ لطفاً هرگونه انتقاد و پیشنهاد خود در مورد مطالب آن
و یا گزارش مشکل را به آدرس ایمیل و یا با شماره تلفن زیر مطرح نمایید:

شماره تلفن تماس:آره ۰۲۱-۹۱۳۰۰۰۱۳ آدرس ایمیل: soal@iranestekhdam.ir

Www.IranEstekhdam.Ir

«لینک‌های مفید و مرتبط»

دانلود منابع آزمون استخدامی هنرآموز طراحی و دوخت

خرید و دانلود

دانلود نمونه سوالات آزمون استخدامی هنرآموز طراحی و دوخت

خرید و دانلود

دانلود منابع آزمون استخدامی استادکار طراحی و دوخت

خرید و دانلود

دانلود نمونه سوالات عمومی و تخصصی استخدام آموزش و پرورش

خرید و دانلود

جمهوری اسلامی ایران
وزارت آموزش و پرورش
تعلیم و تعلم عبادت است

رشتهٔ طراحی و دوخت

پایهٔ دوازدهم ـ دورهٔ دوم متوسطه ـ شاخهٔ فنی وحرفه‌ای

طراحی مُد و لباس سفارشی

۲۱۲۵۸۳

ویژهٔ دختران

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

نام کتاب: طراحی مُد و لباس سفارشی (ویژهٔ دختران) ـ ۲۱۲۵۸۳

پدیدآورنده: سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

مدیریت برنامه‌ریزی درسی و تألیف: دفتر تألیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و کاردانش

شناسه افزوده برنامه‌ریزی و تألیف: فاطمه آذرباش، زهرا کریمی، مریم بهرامی، مهناز ترابیان، اکرم جعفری کیان، معصومه کریمیان و فاطمه خمامی عین‌شیخ (اعضای شورای برنامه‌ریزی)
سمانه شهری‌نژاد، اعظم آقاجانی و صفورا محمدزاده(اعضای گروه تألیف) ـ معصومه کریمیان، زهرا کریمی(ویراستار علمی) ـ عزت‌الله خیراله(ویراستار ادبی)

مدیریت آماده‌سازی هنری: ادارهٔ کلّ نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی

شناسه افزوده آماده‌سازی: جواد صفری(مدیر هنری) ـ الهه یعقوبی‌نیا(صفحه‌آرا) ـ مریم کیوان(طراح جلد) ـ میترا زارع، بشریٰ بهرامی، لیلا محمدی، بهمن رحیمی و پرهام صحرایی (عکاسی، رسامی و رنگ‌آمیزی) ـ ملیحه شیردل، معصومه افشار (تصویرساز لباس)

نشانی سازمان: تهران: خیابان ایرانشهر شمالی ـ ساختمان شمارهٔ ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)
تلفن: ۹ـ۸۸۸۳۱۱۶۱، دورنگار: ۸۸۳۰۹۲۶۶ ، کدپستی: ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹
وبگاه: www.chap.sch.ir و www.irtextbook.ir

ناشر : شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران: تـهران ـ کیلومتر ۱۷ جادهٔ مخصوص کرج ـ خیابان ۶۱ (داروپخش)
تلفن :۵ ـ ۴۴۹۸۵۱۶۱، دورنگار: ۴۴۹۸۵۱۶۰، صندوق پستی: ۱۳۹ـ ۳۷۵۱۵

چاپخانه: شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران «سهامی خاص»

سال انتشار و نوبت چاپ: چاپ سوم ۱۳۹۹

کلیه حقوق مادی و معنوی این کتاب متعلق به سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش است و هرگونه استفاده از کتاب و اجزای آن به‌صورت چاپی و الکترونیکی و ارائه در پایگاه‌های مجازی، نمایش، اقتباس، تلخیص، تبدیل، ترجمه، عکس‌برداری، نقاشی، تهیه فیلم و تکثیر به هر شکل و نوع بدون کسب مجوز از این سازمان ممنوع است و متخلفان تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

شابک ۲- ۳۴۵۰ - ۰۵ - ۹۶۴ - ۹۷۸ ISBN 978 - 964 - 05 - 3450 - 2

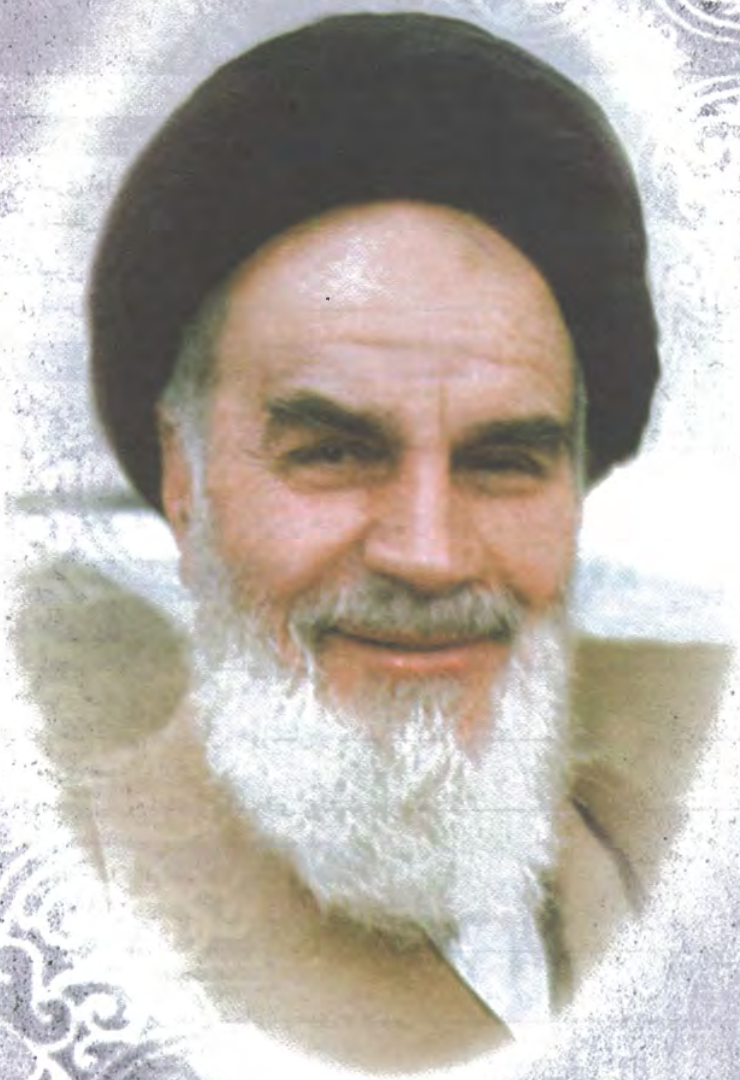

اگر یک ملتی نخواهد آسیب ببیند باید این ملت اوّلاً با هم متحد باشد، و ثانیاً در هر کاری که اشتغال دارد آن را خوب انجام بدهد. امروز کشور محتاج به کار است. باید کار کنیم تا خودکفا باشیم. بلکه ان‌شاءالله صادرات هم داشته باشیم. شما برادرها الان عبادت‌تان این است که کار بکنید. این عبادت است.

امام خمینی «قُدِّسَ سِرُّهُ»

فهرست

پودمان ۱: طراح لباس‌های سنتی غرب ایران

واحد یادگیری اول

■ پوشاک مناطق کردنشین (کردستان، کرمانشاه، ایلام و آذربایجان غربی)..... ۲

واحد یادگیری دوم

■ طراحی لباس لری و بختیاری..... ۱۹

پودمان ۲: طراح لباس‌های سنتی شمال و شمال‌غرب ایران

واحد یادگیری اول

■ طراحی لباس‌های آذربایجان شرقی، اردبیل و قزوین..... ۳۲

واحد یادگیری دوم

■ طراحی لباس‌های سواحل جنوبی دریای خزر (مازندران، گیلان و گلستان)..... ۴۸

پودمان ۳: طراح لباس‌های سنتی مرکز و جنوب ایران

واحد یادگیری اول

■ پوشاک محلی بانوان فارس قشقایی و اِوَز..... ۶۷

واحد یادگیری دوم

■ پوشاک محلی بانوان هرمزگان، خوزستان و بوشهر..... ۷۷

واحد یادگیری سوم

■ پوشاک محلی بانوان ابیانه و اقلیت‌های زرتشت و ارامنه..... ۹۴

پودمان ۴: طراح لباس‌های سنتی شرق ایران

واحد یادگیری اول

■ پوشاک محلی سمنان..... ۱۰۹

واحد یادگیری دوم

■ پوشاک محلی بانوان خراسان شمالی، رضوی و جنوبی..... ۱۱۲

واحد یادگیری سوم

■ پوشاک محلی بانوان سیستان و بلوچستان..... ۱۲۷

پودمان ۵: دوزنده لباس‌های محلی

واحد یادگیری اول

■ ساخت الگو در لباس محلی ایران..... ۱۳۸

واحد یادگیری دوم

■ دوخت لباس محلی ایران..... ۱۵۶

منابع..... ۱۷۳

سخنی با هنرآموزان عزیز

در راستای تحقق اهداف سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران و نیازهای متغیر دنیای کار و مشاغل، برنامه درسی رشته طراحی و دوخت، طراحی و بر اساس آن محتوای آموزشی نیز تألیف گردید. کتاب حاضر از مجموعه کتاب‌های کارگاهی می‌باشد که برای سال دوازدهم تدوین و تألیف گردیده است. این کتاب دارای ۵ پودمان است که هر پودمان از دو یا سه واحد یادگیری تشکیل شده است. همچنین ارزشیابی مبتنی بر شایستگی از ویژگی‌های این کتاب می‌باشد که در پایان هر پودمان شیوه ارزشیابی آورده شده است. هنرآموزان گرامی می‌بایست برای هر پودمان یک نمره در سامانه ثبت نمرات برای هر هنرجو ثبت کنند. نمره قبولی در هر پودمان حداقل ۱۲ می‌باشد و نمره هر پودمان از دو بخش تشکیل می‌گردد که شامل ارزشیابی پایانی در هر پودمان و ارزشیابی مستمر برای هریک از پودمان‌ها است. از ویژگی‌های دیگر این کتاب طراحی فعالیت‌های یادگیری ساخت یافته در ارتباط با شایستگی‌های فنی و غیرفنی از جمله مدیریت منابع، اخلاق حرفه‌ای و مباحث زیست‌محیطی است. این کتاب جزئی از بسته آموزشی تدارک دیده شده برای هنرجویان است که لازم است از سایر اجزای بستهٔ آموزشی مانند کتاب همراه هنرجو، نرم‌افزار و فیلم آموزشی در فرایند یادگیری استفاده شود. کتاب همراه هنرجو در هنگام یادگیری، ارزشیابی و انجام کار واقعی مورد استفاده قرار می‌گیرد. شما می‌توانید برای آشنایی بیشتر با اجزای بسته یادگیری، روش‌های تدریس کتاب، شیوه ارزشیابی مبتنی بر شایستگی، مشکلات رایج در یادگیری محتوای کتاب، بودجه‌بندی زمانی، نکات آموزشی شایستگی‌های غیرفنی، آموزش ایمنی و بهداشت و دریافت راهنما و پاسخ فعالیت‌های یادگیری و تمرین‌ها به کتاب راهنمای هنرآموز این درس مراجعه کنید. لازم به یادآوری است، کارنامه صادر شده در سال تحصیلی قبل بر اساس نمره ۵ پودمان بوده است و در هنگام آموزش و سنجش و ارزشیابی پودمان‌ها و شایستگی‌ها، می‌بایست به استاندارد ارزشیابی پیشرفت تحصیلی منتشر شده توسط سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی مراجعه گردد. رعایت ایمنی و بهداشت، شایستگی‌های غیر فنی و مراحل کلیدی بر اساس استاندارد از ملزومات کسب شایستگی می‌باشند. همچنین برای هنرجویان تبیین شود که این درس با ضریب ۸ در معدل کل محاسبه می‌شود و دارای تأثیر زیادی است.

کتاب شامل پودمان‌های ذیل است:

پودمان اول با عنوان «طراح لباس‌های سنتی غرب ایران» شما را با چگونگی طراحی و رنگ‌آمیزی لباس‌های کردی و لری آشنا خواهد کرد.

پودمان دوم با عنوان« طراح لباس‌های سنتی شمال و شمال‌غرب ایران» انواع مختلف لباس‌های آذربایجان، اردبیل، گیلان، مازندران و ترکمن ها را تبیین خواهد کرد.
پودمان سوم با عنوان« طراح لباس‌های سنتی مرکز و جنوب ایران» با بعضی از لباس‌های این مناطق (همچون ابیانه، خوزستان و...) و چگونگی طراحی آن آشنا خواهید شد.
پودمان چهارم با عنوان« طراح لباس‌های سنتی شرق ایران» چگونگی طراحی لباس‌های سمنان، خراسان و سیستان و بلوچستان را آموزش خواهد داد.
و بالاخره در پودمان پنجم با عنوان «دوزنده لباس‌های محلی» شما با ترسیم الگوی لباس‌های محلی و چگونگی دوخت آن آشنا خواهید شد.
امید است که با تلاش و کوشش شما همکاران گرامی اهداف پیش‌بینی شده برای این درس محقق گردد.

دفتر تألیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و کاردانش

سخنی با هنرجویان عزیز

شرایط در حال تغییر دنیای کار در مشاغل گوناگون، توسعه فناوری‌ها و تحقق توسعه پایدار، ما را بر آن داشت تا برنامه‌های درسی و محتوای کتاب‌های درسی را در ادامه تغییرات پایه‌های قبلی براساس نیاز کشور و مطابق با رویکرد سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران در نظام جدید آموزشی بازطراحی و تألیف کنیم. مهم‌ترین تغییر در کتاب‌ها، آموزش و ارزشیابی مبتنی بر شایستگی است. شایستگی، توانایی انجام کار واقعی به‌طور استاندارد و درست تعریف شده است. توانایی شامل دانش، مهارت و نگرش می‌شود. در رشته تحصیلی- حرفه‌ای شما، چهار دسته شایستگی در نظر گرفته شده است:

۱ شایستگی‌های فنی برای جذب در بازار کار مانند توانایی طراحی و دوخت انواع لباس محلی

۲ شایستگی‌های غیر فنی برای پیشرفت و موفقیت در آینده مانند خلاقیت و نوآوری و مصرف بهینه ابزار و مواد

۳ شایستگی‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات مانند کار با نرم افزارها

۴ شایستگی‌های مربوط به یادگیری مادام‌العمر مانند کسب اطلاعات از منابع دیگر

بر این اساس دفتر تألیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و کاردانش مبتنی بر اسناد بالادستی و با مشارکت متخصصان برنامه‌ریزی درسی فنی و حرفه‌ای و خبرگان دنیای کار مجموعه اسناد برنامه درسی رشته‌های شاخه فنی و حرفه‌ای را تدوین نموده‌اند که مرجع اصلی و راهنمای تألیف کتاب‌های درسی هر رشته است.

کسب شایستگی‌های این کتاب برای موفقیت آینده شغلی و حرفه‌ای شما بسیار ضروری است. هنرجویان عزیز سعی نمایید تمام شایستگی‌های آموزش داده شده در این کتاب را کسب و در فرایند ارزشیابی به اثبات رسانید.

کتاب درسی «طراحی و دوخت لباس های محلی بانوان ایران» شامل پنج پودمان است و هر پودمان دارای دو یا سه واحد یادگیری است و هر واحد یادگیری از چند مرحله‌کاری تشکیل شده است. شما هنرجویان عزیز پس از یادگیری هر پودمان می‌توانید شایستگی‌های مربوط به آن را کسب نمایید. هنرآموز محترم شما برای هر پودمان یک نمره در سامانه ثبت نمرات منظور می‌نماید و نمره قبولی در هر پودمان حداقل ۱۲ می‌باشد. در صورت احراز نشدن شایستگی پس از ارزشیابی اول، فرصت جبران و ارزشیابی مجدد تا آخر سال تحصیلی وجود دارد. کارنامه شما در این درس شامل ۵ پودمان و از دو بخش نمره مستمر و نمره شایستگی برای هر پودمان خواهد بود و اگر در یکی از

پودمان‌ها نمره قبولی را کسب نکردید، تنها در همان پودمان‌ها لازم است مورد ارزشیابی قرار گیرید و پودمان‌های قبول شده در مرحله اول ارزشیابی مورد تأیید و لازم به ارزشیابی مجدد نمی‌باشد. همچنین این درس دارای ضریب ۸ است و در معدل کل شما بسیار تأثیرگذار است.

همچنین علاوه بر کتاب درسی شما امکان استفاده از سایر اجزای بسته آموزشی که برای شما طراحی و تألیف شده است، وجود دارد. یکی از این اجزای بسته آموزشی کتاب همراه هنرجو می‌باشد که برای انجام فعالیت‌های موجود در کتاب درسی باید استفاده نمایید. کتاب همراه خود را می‌توانید هنگام آزمون و فرایند ارزشیابی نیز همراه داشته باشید. سایر اجزای بسته آموزشی دیگری نیز برای شما در نظر گرفته شده است که با مراجعه به وبگاه رشته خود با نشانی www.tvoccd.medu.ir می‌توانید از عناوین آن مطلع شوید.

فعالیت‌های یادگیری در ارتباط با شایستگی‌های غیرفنی از جمله مدیریت منابع، اخلاق حرفه‌ای، حفاظت از محیط‌زیست و شایستگی‌های یادگیری مادام‌العمر و فناوری اطلاعات و ارتباطات همراه با شایستگی‌های فنی طراحی و در کتاب درسی و بسته آموزشی ارائه شده است. شما هنرجویان عزیز کوشش نمایید این شایستگی‌ها را در کنار شایستگی‌های فنی آموزش ببینید، تجربه کنید و آنها را در انجام فعالیت‌های یادگیری به کار گیرید.

رعایت نکات ایمنی، بهداشتی و حفاظتی از اصول انجام کار است. لذا توصیه‌های هنرآموز محترمتان در خصوص رعایت مواردی که در کتاب آمده است، در انجام کارها جدی بگیرید.

امیدواریم با تلاش و کوشش شما هنرجویان عزیز و هدایت هنرآموزان گرامی، گام‌های مؤثری در جهت سربلندی و استقلال کشور و پیشرفت اجتماعی و اقتصادی و تربیت مؤثر و شایسته جوانان برومند میهن اسلامی برداشته شود.

دفتر تألیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و کاردانش

پودمان ۱

طراح لباس‌های سنتی غرب ایران

واحد یادگیری اول

پوشاک مناطق کردنشین (کردستان، کرمانشاه، ایلام و آذربایجان غربی)

شایستگی‌های طراحی لباس‌های محلی بانوان غرب ایران

در پایان این پودمان از شما انتظار می‌رود:

۱ از پز و فیگور اندام متناسب برای طراحی لباس‌های غرب ایران استفاده کنید.

۲ تفاوت‌ها و شباهت‌های لباس‌های غرب ایران را با لباس دیگر مناطق ایران تشخیص دهید.

۳ توانایی طراحی یک دست لباس محلی را داشته باشید.

۴ طرح، نقش، رنگ و جنس پارچه‌های کاربردی بعضی از لباس‌های محلی غرب ایران را بشناسید.

۵ نوع تزیینات و سوزن‌دوزی‌های پوشش بعضی از لباس‌های محلی غرب ایران را بشناسید.

استاندارد عملکرد

طراحی لباس بانوان غرب ایران براساس شناسایی فرم و ویژگی‌های ساختار، رنگ و تزیینات لباس آنان.

کردستان

موقعیت جغرافیایی

کردستان، استانی سرسبز در غرب ایران است که در مجاورت بخش شرقی کشور عراق قرار دارد. این استان که در دامنه‌ها و دشت‌های پراکنده سلسله جبال زاگرس میانی قرار گرفته ، از شمال به استان‌های آذربایجان غربی و زنجان، از شرق به استان‌های همدان و زنجان، از جنوب به استان کرمانشاه و از غرب به کشور عراق محدود است. مرکز این استان شهر سنندج می‌باشد.

در میان اقوام بزرگ کرد برخی در استان کردستان زندگی می کنند که از این جمله می توان به بانه‌ای، اورامانی، سقزی، لیلاخی و... که دارای لباس و آداب و رسوم خاص می‌باشند، اشاره کرد.

فکر کنید

- آیا با پوشاک محلی کردی آشنایی دارید؟
- آیا تفاوت‌ها و شباهت‌های لباس‌های مناطق مختلف کردنشین ایران را با دیگر مناطق می‌دانید؟

معرفی پوشاک محلی بانوان کرد کردستان

پوشاک بانوان کرد کردستان عبارت‌اند از : عمامه، یل، پیراهن، شلوار، کلاه، لچک، روسری، شال، قبا و کلنجه.

کلنجه

کلنجه نیم‌تنه‌ای بدون آستین است که روی پیراهن بلند پوشیده می‌شود و دارای مدل‌های مختلف است که در اورامان به آن سُخمه گفته می‌شود. یل، کتی کوتاه با آستین بلند است که در زیربغل چاک دارد و در جلو به هم نمی‌رسند. جنس آن معمولاً از مخمل و زری و دارای آستر می‌باشد. گاهی هم از بالاپوشی به‌نام «کلنجه» استفاده می‌شود.

جلیقه: جلیقه از پارچه‌های مخمل رنگی تهیه شده و دارای تزییناتی از جمله یراق‌های پهن، نوارها و پولک‌های فراوان است. معمولاً حاشیه جلو از سرشانه تا پهلوها پر از سکه‌های طلا و نقره است.

پیراهن(کِراس): این پیراهن تمام قد و بلند بوده، از زیر بغل تا پایین مخروطی‌شکل می‌شود. همچنین از حدود زیر سینه تا پایین به پهنای سینه پولک‌دوزی می‌شود. زیر بغل لباس تکه‌ای به نام «مرغک» وجود دارد، آستین این پیراهن ساده یا دنباله‌ای مثلث شکل و طویلی دارد که به آن «سنبوسه یا اَلَچک یا سورانی» می‌گویند. بانوان این منطقه معمولاً تکه سنبوسه‌ای را به دور مچ دست و یا آنکه به روی آستین قبا می‌پیچند و در هنگام جشن آن را رها می‌کنند تا آویزان شود و مانند دستمالی در حرکات رقص استفاده شود. جنس این پیراهن از ابریشم یا مخمل‌های رنگارنگ است.

شلوار: شلوار بانوان کرد دو ساق و یک میان‌ساق پهن دارد. کمر آن لیفه‌ای و بسیار گشاد و پرچین است علاوه‌بر آن قسمت دمپای شلوار نیز لیفه‌ای می‌باشد. جنس آن از ساتن و پارچه‌های الوان و رنگ آن متناسب با رنگ پیراهن است. شلوار زنانه کردی از زیر پیراهن نقش آستر دامن را دارد.

قبا: قبا را بر روی پیراهن می‌پوشند. قد آن بلند و در محل اتصال یقه به وسیله یک دکمه بسته می‌شود، جلوی آن تا پایین باز بوده، دو طرف آن در پهلو جیب دارد، کناره آستر قبا، اطراف دامن، کناره یقه، حاشیه مشکی به پهنای ۳ سانتی‌متر دوخته می‌شود. همچنین گوشه دامن نیز به‌صورت مثلثی زیگزاگ‌دوزی شده است.

عمامه: عمامه از دو قسمت تشکیل شده است:

الف) کلاهی کوتاه با کلگی مسطح که پولک‌دوزی و سکه‌دوزی شده.

ب) مقداری پارچه مشکی لوله شده که دورتادور کلاهک پیچیده می‌شود و دنباله ریشه‌دار آن در پشت سر آویزان می‌ماند، برای آنکه لوله‌های پیچیده شده از یکدیگر باز نشوند با سنجاق‌های زینتی به بدنه کلاهک محکم می‌شود.

لچک یا روسری: روسری سه گوش توری زربفت ساده یا گل‌دار است که دوضلع آن ریشه‌دار و هر ضلع آن حدود دو متر و نیم و گاهی بیشتر است. آن را روی عمامه بر سر می‌گذارند و دوگوشهٔ ریشه‌دار آن را بر روی شانه انداخته و در جلوی سینه جمع می‌کنند و از حلقه‌ای چوبی معمولاً منقوش گل و بوته‌دار می‌گذرانند و دنبالهٔ دراز آن را به دو شکل روی بدن می‌آویزند.

الف) دنبالهٔ بلند گوشه‌های روسری را بر روی شانه می‌اندازند و در پشت گردن گره می‌زنند و رها می‌کنند.

ب) یک گوشه را به پشت برده و جلو می‌آورند و با گوشهٔ جلویی گره می‌زنند و می‌آویزند.

دستمال زینتی: این دستمال پارچه‌ای از جنس توری، سه گوش و رنگارنگ است که روی آن نقوش هندسی و تزیینی با نخ زری دوخته شده، بانوان دو گوشه این دستمال را بافته مانند طنابی حدود یک متر در می‌آورند و با نخ طلایی دور آن می‌پیچند تا باز نشود، سپس آن را به‌صورت دلخواه بر روی شانه و یا بازوی راست و چپ قرار داده، انتهای دو گوشه را به دور گردن پیچیده در پشت گردن گره می‌زنند و رها می‌کنند.

شال کمر: شال کمر پارچه‌ای به طول ۴ـ۳ برابر دور باسن و پهنای ۸۰ـ ۷۰ سانتی‌متر است که به صورت دولا دوخته می‌شود. این شال کمر را به انواع مختلف دور باسن می‌پیچند، جنس آن از ابریشم و شال کشمیر می‌باشد.

پوشاک محلی بانوان کردستان

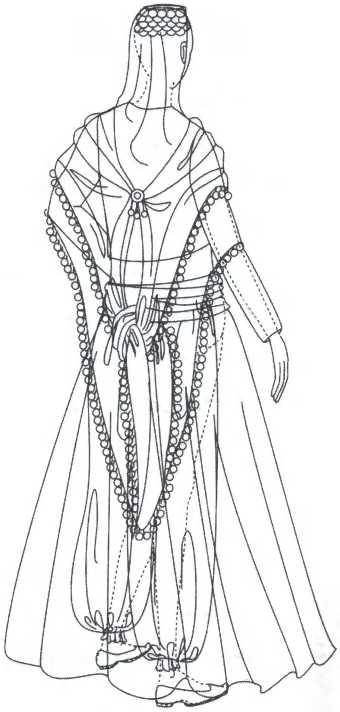

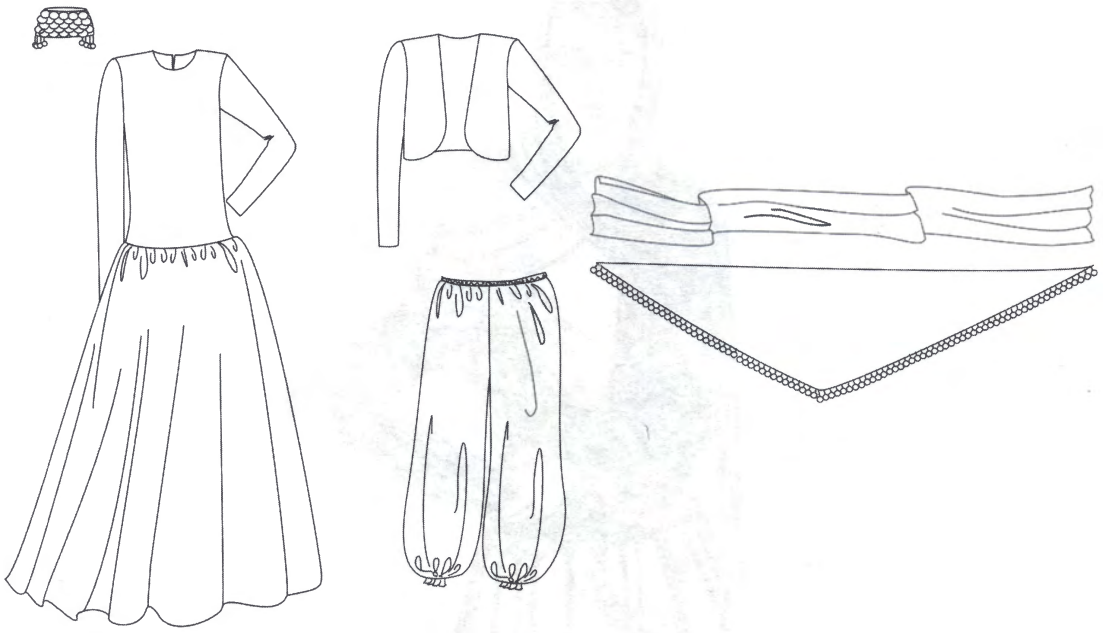

نکته

قبل از شروع رنگ‌آمیزی ابتدا زمینهٔ چهره، دست و صورت رنگ‌آمیزی شود.
شلوار و آستر بالاتنه باید با تکنیک ساتن یعنی سایه‌های مجزا رنگ‌آمیزی شود و نباید مانند حریر سایه‌ها در یکدیگر ترکیب شوند.
برای ایجاد زمینهٔ مناسب پیراهن حتماً از قلم‌موی درشت استفاده شود.

فعالیت عملی

باتوجه و دقت در پوشاک بانوان کرد کردستان، مانتوی مناسب اجتماع برای دختران جوان طراحی و رنگ‌آمیزی کنید.

رنگ‌آمیزی

تکنیک اجرا: آبرنگ، سایه‌ها و مداد رنگ

سکه‌ها: روان‌نویس طلایی

کرمانشاه

موقعیت جغرافیایی

استان کرمانشاه در غرب ایران قرار دارد. این استان از شمال به استان کردستان، از جنوب به استان‌های لرستان و ایلام، از شرق به استان همدان و از غرب با کشور عراق همسایه است. کرمانشاه منطقه‌ای نیمه‌کوهستانی است و سلسله‌جبال زاگرس بخش عمده این استان را پوشانده است.

معرفی پوشاک محلی بانوان کرد کرمانشاه

اجزای پوشاک زنان عبارت‌اند از: روسری یا سربند، کلاه، جلیقه، یل، پیراهن، قبا، روپوش، شلوار، زیرپیراهن و کفش.

سربند: سربند بانوان بسیار پرپشت بوده و شامل چند دستمال کلاغی ریشه‌دار است که بر روی کلاهکی مانند عرقچین، به دور سر پیچیده می‌شود، این کلاهک ممکن است ترک‌دار و یا ساده باشد. همچنین بانوان جوان به جای سربند فقط از کلاهکی با تزیینات منجوق‌دوزی و سکه‌دوزی استفاده می‌کنند، به این سربند « کلاو یا کُلو یا کِلو » می‌گویند.

کلاه: معمولاً از مقوایی به شکل استوانه تهیه می‌شود و با مخمل رنگی قرمز، مشکی و آبی لاجوردی روکش می‌شود که دور آن را با یراق تزیین می‌کنند و زنان با توجه به مکان مورد استفاده از آن برای پوشش سر استفاده می‌کنند.

پیراهن (کراس): پیراهن آنان دارای آستین، قد بلند و یقه‌ای سه گوش می‌باشد. زیر بغل مرغک دارد، دم آستین آن ساده و در صورت داشتن سرآستین با دکمه بسته می‌شود. پارچه پیراهن از مخمل‌های رنگارنگ است.

جلیقه: پوشاک بسیار مجلل بومی است که از پارچه مخمل درست شده و گاه آسترکشی می‌شود، یقه جلیقه سه گوش و کناره‌های آن از بالای یقه تا لبه و پهلوها، به عرض ۳ سانتی‌متر و یا بیشتر، تماماً یراق‌دوزی و نواردوزی می‌شود.

نیم‌تنه یا یل: قد نیم‌تنه مانند جلیقه کوتاه و آستین آن تا مچ دست می‌باشد، نیم‌تنه از جنس پارچه‌های زری و یا مخمل تهیه می‌شود. لبه آستین نیم‌تنه دارای سنبوسه کوتاه و گاه به‌صورت ساده و همراه با چاک کوتاهی است، برای تزیین، دورتادور آن را چرخ‌دوزی می‌کنند.

قبا: تمام قد و بلند است، قبا از مخمل‌های رنگی و گاهی پارچه‌های گل‌دار تهیه می‌شود. قسمت جلوی آن از زیر سینه تا پای دامن با برشی هلالی باز و خالی است. در روی سینه لبه‌های قبا به یکدیگر می‌رسد که این قسمت را سکه‌دوزی می‌کنند. این قبا به نام‌های «کوتر» یا «قِوا» معروف است.

روپوش (چادر): روپوش چادری است از پارچه‌های ابریشمی مشکی به طول ۲ متر و پهنای کمتر، که معمولاً آن را از درازی بر پشت شانه آویخته و دو گوشه بالای آن را به جلو آورده و در پیش‌سینه گره می‌زنند.

کفش: بانوان از کفش یا پاپوش دست‌باف که از نخ‌های رنگین تهیه شده و با نام «کلاش یا گیوه کرمانشاهی» خوانده می‌شود استفاده می‌کنند این کفش بسیار معروف است.

این گیوه در سازمان جهانی یونسکو به ثبت رسیده و بر همین اساس شهر کرمانشاه شهر خلاق شناخته شده است.

شلوار : طرح و مدل و جنس شلوار همانند دیگر اقوام کرد است.

پوشاک محلی بانوان کرد کرمانشاه

رنگ‌آمیزی

قبا: جنس مخمل ـ **تکنیک اجرا:** گواش، ماژیک و مداد رنگ

روسری: حریر ـ **تکنیک اجرا:** آبرنگ و گواش رقیق‌شده با اکلیل

نکته مهم

با توجه به کاربرد زیرپوش و شلوار به‌عنوان آستری لباس در این پوشاک باید برای رنگ‌آمیزی زیرپوش و شلوار از رنگ گواش غلیظ و سایهٔ آبکی آن به صورت مجزا استفاده شود. برای نشان دادن براقیت ساتن باید از رنگ سفید استفاده کرد.

فعالیت عملی

باتوجه به معرفی پوشاک بانوان کرد کرمانشاه و اجزای آن پوشاکی مناسب مهمانی یا اجتماع طراحی و با تکنیک دلخواه رنگ‌آمیزی کنید.

ایلام

موقعیت جغرافیایی

استان ایلام از استان‌های غربی ایران و در ناحیه‌ای نیمه گرم، کوهستانی و کم و بیش جنگلی قرار گرفته است. مرکز آن شهر ایلام می‌باشد. این استان از غرب با کشور عراق، از جنوب با استان خوزستان، از شرق با استان لرستان و از شمال با استان کرمانشاه همسایه است. از گویش‌های رایج در این منطقه می‌توان به کردی (کردی کلهر)، لری و لکی، عرب و فیلی اشاره کرد.

معرفی پوشاک محلی بانوان ایلام

اجزای پوشاک بانوان عبارت‌اند از: عرقچین یا کلاو، مَقنا یا مقنعه، کمرچین، گل‌ونی، کِراس یا شوو، شِوال، یَل، سُخمه، قی‌ون یا شال کمر و کفش.

عرقچین یا کِلاو: عرقچین نوعی کلاه زنانه است که جنس آن از پارچه نخی سفید رنگ و رنگ کلاه به رنگ‌های مختلف است. عرقچین هیچ‌گاه به‌تنهایی به‌کار نمی‌رود و بقیه پوشش‌ها نیز بر آن بسته می‌شود.

مَقنا یا مقنعه: پارچه‌ای نازک و مشکی با عرض ۷۰ سانتی‌متر و طول بیشتر از ۱/۵ متر و دارای دو قطعه که از کناره و در جهت طول به یکدیگر بافته شده‌اند. این پوشش مخصوص عرب زبانان بوده و از مناطق اطراف آن وارد ایلام شده است. بانوان یک سر مقنا را روی سر گذاشته و مابقی آن را دور سر و گردن تا سینه می‌پیچند و درنهایت برای آنکه باز نشود به آن سنجاق می‌زنند.

کمرچین: این پوشش، تا چند دهه پیش بالاپوش بانوان مناطق مختلف ایلام بود. بانوان ایلام از نوارهای زرباف در تزیین این بالاپوش استفاده می‌کردند. جنس کمرچین از مخمل و در رنگ‌های قرمز، جگری، سبز، سرمه‌ای و مشکی بوده، همچنین دارای آستین بلند، جلو باز (شبیه پالتوی مردانه) و جیب با دهانه کج در طرفین بوده، همچنین کمربندی از جنس خود بالاپوش داشته است.

گل ونی: نوعی سرپوش از جنس حریر، ابریشم و یا نخی می‌باشد که در اندازه‌های مختلف کوچک و بزرگ تولید می‌گردد. جنس آن نازک بوده و زمینه مشکی داشته و با گل و بته و نقش‌های ساده اسلیمی در رنگ‌های سفید، قرمز و یا سبز و گاهی نارنجی، آبی و زرد تزیین گردیده است. در بیشتر نقاط استان به غیر از نقاط جنوبی با شیوه‌های تقریباً مشابهی از «گل ونی» برای پوشش سر استفاده می‌شود. در مناطق شیروان، ملکشاهی و ایوان آن را به‌صورت سه گوش روی سر انداخته و سرپوش «هَبَر» را روی آن به دور سر می‌بندند.

کِراس یا شوو: همان پیراهن بلند و آستین‌دار زنانه است. این پیراهن در ناحیه کمر تنگ شده ولی پایین آن کاملاً گشاد است. رنگ آن بستگی به سن بانوان دارد. برای کهنسالان از رنگ‌های تیره (سرمه‌ای) استفاده می‌شود.

شِوال: شلوار بانوان کرد ایلام به دو فرم عمده می‌باشد. یک شلوار کردی که معمولاً از جنس ترون و نخی به رنگ تیره یا سرمه‌ای است که در قسمت بالا و ران‌ها گشاد بوده و به‌طرف ساق پا باریک می‌گردد و در قسمت کمر به‌وسیله کش محکم می‌گردد. این شلوار فاقد هرگونه تزیین بوده و در طرفین جیب درونی دارد.
نوع دوم که به «بی‌جامه» معروف است از جنس‌های مختلف و گل‌دار بوده و فاقد جیب می‌باشد و با کش در قسمت کمر محکم می‌شود.

یَل (کت): نوعی کت زنانه از جنس مخمل با تزیینات کمرچین می‌باشد. یل دارای جیب در طرفین بوده و آستین‌دار دوخته می‌شود و دکمه‌هایی برای نما در جلوی آن تعیین شده است.

سُخمه (جلیقه): سخمه از مخمل یا پارچه رنگی دیگر دوخته می‌شود که فاقد آستین بوده و بر روی لباس کردی زنان و دختران جوان مورد استفاده قرار می‌گیرد. در سخمه حداکثر تزیینات به‌کار می‌رود و شامل آویزهای نقره‌ای و سکه‌های طلایی است که در جلو و پشت استفاده می‌شود.

قی‌ون یا شال کمر: پارچه‌ای بلند و یک‌رنگ که در مراسم عروسی به عنوان بخشی از تزیینات لباس استفاده می‌شود و ضمن حفاظت از کمر برای جابه‌جایی وسایل و کار در طی روز، جلوه‌ای زیبا به لباس سنتی ایلام می‌بخشد.

کفش

کفش دست‌باف رنگین که به گیوه کرمانشاهی معروف است. گیوهٔ زنانه از نخ‌های ابریشم الوان تهیه و قسمت سرپنجهٔ کفش باریک‌تر شده و گاهی در آخر منگولهٔ رنگی به باریک‌ترین قسمت سرپنجه وصل می‌شود.

پوشاک محلی بانوان ایلامی

رنگ‌آمیزی

پیراهن: جنس نخی گل‌دار ـ **تکنیک اجرا:** ماژیک، گواش و مدادرنگ

کلنجه: جنس مخمل ـ **تکنیک اجرا:** گواش و مدادرنگ

آذربایجان غربی

موقعیت جغرافیایی

استان آذربایجان غربی در شمال غربی ایران قرار دارد و از شمال به جمهوری آذربایجان و ترکیه، از غرب به عراق، از شرق به استان‌های آذربایجان‌شرقی و زنجان و از جنوب به استان کردستان محدود می‌شود. این استان از مناطق کوهستانی است. ترک‌های آذربایجان و کردها از گروه‌های عمده این استان به شمار می‌روند. کردها در بخش‌های مرتفع شمال و شمال‌غربی و جنوبی استان هستند و ترک‌های آذری در دشت‌های پیرامون دریاچه ارومیه و بخشی نیز در دشت‌های شمال و جنوب شرقی استان سکونت دارند. همچنین اقلیت‌های آشوری و ارمنی هم در این استان ساکن هستند. در بخش معرفی پوشاک به ایل زَرزا و کردهای شهر مهاباد می‌پردازیم.

معرفی پوشاک محلی بانوان کرد آذربایجان غربی

اجزای پوشاک بانوان عبارت‌اند از: کلاه، روسری، سربند، پیراهن، شال کمر، شلوار، یل و کفش.

کلاه: کلاه بانوان این منطقه، شکل گرد با کلگی مسطح دارد، آن را با مقوا می‌سازند و همه جای آن را با مخمل روکش می‌کنند. روی کلاه، با نقش‌هایی یراق‌دوزی و پولک‌دوزی می‌شود.

روسری: دستمالی بزرگ و توری گل‌دار یا ساده و سه‌گوش است که به آن «دسمال» می‌گویند. دو ضلع این دسمال ریشه دارد و درازای هر ضلع آن ۲ متر و نیم می‌باشد.

سربند: این سربند نیز مانند همه سربندهای کردی از پارچه مشکی مشهور به کلاغی می‌باشد. اهالی ایل زرزا واقع در جنوب ارومیه، دستمال کلاغی را از روی روسری بر روی کلاهک می‌پیچند.

پیراهن: این پیراهن تمام قد، بلند و گشاد؛ دارای بالاتنه ساده و پایین‌تنه پرچین است و در زبان محلی به آن «کِراس» می‌گویند.

رنگ آمیزی

پیراهن: جنس نخی گل‌دار ـ **تکنیک اجرا:** گواش و مداد رنگ

روسری: جنس نخی گل‌دار ـ **تکنیک اجرا:** گواش

واحد یادگیری دوم

طراحی لباس لری و بختیاری

لرستان

موقعیت جغرافیایی

استان لرستان در غرب ایران قرار گرفته است. این استان، از شمال به استان‌های مرکزی و همدان، از جنوب به استان خوزستان، از شرق به استان اصفهان و از غرب به استان‌های کرمانشاه و ایلام محدود می‌شود. مرکز استان لرستان، شهر خرم‌آباد است. لرها در استان‌های همدان، بخشی از اصفهان، کهگیلویه و بویراحمد و چهارمحال و بختیاری ساکن هستند.

فکر کنید

- آیا پوشاک بانوان لر را می‌شناسید؟
- پوشاک بانوان لر چه تفاوتی با دیگر اقوام ایرانی دارد؟

معرفی پوشاک محلی بانوان لر

پوشاک بانوان لر عبارت‌اند از: کلاهک، روسری، پیراهن، جلیقه، یل، کلنجه (سرداری)، شلوار و کفش.

روسری (گُلوَنی): دختران لرستانی موی سر و گیسوان خود را به‌وسیلهٔ چارقدهای ظریف و نازک گل‌دار ابریشمی در رنگ‌های مختلف می‌پوشانند و به‌نحو خاصی سر خود را با چند تخته از این چارقدها می‌بندند و دنبالهٔ آنها را از پشت‌سر آویزان می‌کنند. این سربندها اغلب از جنس ابریشم و به رنگ‌هایی با زمینهٔ سیاه و نقوش هندسی و گیاهی به‌رنگ‌های قرمز، زرد، بنفش و آبی همراه با نواری در حاشیه است.

کلاهک: بانوان از پارچه‌های کم عرض کلاهکی آستردار درست کرده و بر سر می‌گذارند، آنان دور کلاهک را با دستمال‌های کلاغی که به رنگ مشکی است و بر روی آن طرح‌های سفید دارد می‌بندند.

پیراهن: پیراهن دارای برشی ساده، بلند و گشاد است، یقه‌گرد آن با دکمه بسته می‌شود و جلوی پیراهن از زیر گلو تا حدود سینه چاک دارد. تنه پیراهن گاهی برش راست و گاه از زیر بغل اریب است. آستین پیراهن دارای سردست و شکاف بدون دکمه می‌باشد. آنان دور سردست، شکاف و دور دامن را یراق‌دوزی می‌کنند.

شلوار: در شکل ظاهری قسمت بالای آن گشاد و پهن است و دارای لیفه در کمر می‌باشد. دو ساق مایل به بیرون دارد که به صورت مخروطی ناقص است. قسمت پهن آن به تکه بالای شلوار دوخته می‌شود. این دو ساق در بخش بالایی با فاصله دوخته می‌شود که این فاصله در حکم میان ساق است.

جلیقه: جلیقهٔ لری بدون دکمه است و در جلو، دو قسمت آن از هم فاصله دارد. جنس آن از مخمل است و با سکه، مهره، نوار و یراق با طرح‌های هندسی و گیاهی تزیین می‌شود.

آژیه یا آجیده: کفش زنان لر از جنس نخ پنبه‌ای تابیده شده با کف چرمی است. رویه آن را از گیوه‌های کرمانشاهی و گاه شیرازی استفاده می‌کنند و زیره آن را که چند لایه چرم خالص و آج‌دار است، افرادی به نام (آژیه‌کش) آماده و پرداخت می‌کنند. آژیه از جمله سوغات بسیار مشهور و مرغوب استان لرستان است.

کت یا یل: بانوان لر دو نوع کت دارند:

الف) نوع اول: همان کت معمولی است که نیم‌تنه را می‌پوشاند، زر و زیور ندارد و جلوی بدن با دکمه بسته می‌شود.

ب) نوع دوم سرداری یا کلنجه: این لباس یک لباس رویی و مجلسی است. به دلیل رواج در بین سرداران و درباریان دورهٔ صفوی و قاجار، بین مردم عادی به سرداری معروف شده است، جنس آن از مخمل و معمولاً با رنگ‌های مشکی، سبز و قرمز تهیه می‌شود. آستین کوتاه تا آرنج که لبهٔ آستین و دامن و خط جلوی لباس به پهنای دو تا سه انگشت یراق‌دوزی و نواردوزی شده است و جلوی آن باز و بدون دکمه می‌باشد.

شلوار یا شاوال: شلوار جامه‌ای لیفه‌دار یا کمری‌دار از پارچه‌های الوان همانند شلوار دیگر اقوام ایرانی است که در زیر پیراهن می‌پوشند. شلوار لری از نظر طرح و دوخت شباهت زیادی به شلوار بندری و بلوچی دارد و مانند آنها در قسمت مچ و ساق پا سوزن‌دوزی و نقش‌اندازی دارد؛ با این تفاوت که علاوه بر سوزن‌دوزی، از ریشه هم درمچ پا استفاده می‌شود. برخی از بانوان لر از شلوار و برخی از تنبان پُرچین استفاده می‌کنند.

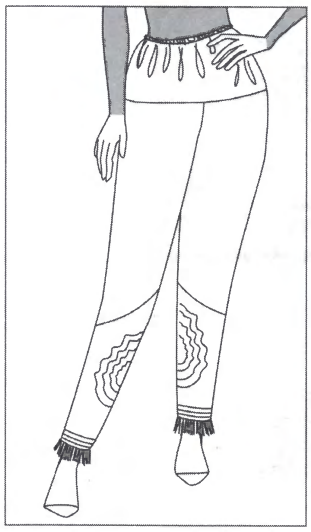

پوشاک محلی بانوان لری

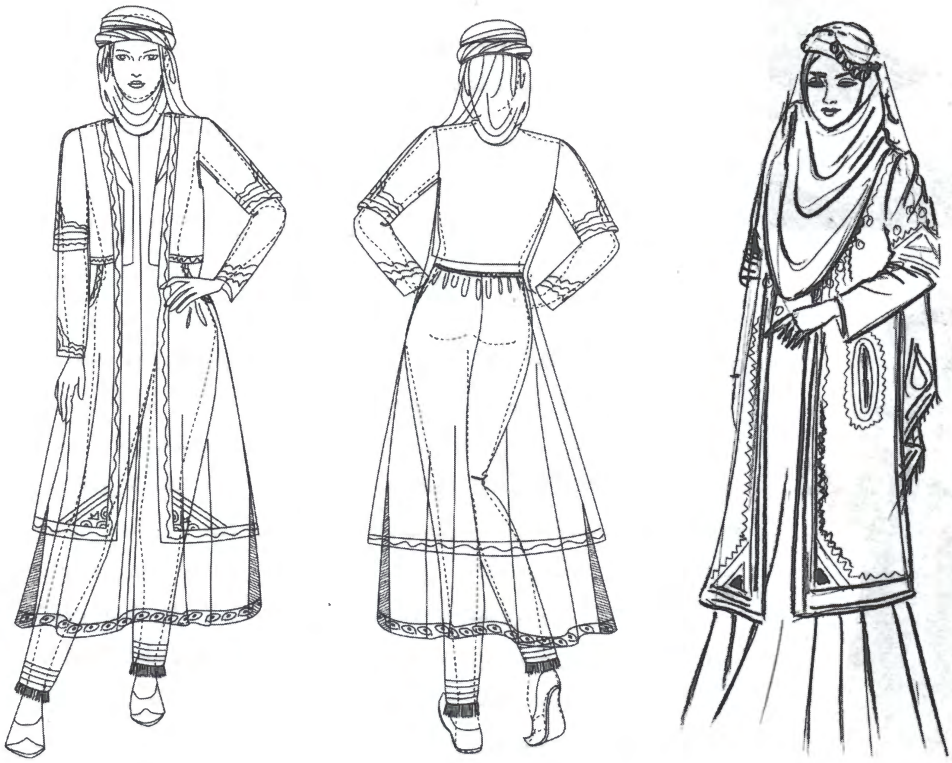

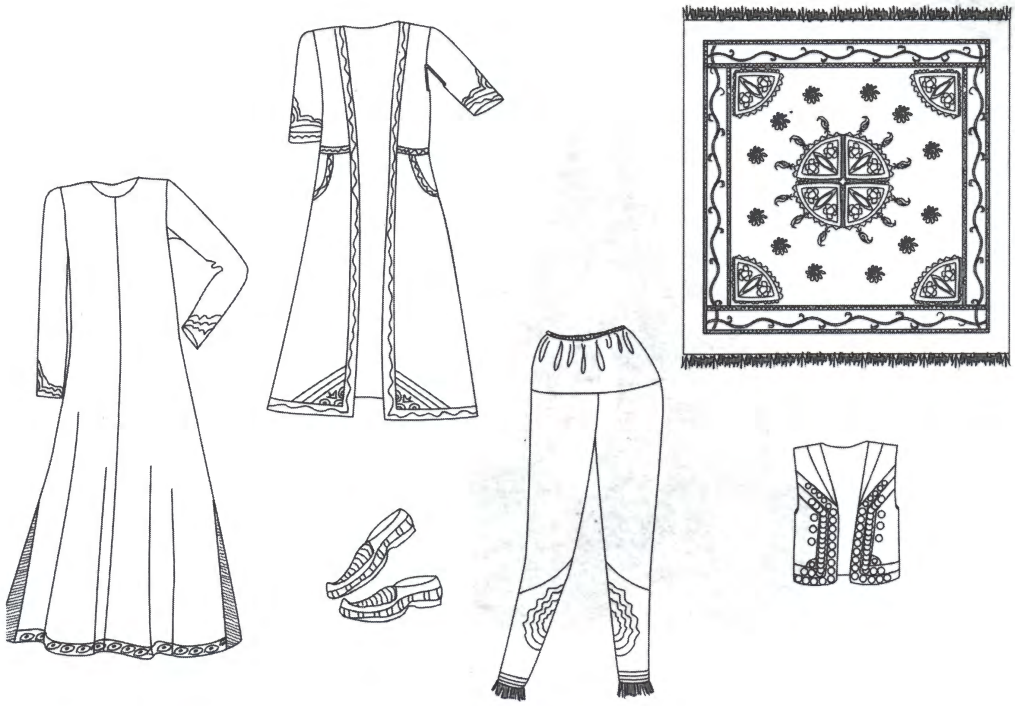

رنگ‌آمیزی

چهره و زیرسازی روسری و لباس ـ **تکنیک اجرا:** آبرنگ
خطوط تکمیلی و نقوش ـ **تکنیک اجرا:** ماژیک سفید و مشکی
نقوش پیراهن و سکه‌ها ـ **تکنیک اجرا:** ماژیک طلایی

فعالیت عملی

با شناختی که از پوشاک محلی لری پیدا کرده‌اید، مانتوی مناسب برای هنرآموزان هنرستان طراحی کرده و رنگ‌آمیزی کنید.

چهار محال و بختیاری

موقعیت جغرافیایی

چهارمحال و بختیاری یکی از استان‌ها در فلات ایران است که مرکز آن شهرکرد می‌باشد. از شمال و شرق به استان اصفهان، از غرب به استان خوزستان، از جنوب به کهگیلویه و بویراحمد و از شمال غربی به استان لرستان محدود می‌شود. زبان‌های لری، بختیاری، فارسی و ترکی در میان ساکنان این استان رایج است. بختیاری‌ها در استان‌های خوزستان، اصفهان، لرستان و ایلام زندگی می‌کنند.

معرفی پوشاک محلی بانوان بختیاری

پوشاک بانوان بختیاری عبارت‌اند از: لچک، مِی‌نا، پیراهن، شلوار و دستمال.

لچک یا کلاهک: لچک در بین بختیاری‌ها کلاه مانند است و شکل ظاهری آن شبیه کلاهک قشقایی‌هاست. کلاهک بانوان بختیاری از پارچه مخمل دوخته شده و برش آن دو تکه‌ای است؛ یک قسمت روی سر و قسمت دوم پشت سر دوطرف لچک توسط دوبند با انواع تزیینات مانند سکه و منجوق به هم وصل می‌شود.

روسری می‌نا: می‌نا روسری مستطیل شکل و از پارچه‌های نازک حریر و ابریشمی به رنگ‌های آبی، سبز، زرد، سرخ و یا بنفش است. طرز بستن آن یادآور روسری اقوام زرتشتی است. می‌نا توسط سنجاق بزرگ و تزیینی به لچک وصل می‌شود.

پیراهن: پیراهن بانوان لر که به نام‌های «پیرهن، جُما یا جوه» خوانده می‌شود. پیراهن بختیاری دارای برش ساده و یقه‌گرد و قد آن کمی پایین‌تر از زانو است. در پهلوها دارای چاک بلند و نواردوزی در لبهٔ دامن است. جنس پیراهن را از ساتن، ساده و بدون گل و بته انتخاب می‌کنند. پیش سینه و پای دامن را ممکن است برای تزیین پولک و منجوق بدوزند. البته امروزه در لبهٔ دامن پیراهن با توجه به طرح و جنس پیراهن از حاشیه‌های تزیینی مانند گیپور و پنل استفاده می‌کنند. آستین پیراهن بلند و با مچ یا بدون مچ است. رنگ پیراهن بختیاری را اکثراً شاد و زنده مانند قرمز، سبز، نارنجی و آبی و به‌ندرت از رنگ‌های تیره مانند بنفش و سورمه‌ای نیز استفاده می‌کنند. لازم به ذکر است رنگ کاربردی در پیراهن و دامن بختیاری به‌صورت رنگ‌های مکمل و هم‌جوار می‌باشد.

تنبان قری: اصطلاحی است که در بین بعضی از اقوام ایران به دامن اطلاق می‌شود و در اصل دامنی لیفه‌دار است با چین‌های فراوان که از زیر پیراهن استفاده می‌شود. جنس دامن از مخمل، ساتن و یا حریر است که با توجه به موارد استفادهٔ آن انتخاب می‌شود.

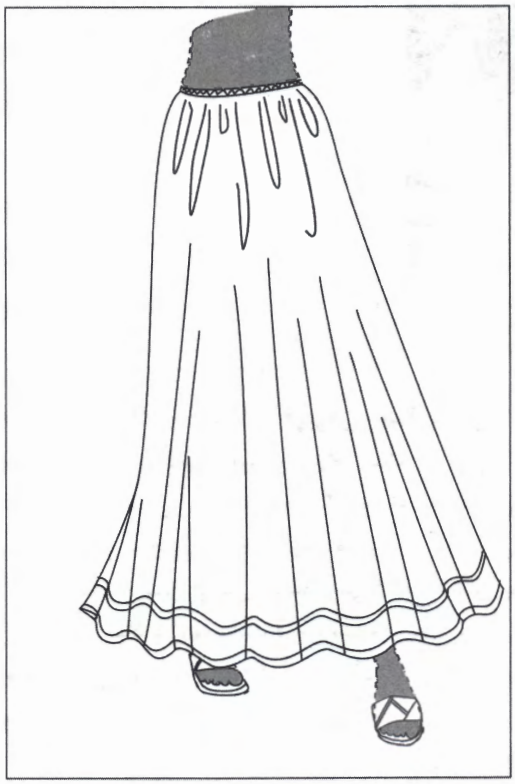

کت یا یل: کت یا یل از پارچه گل‌دار و یا ساده تهیه می‌شود، یقه آن ایستاده و گاهی ممکن است خوابیده و تخت باشد. جلوی کت باز است و با دکمه بسته می‌شود. این کت را از روی پیراهن می‌پوشند.

چادر: جنس چادر از تور بوده، یا گاهی زمینه تور با نخ‌های ظریف است. شکل ظاهری این چادر به‌صورت نیم دایره است. دور تا دور چادر را با تزیینات سکه و پولک و منجوق تزیین می‌کنند و آن را از روی کلاهک یا روسری بر سر می‌گذارند.

کفش: کفش زنان بختیاری همان گیوه شیراز و اصفهان می‌باشد که مرد و زن از آن استفاده می‌کنند، ولی امروزه پوشیدن گیوه در میان زنان بختیاری معمول نیست. آنها کفش چرمی رویه‌دار و غالباً به رنگ مشکی می‌پوشند که در گویش بختیاری به آن اُرسی می‌گویند.

فعالیت عملی

با توجه به پوشاک زنان در این پودمان، لباس مناسبی در قالب یک پیراهن یا مانتو برای جوانان طراحی و رنگ‌آمیزی کنید

پوشاک محلی بانوان بختیاری

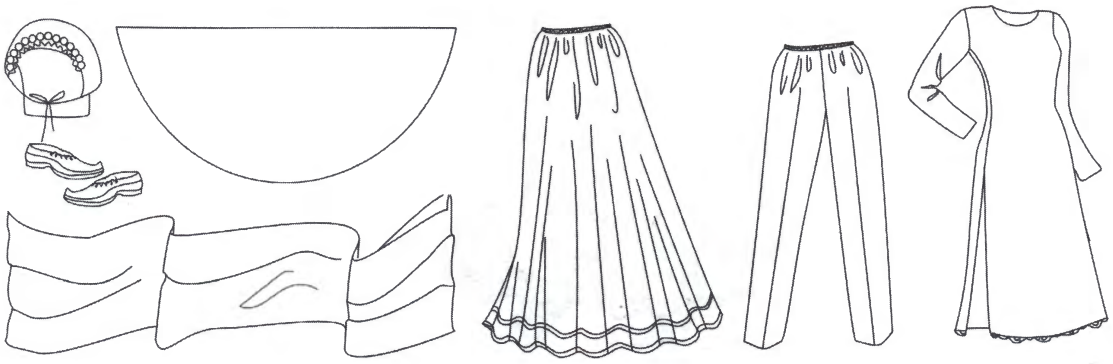

رنگ آمیزی

تکنیک اجرا: مدادرنگی با محوکن از ترکیب دورنگ و سایه پردازی با رنگ‌تیره **تزیینات:** روان‌نویس، ماژیک، اکلیل نقره‌ای و طلایی، رنگ سفید

فعالیت عملی

با توجه به پوشاک بانوان بختیاری که در کتاب گفته شده، در مورد پوشاک بانوان سایر اقوام لر تحقیق کرده و یک طرح لباس با الهام از پوشاک بانوان بختیاری یا دیگر اقوام لر طراحی کرده، رنگ‌آمیزی کنید.

رنگ‌آمیزی

پیراهن: جنس نخی طرح‌دار ـ **تکنیک اجرا:** گواش و مدادرنگ

دامن: جنس مخمل ساده ـ **تکنیک اجرا:** ماژیک و مدادرنگ

روسری: جنس حریر یا ابریشمی ـ **تکنیک اجرا:** آبرنگ، گواش رقیق

ارزشیابی شایستگی پودمان ۱ـ طراح لباس‌های سنتی غرب ایران

شرح کار: طراحی اندام و لباس بانوان کرد و رنگ‌آمیزی آن ـ طراحی اندام و لباس بانوان لری و بختیاری و رنگ‌آمیزی آن- طراحی لباس امروزی ایده گرفته‌شده از لباس بانوان لری و کردی

استاندارد عملکرد: طراحی لباس بانوان غرب ایران بر اساس شناسایی فرم و ویژگی‌های ساختار، رنگ و تزیینات لباس آنان

شاخص‌ها:

۱ طراحی و ترسیم مانکن با تناسبات طولی و عرضی صحیح در پز و فیگور هماهنگ با طرح لباس محلی
۲ طراحی چهره، مو، سربند و یا کلاه مخصوص همان منطقه
۳ طراحی لباس بانوان اعم از جلیقه، پیراهن، یل و دیگر اجزای لباس بانوان
۴ طراحی تزیینات و نقوش و جنس پارچه لباس محلی پوشاک کردی و لری
۵ رنگ آمیزی با آبرنگ به شیوه خیس در خیس، ساخت جنسیت حریر و مخمل توسط آبرنگ و گواش
۶ طراحی لباس جدید با الهام از لباس‌های کرد کردستان، آذربایجان غربی، ایلام، کرمانشاه، لری و بختیاری

شرایط انجام کار و ابزار و تجهیزات:

مکان: کارگاه طراحی لباس **زمان:** ۳۶۰ دقیقه

ابزار و تجهیزات: میز نور، میز و صندلی مخصوص طراحی، کاغذ سفید تحریری در اندازه‌های مختلف، مقوا، مداد طراحی، کاور کاغذ، تخته شاسی، کاتر طراحی، خط‌کش فلزی، چراغ مطالعه پایه بلند، قیچی کاغذ، گیره‌فلزی، آرشیو نگه‌داری طراحی، آبرنگ و گواش و مدادرنگی ـ انواع قلم‌موی سرگرد شماره(دوصفر، تا ۶)ـ پالت رنگ

معیار شایستگی:

ردیف	مرحله کار	حداقل نمره قبولی از ۳	نمره هنرجو
۱	ترسیم مانکن متناسب با اندام اقوام کردی و لری	۱	
۲	هماهنگی طراحی فیگور و پز با نوع لباس	۱	
۳	طراحی شیشه‌ای اجزای لباس محلی برروی اندام	۱	
۴	طراحی تزیینات و نقوش و جنس پارچه لباس محلی پوشاک کردی و لری	۱	
۵	کاربرد تکنیک رنگ آمیزی متناسب با جنس و مدل لباس	۲	
۶	طراحی لباس جدید با الهام از لباس‌های کردی ـ لری و بختیاری	۲	
	شایستگی‌های غیرفنی، ایمنی، بهداشت، توجهات زیست محیطی و نگرش:	۲	
	میانگین نمرات		*

* حداقل میانگین نمرات هنرجو برای قبولی و کسب شایستگی، ۲ می‌باشد.

پودمان ۲

طراح لباس‌های سنتی شمال و شمال‌غرب ایران

واحد یادگیری اول

طراحی لباس‌های آذربایجان شرقی، اردبیل و قزوین

شایستگی‌های طراحی لباس‌های محلی بانوان شمال و شمال غرب ایران

در پایان این پودمان از شما انتظار می‌رود:

۱ از پز و فیگور مناسب برای طراحی لباس‌های بعضی از اقوام شمال و شمال غرب ایران استفاده نمایید.

۲ تفاوت‌ها و شباهت‌های پوشاک محلی اقوام شمال و شمال‌غرب ایران را با لباس‌های محلی دیگر اقوام ایران تشخیص دهید.

۳ بتوانید یک دست لباس محلی برای بانوان شمال و شمال غرب ایران طراحی و ترسیم نمایید.

۴ بخشی از فرهنگ، هنر و تاریخ اجتماعی مردم شمال و شمال غرب ایران را در قالب طراحی لباس برای آنها، به نمایش بگذارید.

۵ طرح، نقش، رنگ و جنس پارچه‌های مصرفی برای پوشاک شمال و شمال غرب ایران را بشناسید.

۶ تزیینات و سوزن‌دوزی پوشاک محلی زنان شمال و شمال غرب ایران را بشناسید و در کار خود به‌اجرا درآورید.

استاندارد عملکرد

طراحی لباس بانوان شمال و شمال غرب ایران براساس شناسایی فرم و ویژگی‌های ساختار، رنگ و تزیینات لباس آنان.

آذربایجان شرقی

موقعیت جغرافیایی

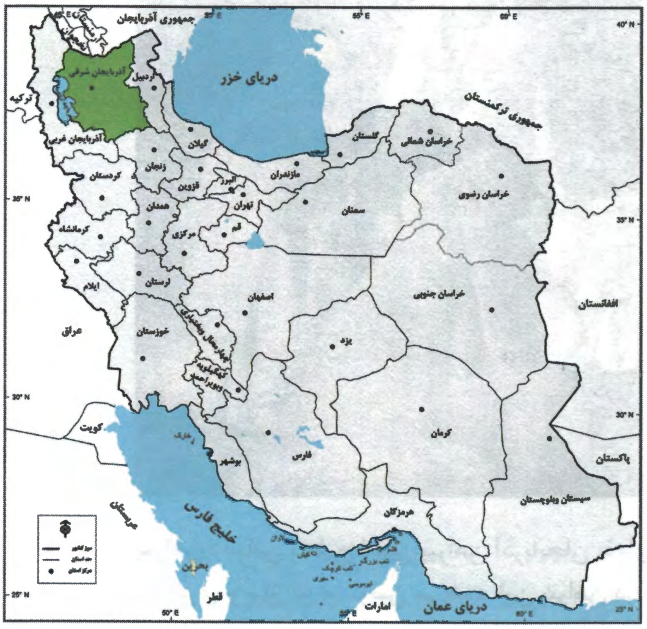

استان آذربایجان شرقی، به مرکزیت شهر تبریز یکی از بزرگ‌ترین و پرجمعیت‌ترین استان ناحیه شمال غربی ایران محسوب می‌شود. این استان از شمال با جمهوری آذربایجان و ارمنستان، از غرب و جنوب غرب با استان آذربایجان غربی، از شرق با استان اردبیل و از جنوب‌شرق با استان زنجان همسایه است. این استان محل اتصال دو رشته کوه مهم و اصلی ایران، یعنی زاگرس و البرز می‌باشد. زبان رسمی این استان، ترکی آذربایجانی است. لازم به ذکر است، ترک‌زبانان ایران در استان‌های خراسان شمالی و رضوی، اردبیل، آذربایجان غربی، زنجان، قزوین، همدان و گلستان ساکن هستند.

فکر کنید

- تا چه اندازه با پوشاک محلی بانوان آذربایجان‌شرقی، اردبیل و قزوین آشنایی دارید؟
- آیا تفاوت‌ها و شباهت‌های لباس‌های محلی آذربایجان‌شرقی، اردبیل و قزوین، با دیگر مناطق را می‌دانید؟

معرفی پوشاک محلی بانوان آذربایجان شرقی

پوشاک محلی آذربایجان شرقی شامل انواع کلاه و روسری، چارقد و چادر، انواع پیراهن و شلوار، آرخالق، انواع یل با آستین‌های متنوع، انواع جلیقه، انواع تنبان، مچ‌بند، انواع البسه دست‌بافت و شال گردن می‌باشد.

انواع کلاه، تاج، روسری و چادر: بانوان آذربایجان‌شرقی از انواع کلاه‌های استوانه‌ای شکل با روکشی از پارچه‌های مخمل و زری بافت با انواع تزیینات استفاده می‌کنند. تاج نیز با نگین‌های تزیینی کاربرد زیادی دارد و یکی از تزیینات مهم آن، شفق‌دوزی[1] می‌باشد. البته تاج همیشه متصل به چادری ابریشمین می‌باشد. علاوه بر این، استفاده از روسری، کلاغی و بستن یاشماخ[2] به شیوهٔ زنان شاهسون و قشقایی نیز در بین بانوان آذربایجان متداول است.

۱ـ شفق‌دوزی امروزه به عثمان‌دوزی معروف است.

۲ـ **یاشماخ:** بخشی از روسری است که جلوی دهان و قسمتی از چهره را می‌پوشاند. بستن یاشماخ در بین بانوان اقوام آذربایجان، افشاری، شاهسون، قره‌پاپاق و ترکمن مرسوم می‌باشد.

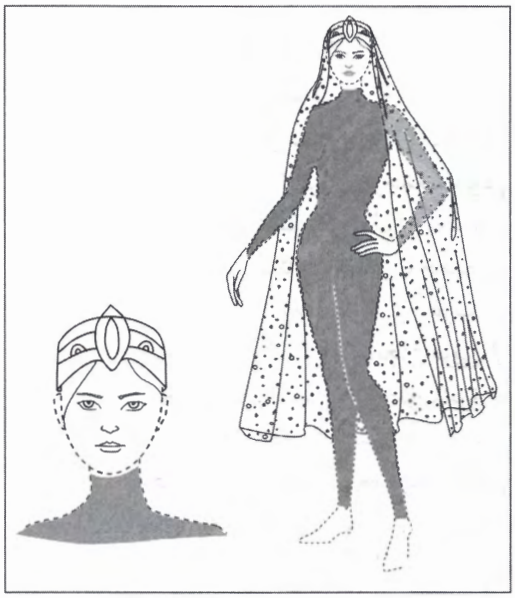

پیراهن : اساس و طرح اصلی پیراهن آذربایجان یقه‌ای گرد و ایستاده و پیش‌سینه‌ای در جلو دارد که با انواع نواردوزی و یراق‌دوزی تزیین می‌شود. این پیراهن در روی خط کمر دارای درز است و پارچه‌ای در حدود ۲۰ الی ۳۰ سانتی‌متر به‌صورت چین به آن دوخته می‌شود. ویژگی خاص این پیراهن، داشتن آستین‌هایی با انواع طرح‌های زیبا می‌باشد.

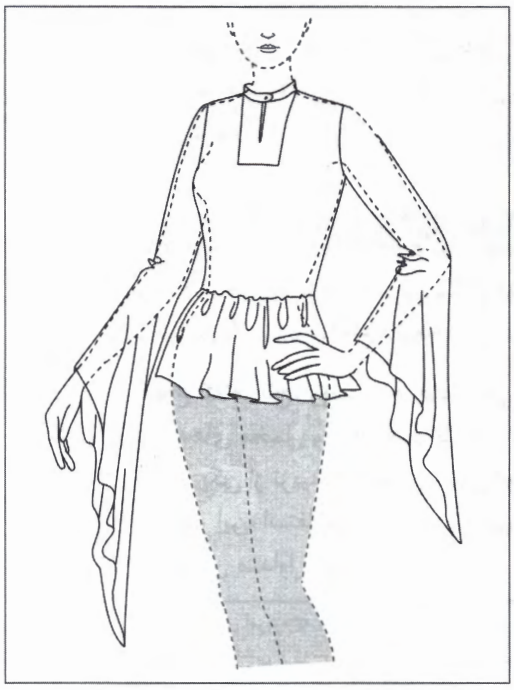

جلیقه: قد جلیقه کوتاه و یقهٔ آن ساده است که از مخمل، ساتن و یا ترمه دوخته می‌شود و با سوزن‌دوزی، ممقان‌دوزی و سکه تزیین می‌شود.

یل و آرخالق: در لباس آذربایجان انواع یل و آرخالق، از جنس مخمل، ابریشم زری‌بافت و ترمه آستردوزی شده استفاده می‌شود. آستین آن گاهی سه ربع و گاهی مانند کلیجه زنان ترک قزلباش در استان گلستان دارای سمبوسه و تا مچ می‌باشد. طرح و قد آستین در این لباس‌ها متنوع است که با توجه به کاربرد این پوشش انتخاب می‌شود. در قسمت جلو و پشت یل و آرخالق از تزییناتی مانند بخارادوزی، شفق‌دوزی، تکه‌دوزی و سکه‌دوزی استفاده می‌شود.

تزیینات یل کمتر از آرخالق می‌باشد. گاهی از کمربند بافته شده از قیطان و منجوق با تزیینات شفق‌دوزی استفاده می‌کنند.

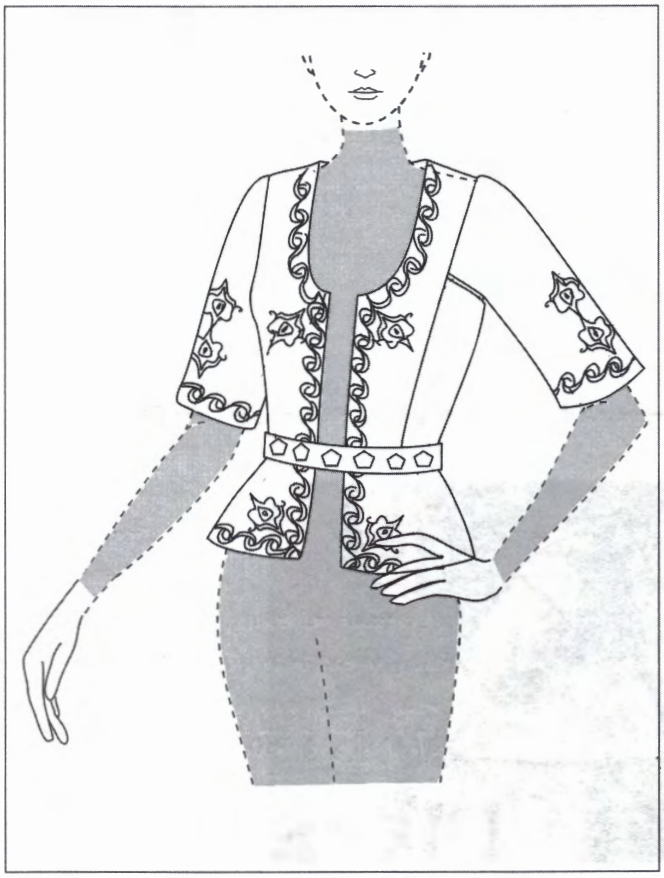

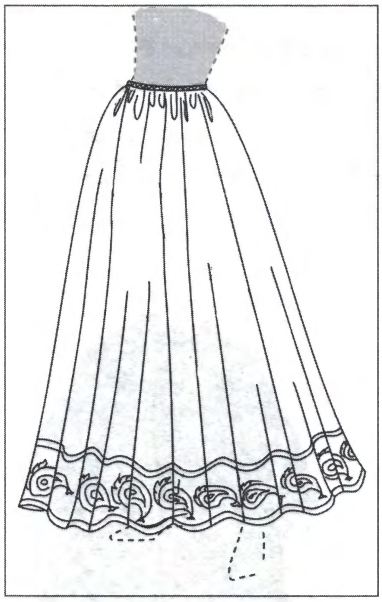

تنبان: تنبان آذربایجان بلند و چین‌دار است و لبهٔ آن با نواردوزی و یراق‌دوزی تزیین می‌شود. همچنین به لبهٔ‌تنبان سجاف دوخته می‌شود که نقش فنر در دامن امروزی را دارد. تفاوت آن با تنبان‌های دیگر مناطق در پرچین بودن و استفاده از شلیته‌ای کوتاه در زیر تنبان می‌باشد. لیفهٔ کمر شلیته روی باسن نگه داشته می‌شود و لیفهٔ کمرتنبان روی کمر قرار می‌گیرد؛ به همین خاطر، فرم ظاهری تنبان بانوان آذری شبیه دامن کلوش به‌نظر می‌رسد و تمام پایین‌تنه را می‌پوشاند.

مچ بند: بانوان آذربایجان از مچ‌بندهایی با پارچهٔ ابریشمی و دوخت تزیینی خاص استفاده می‌نمایند.

پوشاک محلی بانوان آذربایجان شرقی

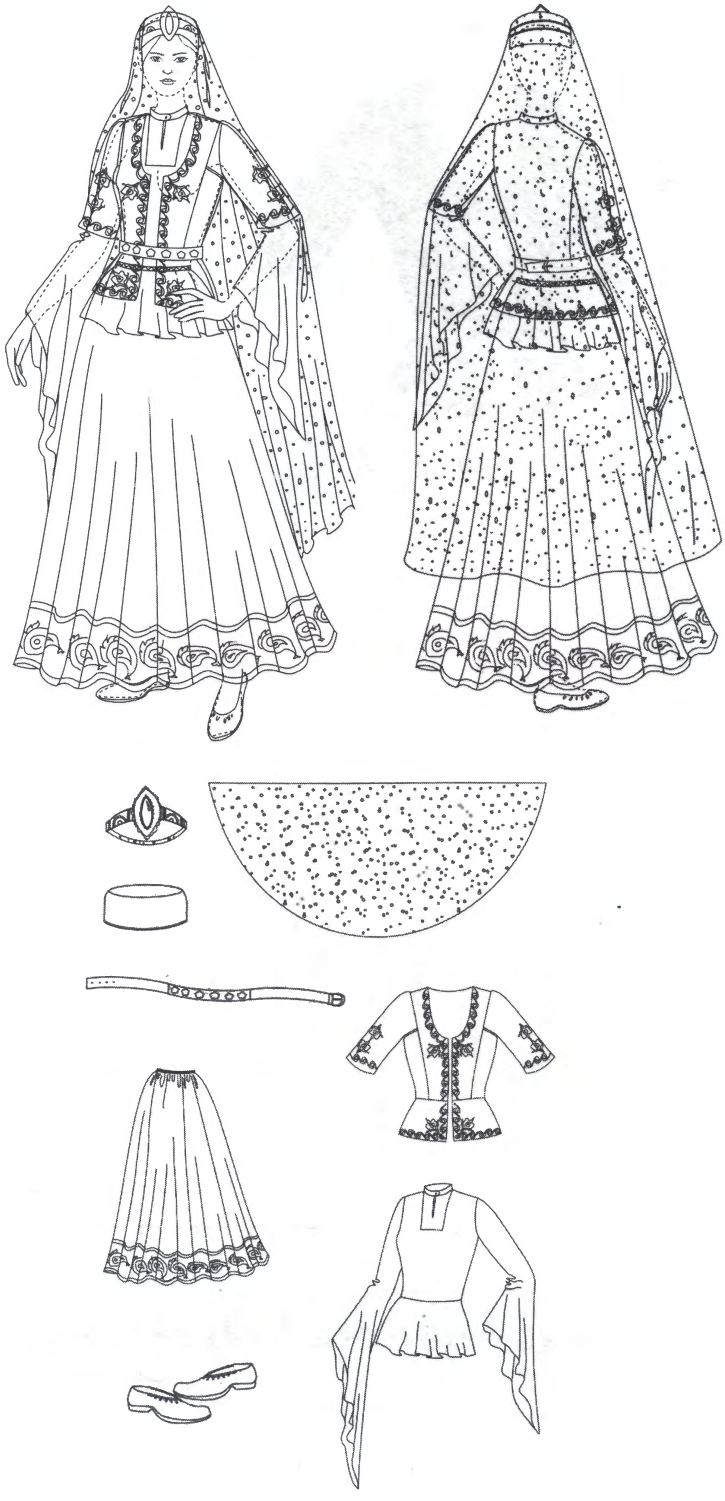

رنگ‌آمیزی

چهره و چادر: **تکنیک اجرا:** آبرنگ و مداد رنگی

کت دامن و تاج: **تکنیک اجرا:** گواش غلیظ و گواش اکلیلی

فعالیت عملی

با الهام از تزیین تاج و آرخالق و لباس آذربایجان، مانتوی مجلسی با جنسیت مخمل و تزیینات شفق‌دوزی طراحی و رنگ‌آمیزی کنید.

اردبیل

موقعیت جغرافیایی

استان اردبیل به مرکزیت شهر اردبیل در شمال غربی ایران واقع شده است. این استان از شمال به جمهوری آذربایجان، از غرب به استان آذربایجان‌شرقی، از شرق به استان گیلان و از جنوب به استان زنجان محدود شده است. شاهسون‌ها در شمال و غرب اردبیل قشلاق و در آذربایجان شرقی ییلاق می‌کنند.

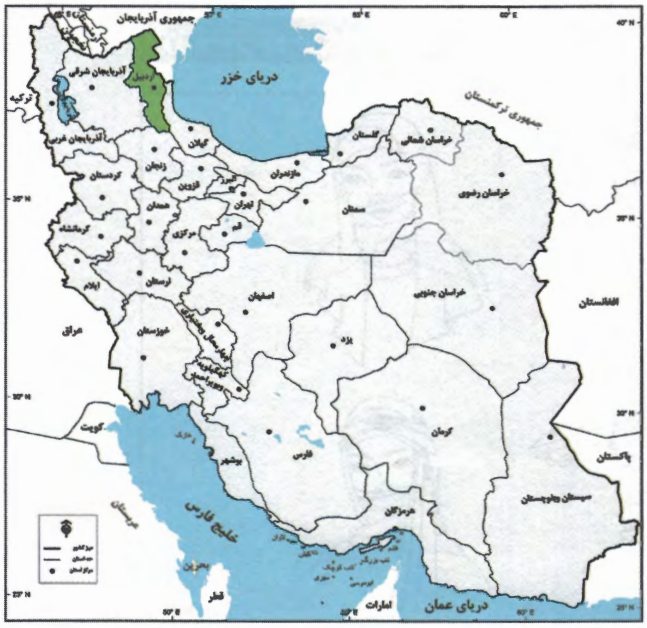

معرفی پوشاک محلی بانوان شاهسون

پوشاک بانوان شاهسون یک مجموعهٔ کامل است و از قسمت‌های مستقل و خوش رنگ و فرمی تشکیل می‌شود که عبارت‌اند از: روسری، کلاغه‌ای، عرقچین و سربند، پیراهن، تنبان، جلیقه و شلوار.

روسری، کلاغه‌ای و عرقچین: زنان شاهسون از نوعی کلاه به نام عرقچین استفاده می‌کنند که بر روی آن یک روسری بزرگ معروف به کلاغه‌ای بسته می‌شود. جنس این روسری ابریشمی و یا پشمی است و معمولاً با طرح‌های انتزاعی و به روش چاپ باتیک در استان آذربایجان شرقی (اسکو تبریز) تهیه می‌شود. علاوه‌بر این، از یک روسری دیگر و در رنگ‌های مختلف نیز استفاده می‌کنند که آن را از روی روسری و به شیوه‌ای خاص بر روی پیشانی می‌بندند و از پشت سرگره می‌زنند که به آن سربند می‌گویند.

یاشماق: دستمالی که بر روی دهان می‌بستند. در بین اقوام ترکمن و ترک قزلباش استان گلستان و دیگر مناطق ترک‌نشین بستن یاشماق رواج دارد.

طرز بستن روسری (یاشماق)

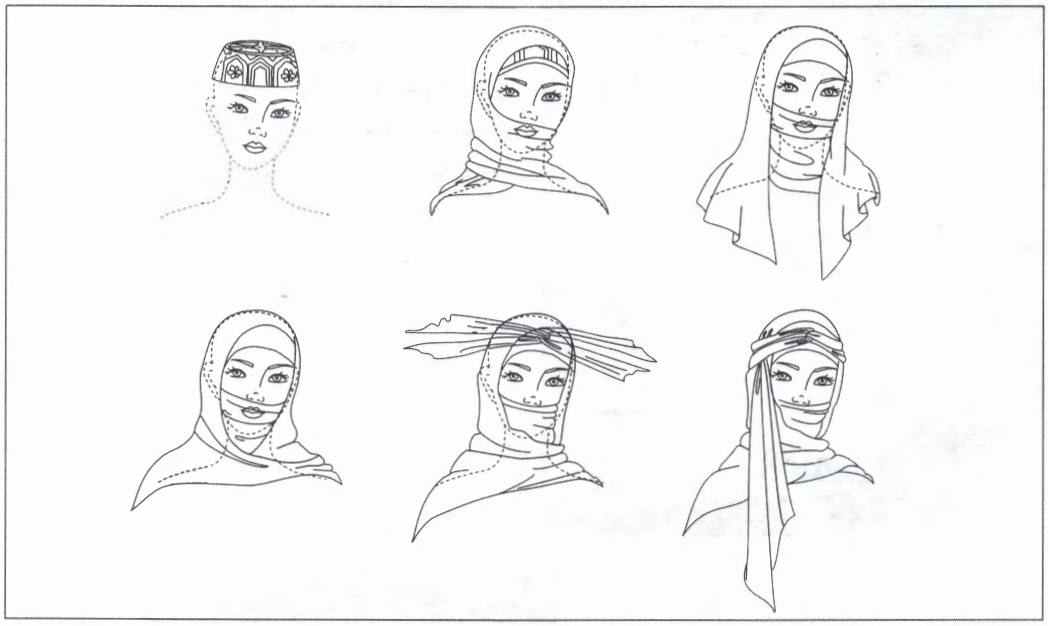

پیراهن یا کوینَک: پیراهن بانوان شاهسون بلند تا مچ پا، یقهٔ آن گرد یا ایستاده و دارای پیش سینه می‌باشد که با سه یا چهار دکمه بسته می‌شود. دارای دو برش عمودی در امتداد قد، دو تکّه در قسمت پهلو و در لبهٔ دامن اوازمان زیادی دارد. گاهی در پهلوی پیراهن به اندازهٔ ۴۰ـ ۳۰ سانتی‌متر چاک داده می‌شود. جنس آن نیز از پارچه‌های چیت، ساتن و ابریشمی است. برای تزیین پیش سینه معمولاً از چرخ‌کاری به شکل زیگزاگ و یراق‌دوزی طلایی و نقره‌ای و نوارهای رنگی استفاده می‌شود.

تنبان یا دامن: تفاوت تنبان یا دامن شاهسونی با سایر تنبان‌ها این است که قد آن بلندتر و دارای چین‌های بیشتری است. برای تزیین آن، به لبهٔ دامن سجاف پهن دوخته شده و سپس روی آن چرخ‌کاری می‌شود و معمولاً در لبهٔ دامن از نوار مشکی و به فاصلهٔ چند سانتی‌متر بالاتر از نوار مشکی از نوارهای رنگی استفاده می‌کنند. جنس آن از پارچه‌های نخی پنبه‌ای و رنگ زمینهٔ آن روشن همراه با گل‌های ریز است.

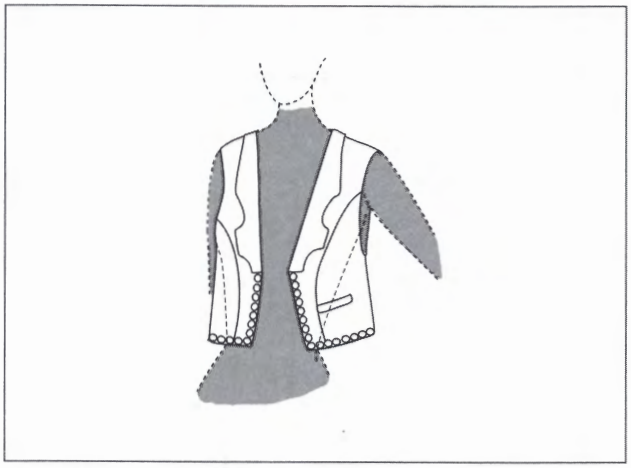

جلیقه یا جلقا: قد جلیقه کوتاه و رنگ آن برای بزرگسالان عموماً مشکی است، ولی برای دختران و نوجوانان از رنگ‌های شاد مانند قرمز و سبز استفاده می‌شود. جلیقه دارای دو جیب و یقه‌ای برگردان است، به‌گونه‌ای که در جلو حالت شال دارد و در پشت گردن به حالت گرد و خوابیده می‌باشد. با توجه به آب و هوای سرد منطقه، جلیقه‌ها دارای آسترکشی و همچنین در قسمت کمر پشت، دارای چین می‌باشد. در جلو توسط چند دکمه بسته می‌شود و لبه‌های آن سکه‌دوزی می‌شود. علاوه‌بر آن طرح‌هایی نیز برروی جلیقه به روش قلاب‌دوزی و زیگزاگ دوخته می‌شود.

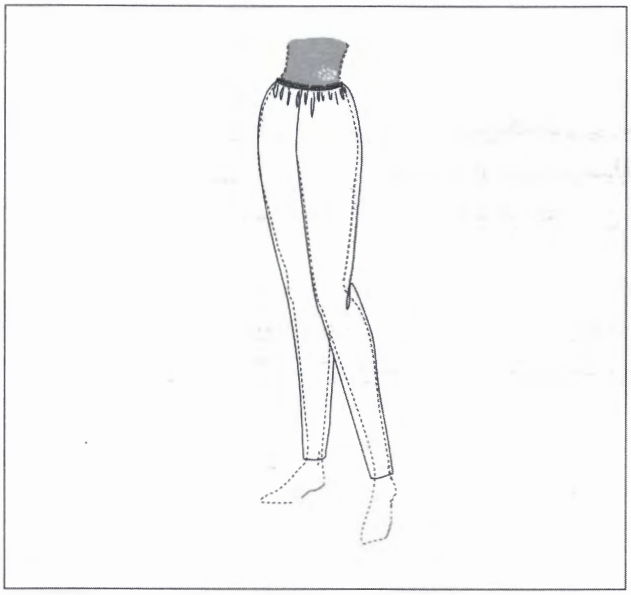

شلوار: شلوار بانوان شاهسون مانند شلوار آذری و ترکمنی است، ولی ویژگی خاص آن داشتن دمپای ساده، مشکی بودن و استفاده نکردن از تزیینات می‌باشد.

پوشاک محلی بانوان شاهسونی

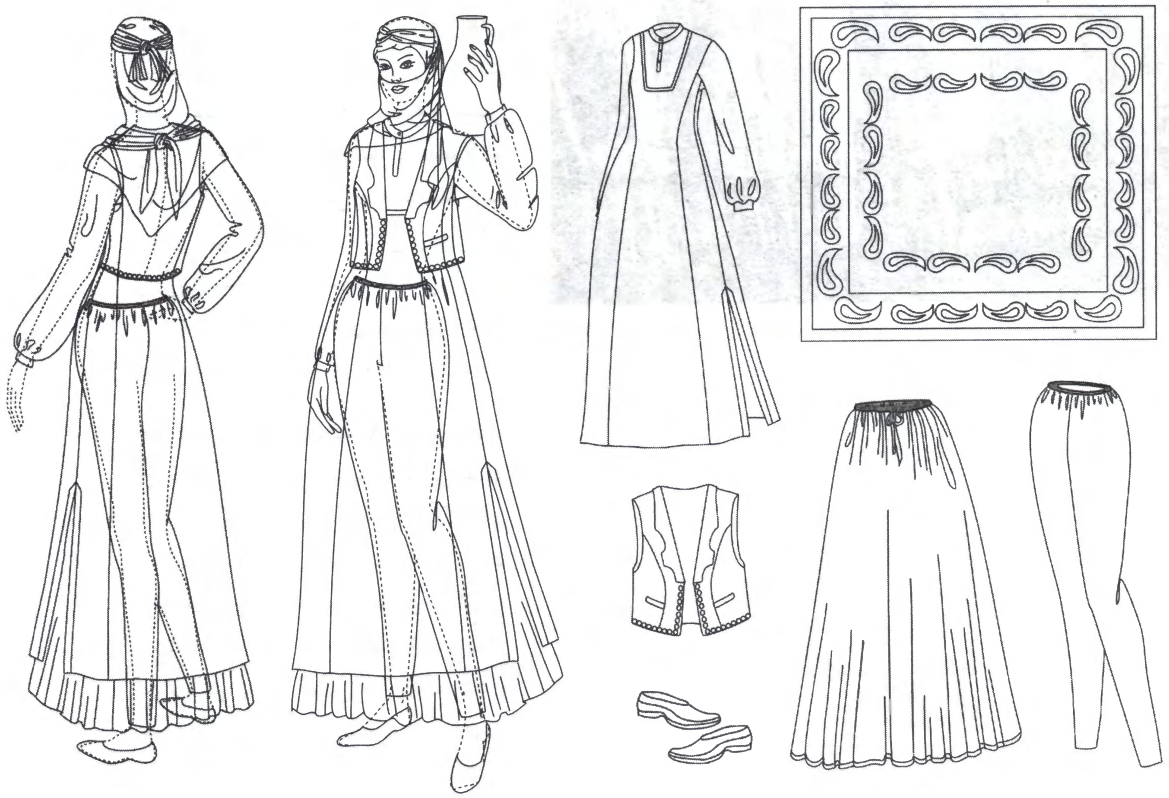

توجه

ابتدا گل‌های پارچه را با مداد کم‌رنگ، ترسیم نموده و سپس زمینهٔ طرح را رنگ می‌کنیم. گل‌ها را با قلم‌موی شمارهٔ (۱) رنگ‌آمیزی نموده و به‌وسیلهٔ مدادرنگی سایه می‌زنیم. در تکمیل سایه از مدادرنگی همرنگ زمینه استفاده می‌کنیم و در نهایت آن را با مداد مشکی دورگیری می‌کنیم.

توجه

باتوجه به روشن بودن زمینهٔ پارچه، ابتدا گل‌های پارچه طراحی و رنگ‌آمیزی شود. در هنگام رنگ‌آمیزی، از رنگ روشن‌تر شروع شده و در نهایت با رنگ تیره‌تر کامل شود.

رنگ‌آمیزی

پیراهن: جنس ساتن، ابریشم و چیت ـ **تکنیک اجرا:** آبرنگ، گواش و مدادرنگ

فعالیت عملی

با الهام از آنچه که در این درس یاد گرفته‌اید، لباس دلخواه خود را باتوجه به موقعیت زمانی و مکانی که در آن قرار گرفته‌اید طراحی و با تکنیک دلخواه رنگ‌آمیزی نمایید.

قزوین

موقعیت جغرافیایی

استان قزوین یکی از استان‌های حوزه مرکزی ایران است که از سمت شمال به استان‌های گیلان و مازندران، از غرب به استان‌های زنجان و همدان، از سمت جنوب به استان مرکزی و از سمت شرق به استان البرز محدود می‌شود. این استان دارای تابستان‌های گرم و زمستان‌های سرد است. زبان مادری مردم این خطه تارتی، فارسی و الموتی است.

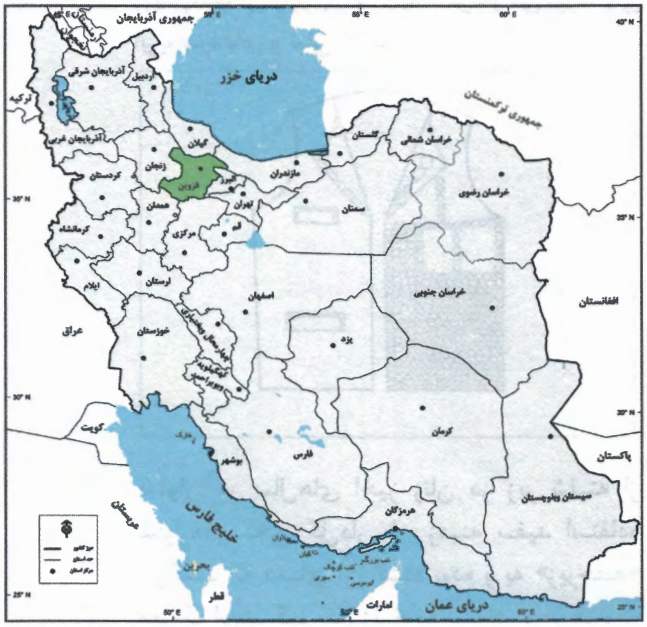

معرفی پوشاک محلی بانوان الموت

اجزای پوشاک بانوان عبارت‌اند از: پیراهن، شلیته، جلیقه، شلوار، سربند و کت.

پیراهن: بانوان الموتی دارای پیراهنی بلند می‌باشند که در پهلوها چاک دارد و در قسمت لبه کمی فون می‌شود. البته گاهی بالاتنه کوتاه است که وسط آن چاک و سجاف و پیلی دارد. پیراهن دارای تزیینات نواردوزی پهن و چرخ‌دوزی است.

شلیته: شلیته این بانوان دامنی بلند و پرچین است که فاقد هرگونه تزیین می‌باشد. رنگ شلیته عموماً به رنگ سفید است، ولی جوان‌ترها از رنگ‌های آبی و صورتی روشن نیز استفاده می‌کنند. شلیته بانوان الموت پارچه‌ای مستطیل شکل است که در کمر لیفه‌ای بوده و با بند جمع می‌شود.

جلیقه: جلیقه در شکل ظاهری شبیه دیگر مناطق است، اما دارای برگردانی ساده در قسمت یقه می‌باشد. رویه پشت آن را از پارچه چیت گل‌دار می‌دوزند ولی آستری داخل آن پارچه‌ای ضخیم است. رنگ آن اغلب آبی، سرمه‌ای و نیلی است.

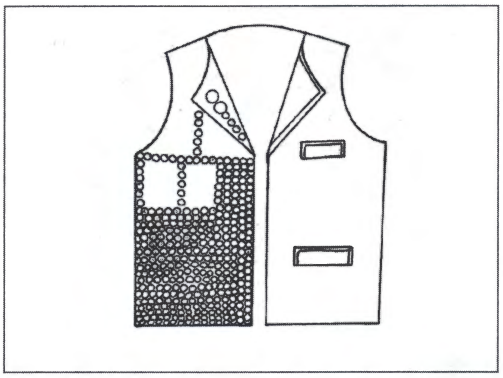

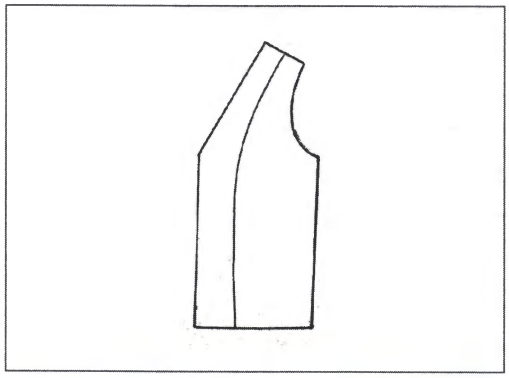

شلوار: در سال‌های اخیر زنان در زیر شلیته از شلوارهای نخی گل‌دار با زمینه سفید استفاده می‌کنند که دمپای آن گشاد بوده و به «زیرجامه» معروف است. کمر این زیرجامه لیفه‌ای و در قسمت فاق به‌جهت گشادی تکه‌ای چهارگوش به آن می‌دوزند.

سربند: بر سرنهادن سربند یا عرقچینی سکه‌دوزی شده در بین بانوان الموت مرسوم است. پارچه‌ای مخملی به رنگ قرمز، که بانوان مسن رنگ مشکی آن را انتخاب می‌کنند. قسمت پایین این سربند دارای بند است که در زیر گلو گره می‌خورد.

کت: بانوان از کت مخمل ساده یا گل‌دار استفاده می‌کنند. رنگ پارچه کت برای بانوان جوان قرمز، نارنجی و زرد ولی بانوان مسن کت‌هایی به رنگ‌های تیره اما گل‌دار به تن می‌کنند. کت دارای آستین بلند و یقه برگردان بوده و در قسمت جلو جیب دارد.

رنگ‌آمیزی

پیراهن و دامن: جنس پارچه نخی گل‌دار ـ **تکنیک اجرا:** ماژیک، گواش و مداد رنگ

جلیقه: جنس پارچه مخمل همراه با سکه‌دوزی ـ **تکنیک اجرا:** گواش

روسری: جنس پارچه نخی ـ **تکنیک اجرا:** آبرنگ

واحد یادگیری دوم

طراحی لباس‌های سواحل جنوبی دریای خزر (مازندران، گیلان و گلستان)

مازندران

موقعیت جغرافیایی

استان مازندران با مرکزیت شهر ساری در شمال ایران قرار دارد. از شمال به دریای خزر، از شرق به استان گلستان، از جنوب به استان‌های سمنان، تهران، البرز و قزوین و از غرب به استان گیلان متصل می‌باشد و یکی از مسیرهای رسیدن به پایتخت می‌باشد.

فکر کنید

- آیا با فرهنگ و هنر گیلان و مازندران آشنایی دارید؟
- آیا تفاوت‌ها و شباهت‌های کلاه و روسری بانوان ترکمنی با سایر اقوام شمال کشور را می‌دانید؟

معرفی پوشاک محلی بانوان مازندرانی

پوشاک محلی بانوان ساکن در این منطقه تشکیل شده است از: لچک، روسری، پیراهن،جلیقه، شلیته، شلوار، جوراب پشمی دست‌باف، چارق و چوموش.

لچک و روسری: لچک پارچه‌ای سه‌گوش و سفید است که جلوی آن در قسمت پیشانی نواردوزی و سکه‌دوزی می‌شود. روسری نیز پارچه‌ای است چهارگوش و سفیدرنگ که آن را به‌صورت سه‌گوش تا کرده و از روی لچک با سنجاق زیرگلو می‌بندند.

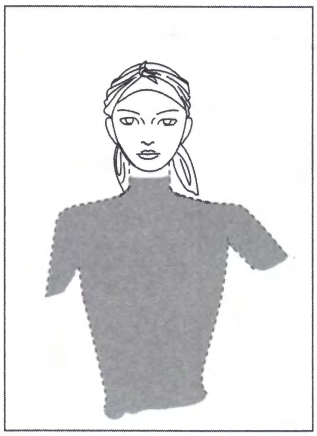

پیراهن: پیراهن محلی بانوان مازندران به‌صورت راسته و گاهی با پیش سینهٔ ساده، یقهٔ گرد به همراه آستین بلند مچ‌دار می‌باشد. لبهٔ پیراهن ساده بوده و گاهی اندکی قوس‌دار است. در پهلوها چاک داشته و بلندی آن تا وسط ران است. پیراهن بانوان مازندران دارای رنگ‌های شاد مانند نارنجی، صورتی و گاهی سورمه‌ای همراه با نقوش گل‌دار ریز می‌باشد.

جلیقه: پوشیدن جلیقه‌ای ساده و جلوباز با اندکی تزیینات مانند نواردوزی و اغلب به رنگ مشکی در بین بانوان مازندران معمول است.

شلیته: شلیته از پارچه‌های گل‌دار و یا ساده در رنگ‌های شاد و قد آن در حدود سی الی پنجاه سانتی‌متر که خیلی هم پرچین است، تهیه می‌شود و معمولاً در لبهٔ دامن نواردوزی و توردوزی می‌شود.

شلوار: شلوار محلی بانوان مازندرانی، به رنگ مشکی و به‌صورت راسته و قد آن کمی بالاتر از مچ پا می‌باشد.

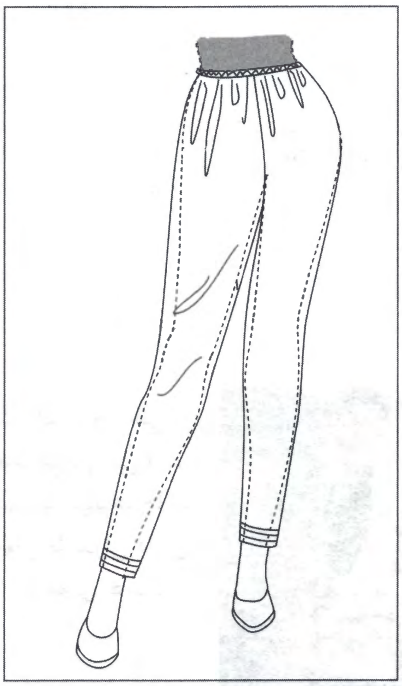

چادر: بانوان کناره دریای خزر از چادری با برش نیمگرد که به «چادر نمازی» مشهور است استفاده می‌کنند. قد این چادر به اندازه بلندی فرد می‌باشد، بانوان وسط قطر نیمگردی چادر را بالای پیشانی قرار داده، آن را به انواع مختلف مورد استفاده قرار می‌دهند.

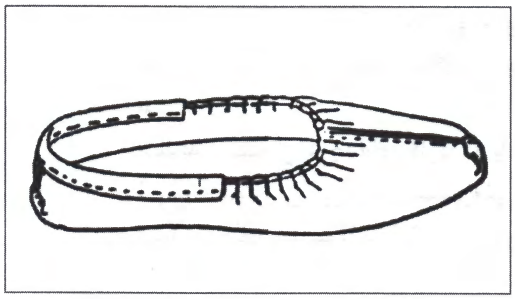

کفش (چاروق و چوموش): بانوان کناره دریای خزر از گذشته علاوه بر استفاده از کفش‌های معمول روز، از دو نوع کفش سنتی به نام «چاروق» و «چوموش» استفاده می‌کردند. این کفش‌ها با پشم و مو، از زیرکف پا به اطراف دیواره آن بالا آمده، در پشت پا و قوزک بسته می‌شود. سپس با بقیه سوراخ‌هایی در آن، به‌وسیله بندها به گردن و ساق پا بسته می‌شود. این کفش مخصوص ییلاق بوده، در مناطق خشک از آن استفاده می‌کردند.

پوشاک محلی بانوان مازندرانی

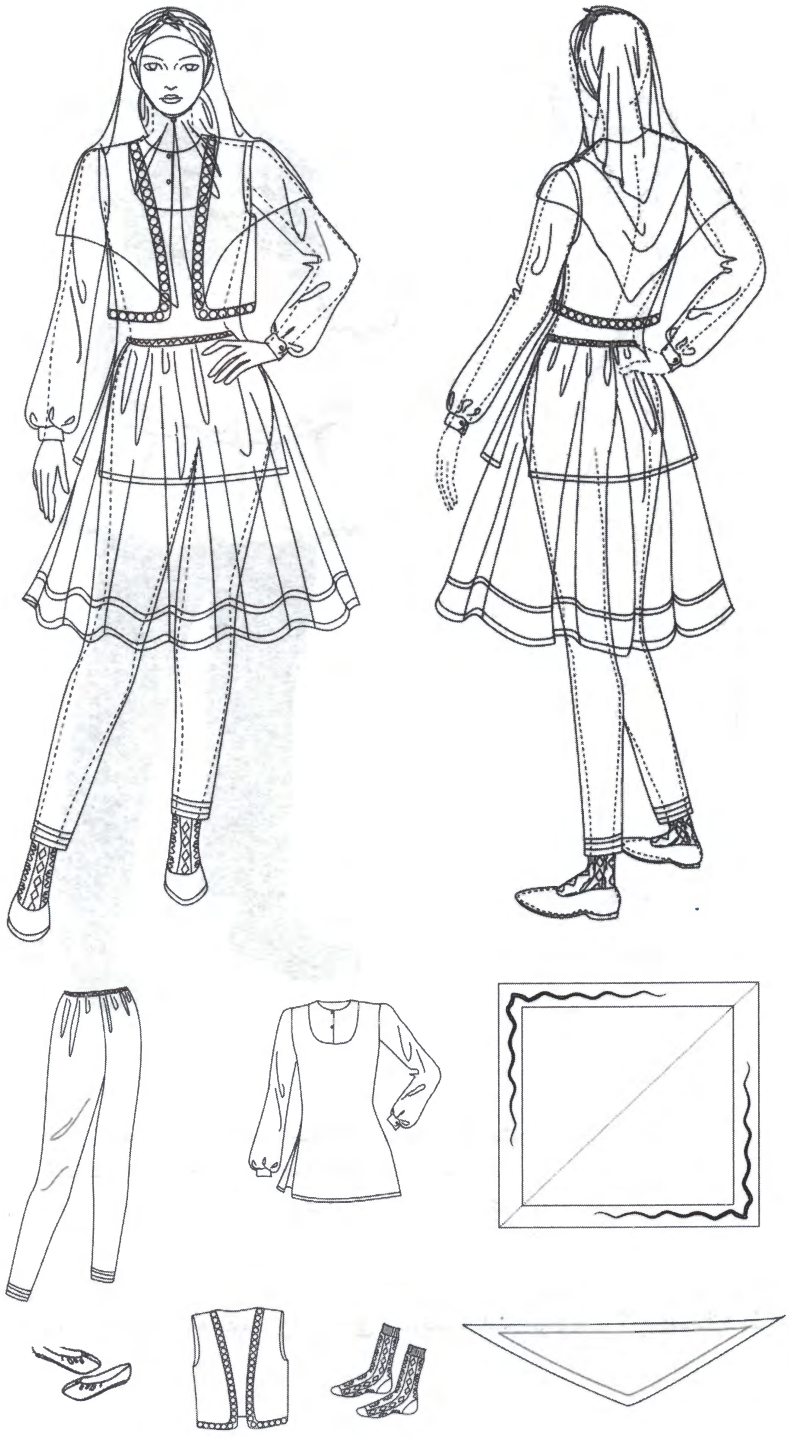

رنگ‌آمیزی

پیراهن: جنس پارچه طرح‌دار ـ **تکنیک اجرا:** گواش، ماژیک و مدادرنگ
روسری و شلیته: جنس پارچه نخی ـ **تکنیک اجرا:** آبرنگ و مدادرنگ
شلوار و جلیقه: جنس دبیت مشکی ـ **تکنیک اجرا:** ماژیک و مدادرنگ

فعالیت عملی

با الهام از پوشاک اقوام مازندران، روسری و سربند مناسب برای کودکان دبستانی طراحی و رنگ‌آمیزی کنید.

گیلان

موقعیت جغرافیایی

استان گیلان در جنوب دریای خزر و به مرکزیت شهر رشت واقع شده است. این استان از شرق به استان مازندران، از جنوب به استان قزوین و زنجان، از غرب به استان اردبیل و از شمال به آسیای میانه متصل است. زبان اکثر مردم گیلکی و دو قوم بزرگ تالشی و گیلکی با فرهنگ و پوشاک خاص خود در این استان زندگی می‌کنند. علاوه بر اقوام بومی، اقوامی چون کردها و لرها در آن سکونت دارند. همچنین یکی از شاهراه‌های مسیر شمال به پایتخت کشور از طریق چالوس می‌باشد.

پوشاک محلی بانوان گیلان (قاسم آبادی)

با توجه به مشترک بودن لباس‌های بانوان مازندران و گیلان، در اینجا فقط به لباس‌هایی که تفاوت مختصری باهم دارند اشاره خواهیم نمود.

لچک، روسری و کلاهک یا عرقچین: بانوان گیلان گاهی از عرقچین‌های دست‌باف با نخ‌های ابریشمی استفاده می‌کنند. در صورت استفاده از لچک جلوی آن را با رشته‌ها و سکه‌ها تزیین می‌کنند. بانوان گیلانی علاوه بر روسری مازندرانی از یک روسری دست‌باف ریشه‌دار از جنس تور هم استفاده می‌کنند که بانوان آن را سه‌گوش کرده و دور گردن گره می‌زنند.

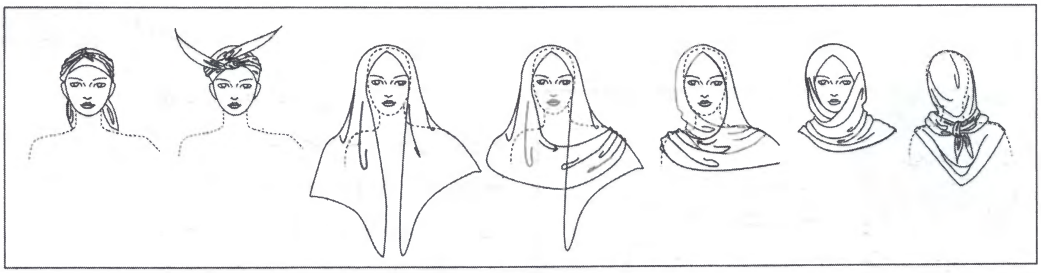

پیراهن: پیراهن محلی بانوان گیلانی کوتاه تا حدود کمی پایین‌تر از کمر و پیشِ سینه‌ای با چین‌های موازی و عمودی می‌باشد. به پایین لباس در خط کمر و گاهی بالاتر نوارهای تزیینی چند رنگ می‌دوزند. آستین‌های پیراهن، بلند و دارای مچ بوده و با دکمه بسته می‌شوند. در قسمت کمر داراِی برش است که پارچه‌ای به بلندی ۲۰ـ۱۵ سانتی‌متر را پیلی داده و به کمر متصل می‌کنند.

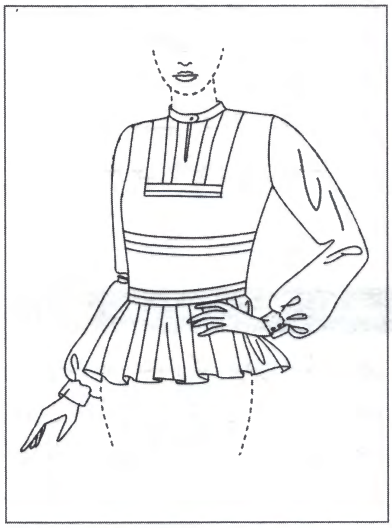

تنبان یا شلیته: تنبان و شلیته محلی بانوان گیلانی شبیه تنبان قشقایی‌ها و بختیاری‌ها و شاهسونی‌هاست و تنها تفاوت آنها در نواردوزی‌های رنگی تا وسط دامن است که در بین بانوان کوهپایه و کوهستان گیلان معمول است.

یل: یل معمولاً در میان بانوان این خطه از مخمل الوان تهیه می‌شود. قد آن کوتاه و فقط تا حدود سینه و بالای کمرگاه می‌رسد. یقه ندارد و یکسره به دو طرف ممتد می‌شود و جلوی آن از هم باز می‌ماند. آستین یل بلند است.

کت: بانوان گیلان کت را معمولاً از مخمل‌های الوان و گاهی ساده تهیه می‌کنند.

کفش: بانوان گیلان علاوه بر کفش‌های معمول روز، دارای دو نوع کفش بومی هستند که یکی را «چاروق» و دیگری را «چوموش» می‌نامند.

چاروق بانوان، کفشی است بنددار و تقلید از کفش‌های بنددار معمول مردان، که آن را در محل از چرم‌های رنگارنگ می‌دوزند. چوموش کفشی است که اغلب آن را از چرم خام و یا رنگ‌های قرمز، تهیه می‌کنند. تکه چرمی را یکپارچه می‌برند و دهانه آن را بر مچ پا به‌وسیله قیطان چرمی از سوراخ‌هایی که بر دهانه کفش ایجاد می‌شود جمع می‌کنند.

چادر کمر: یکی از پوشاک جالب بانوان کوهستان گیلان که توسط بانوان این منطقه بافته می‌شود، چادری است شبیه چادرنمازی مازندران، پارچه این چادر، قبلاً از ابریشم و همراه با نقش و نگار بافته می‌شده ولی امروزه با نخ پنبه بافته شده و بین زنان قاسم‌آباد رایج است.

پوشاک محلی بانوان قاسم آبادی

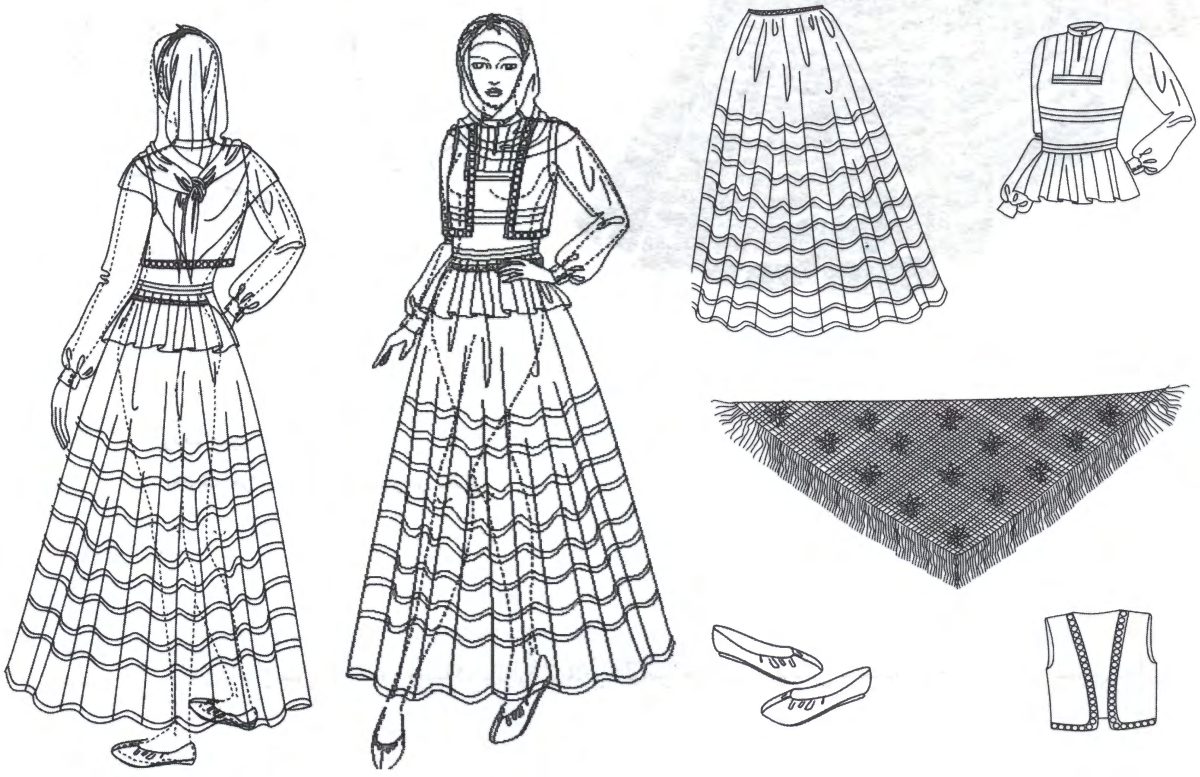

رنگ‌آمیزی

تکنیک اجرا: مداد رنگ و روان‌نویس مشکی

فعالیت عملی

با الهام از طرح و نقش پوشاک بانوان گیلانی، لباس مناسب مهمانی و شب طراحی و رنگ‌آمیزی نمایید.

تالش

موقعیت جغرافیایی

از شهرستان‌های استان گیلان در شمال ایران است. شهرستان تالش در غرب استان گیلان با کوهستان‌ها و طبیعتی زیبا و دشت‌های دل‌انگیز همچنین با واقع شدن در سواحل دریای خزر قطب اکوتوریسم ایران محسوب می‌شود. این شهرستان از شمال به آستارا ، از شرق به دریای خزر، از غرب به استان اردبیل و از جنوب به شهرستان رضوانشهر محدود می‌شود.

معرفی پوشاک محلی بانوان تالشی

اجزای اصلی لباس بانوان تالش که قدمتی ۴۰۰۰ ساله دارد شامل: روسری، پیراهن، جلیقه است.

روسری: روسری تماماً سفید، که دور گردن گره می‌زنند.

پیراهن: این پیراهن در قسمت حلقه آستین هیچ برشی نداشته و از دوطرف تا قسمت بالای زانو نواردوزی می‌شود. قد پیراهن بلند تا مچ پا بوده و از دامنی که همان «شلیته» (در زبان محلی «شِلار» خوانده می‌شود) استفاده می‌کنند. بلندی پیراهن و شلیته مشخص‌کننده لباس بخش‌های مختلف منطقه غربی استان گیلان است.

جلیقه: شبیه جلیقه در دیگر مناطق است، و گاهی آن را با سکه تزیین می‌کنند.

گلستان

موقعیت جغرافیایی

استان گلستان به مرکزیت شهر گرگان یکی از مناطق سرسبز و دیدنی در شمال ایران است که از شمال به جمهوری ترکمنستان، از غرب به استان مازندران و دریای خزر، از جنوب به استان سمنان و از شرق به استان خراسان محدود می‌شود. اقوام مختلفی چون فارس، ترکمن، قزاق، کتولی، ترک قزلباش، مازنی، خراسانی، سمنانی، ارامنه، کرد، بلوچ، عرب و غیره در این استان ساکن هستند که هریک دارای پوشاک بومی و محلی، آداب و رسوم و فرهنگ خاص خود می‌باشند، اما در اینجا به معرفی پوشاک زنان ترکمن می‌پردازیم.

معرفی پوشاک محلی بانوان ترکمنی

پوشاک بانوان ترکمن عبارت‌اند از: روسری و کلاه، پیراهن، قبا، شلوار و چابیت.

روسری و کلاه: بانوان ترکمن از انواع کلاه و روسری با تزیینات استفاده می‌کنند که در اینجا کاربردی‌ترین آنها معرفی خواهد شد.

کلاه: بانوان ترکمن کلاهی حصیری که به شکل حلقه‌ای محکم است را درون پارچه‌ای نخی پیچیده، روی سر می‌گذارند و بر روی آن زیورهای نقره‌ای و طلایی فراوان گذاشته، گاه در مراسم عروسی نیم‌تاجی مزین به جواهر نصب می‌کنند.

چارقد: چارقد بانوان ترکمن، شاهسون و آذربایجان از نظر طرح و نقش و اندازه مشترک می‌باشد.

پیراهن: بانوان ترکمن از پیراهنی به نام «کوُینَک» استفاده می‌کنند. این پیراهن از پارچه ابریشم دست‌باف با زمینه قرمز و چند راه پهن زرد و خطوط باریک مشکی دوخته می‌شود. این پیراهن دارای یقهٔ گرد و چاکی تا زیر سینه برای دختران و بلندتر تا حدود شکم برای مادران است. آستین‌های آن بلند و قد پیراهن تا قوزک پا می‌رسد. بانوان برای تهیه این پیراهن در تابستان از پارچهٔ نخی و در زمستان از پارچه نخ و ابریشم استفاده می‌کنند.

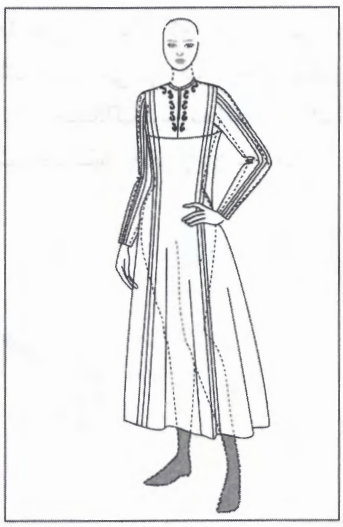

چاوت (چابیت): نوعی قبای آستین بلند جلو باز است. لباس اصلی و اصیل ترکمنی است که بلندی آن تا پایین زانوهاست و در قسمت جلو و چاک طرفین زیورآلاتی روی آن دوخته می‌شود. جنس آن ابریشمی و فاقد یقه و برگردان بوده و دارای آستینی راست و بلند می‌باشد. در دو طرف دامن قبا چاک وجود دارد و این قبا با بخارادوزی و الیاف ابریشم تزیین می‌شود. جنس زیورآلاتی که روی آن دوخته می‌شود بستگی به سطح خانواده، از طلا یا نقره است. البته بانوان ترکمن از انواع قبا با آستین‌ها و رنگ‌های متفاوتی استفاده می‌کنند. این قبا در مهمانی‌ها

و جشن‌ها پوشیده می‌شود. بانوان ترکمن برای آنکه تکه زیر بغل لباس‌های ابریشمی در اثر عرق کردن فرسوده نشود، مرغکی بین آستین و پیراهن می‌دوختند و گاهی آن را عوض می‌کردند و به این ترتیب به همه لباس آسیب نمی‌رسید.

شلوار (بالاق): قسمت بالای شلوار بانوان ترکمن از پارچهٔ نخی و قسمتی که از زیر پیراهن نمایان می‌شود از جنس ابریشم با آستر نخی و دست‌دوزی‌های متفاوت و رنگارنگ دوخته می‌شود. لبهٔ پارچه‌ها و درز شلوار به طرف داخل پا با نواری به رنگ سیاه یا تیره جهک‌دوزی می‌شود تا در اثر اصطکاک فرسوده نشود. در گذشته، گشادی شلوار در کمر به کمک لیفه و بند جمع می‌شد، دم‌پای شلوار تنگ و قد شلوار بالاتر از مچ پا است.

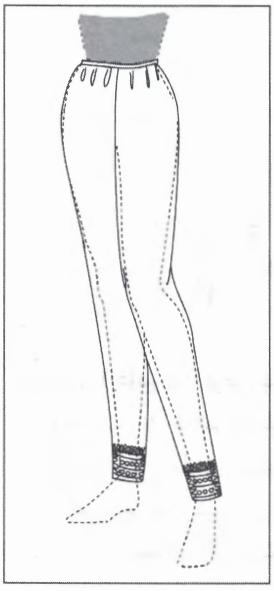

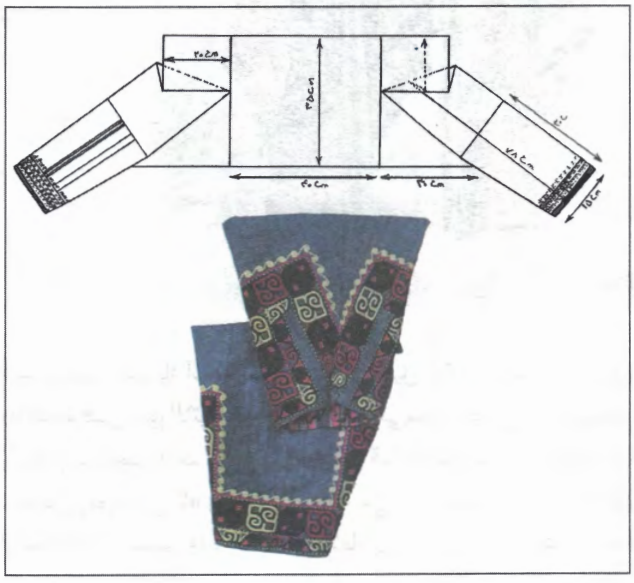

پوشاک محلی بانوان ترکمنی

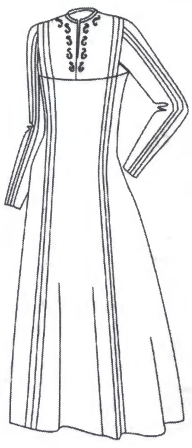

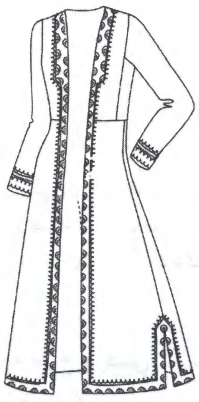

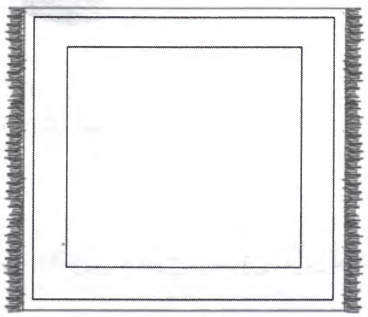

رنگ‌آمیزی

پیراهن: جنس نخی راه‌راه ـ **تکنیک اجرا:** گواش، مدادرنگ و ماژیک
قبا: جنس نخی همراه با حاشیه‌دوزی ـ **تکنیک اجرا:** گواش، مدادرنگ و ماژیک
چادر: جنس نخی و چهارخانه ـ **تکنیک اجرا:** ماژیک و مدادرنگ

فعالیت عملی

باتوجه به طرح و نقش در سوزن‌دوزی ترکمنی، مانتویی با طرح و سوزن‌دوزی سنتی ترکمن طراحی و رنگ‌آمیزی کنید.

ارزشیابی شایستگی پودمان ۲ـ طراح لباس‌های سنتی شمال و شمال غرب ایران

شرح کار: طراحی اندام و لباس بانوان آذربایجان شرقی، اردبیل و قزوین رنگ‌آمیزی آن ـ طراحی اندام و لباس بانوان گیلانی، مازندرانی و ترکمنی و رنگ آمیزی آن ـ طراحی مانتو ایده گرفته شده از لباس بانوان شمال و شمال‌غرب ایران

استاندارد عملکرد: طراحی لباس بانوان مرکز و جنوب ایران بر اساس شناسایی فرم و ویژگی های ساختار، رنگ و تزیینات لباس آنان

شاخص‌ها:

۱ طراحی و ترسیم مانکن با تناسبات طولی و عرضی صحیح در پز و فیگور هماهنگ با طرح لباس محلی
۲ طراحی و رنگ آمیزی چهره با مو یا سربند و کلاه مخصوص همان منطقه
۳ طراحی لباس بانوان اعم از جلیقه، پیراهن، یل و دیگر اجزای لباس بانوان
۴ طراحی تزیینات و نقوش و جنس پارچه لباس محلی پوشاک شمال و شمال غرب
۵ رنگ آمیزی با آبرنگ ساخت جنسیت‌های حریر- مخمل ـ چیت گل‌دار ـ تور توسط آبرنگ و گواش
۶ طراحی لباس جدید با الهام از لباس‌های آذربایجان و اردبیل، گیلانی ، مازندرانی و ترکمنی

شرایط انجام کار و ابزار و تجهیزات:

مکان: کارگاه طراحی لباس **زمان:** ۳۶۰ دقیقه

ابزار و تجهیزات: میز نور، میز و صندلی مخصوص طراحی، کاغذ سفید تحریری در اندازه‌های مختلف، مقوا، مداد طراحی، کاور کاغذ، تخته شاسی، کاتر طراحی، خط‌کش فلزی، چراغ مطالعه پایه بلند، قیچی کاغذ، گیره فلزی، آرشیو نگه‌داری طراحی، آبرنگ و گواش و مدادرنگی، انواع قلم‌مو سرگرد شماره (دوصفر، تا ۶)، پالت رنگ

معیار شایستگی:

ردیف	مرحله کار	حداقل نمره قبولی از ۳	نمره هنرجو
۱	ترسیم مانکن متناسب با اندام اقوام آذربایجان و اردبیل- گیلانی ، مازندرانی و ترکمنی	۱	
۲	هماهنگی طراحی فیگور و پز با نوع لباس	۱	
۳	طراحی شیشه ای اجزای لباس محلی بر روی اندام	۱	
۴	طراحی تزیینات و نقوش و جنس پارچه لباس محلی پوشاک آذربایجان شرقی، اردبیل، قزوین، گیلانی ، مازندرانی و ترکمنی	۱	
۵	کاربرد تکنیک رنگ آمیزی متناسب با جنس و مدل لباس	۲	
۶	طراحی لباس جدید با الهام از لباس‌های آذربایجان و اردبیل و قزوین- گیلانی، مازندرانی و ترکمنی	۲	
	شایستگی‌های غیرفنی، ایمنی، بهداشت، توجهات زیست محیطی و نگرش:	۲	
	میانگین نمرات		*

* حداقل میانگین نمرات هنرجو برای قبولی و کسب شایستگی، ۲ می‌باشد.

پودمان ۳

طراح لباس‌های سنتی مرکز و جنوب ایران

شایستگی‌های طراحی لباس بانوان مرکز و جنوب ایران

در پایان این پودمان از شما انتظار می‌رود:

۱ از پز و فیگور اندام متناسب برای طراحی لباس‌های بانوان مرکز و جنوب ایران استفاده نمایید.

۲ تفاوت‌ها و شباهت‌های لباس‌های بعضی از اقوام مرکز و جنوب ایران را با لباس دیگر اقوام ایرانی تشخیص دهید.

۳ در پایان آموزش، قادر به طراحی یک دست لباس محلی برای زنان مرکز و جنوب ایران شوید.

۴ طرح، نقش، رنگ و جنس پارچه‌های کاربردی لباس بانوان مرکز و جنوب ایران را بشناسید.

۵ نوع تزیینات و سوزن‌دوزی‌های لباس بانوان مرکز و جنوب ایران را تشخیص دهید و در طراحی خود از آنها استفاده نمایید.

استاندارد عملکرد

طراحی لباس بانوان مرکز و جنوب ایران بر اساس شناسایی فرم و ویژگی‌های ساختار، رنگ و تزیینات لباس آنان.

واحد یادگیری اول

پوشاک محلی بانوان فارس قشقایی و اِوَز

فکر کنید

- تا چه اندازه با فرهنگ و هنر قشقایی‌ها آشنا هستید؟
- چه تفاوت و شباهت‌هایی بین پوشاک بانوان قشقایی و اوزی وجود دارد؟

فارس: ترک قشقایی

موقعیت جغرافیایی

استان فارس در جنوب غرب ایران واقع شده است. این استان، از شمال به استان‌های اصفهان و یزد، از غرب به استان‌های بوشهر و کهگیلویه و بویراحمد، از جنوب به استان هرمزگان و از شرق به استان کرمان محدود می‌شود. شهر شیراز مرکز این استان می‌باشد.

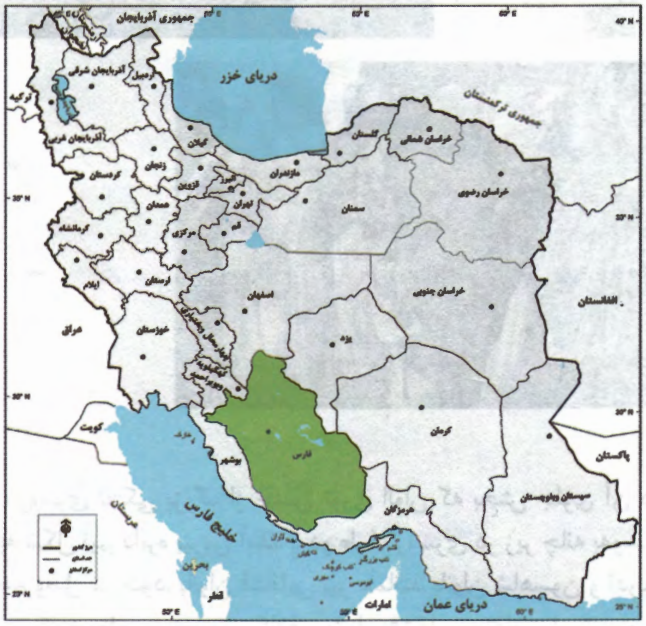

معرفی پوشاک محلی بانوان فارس ـ ترک قشقایی

اجزای پوشاک بانوان قشقایی عبارت‌اند از: کلاهک، روسری، کلاغی، پیراهن، تنبان، آرخالیق و گیوهٔ ملکی.

کلاهک یا کلاقچه: کلاهک بانوان قشقایی از دو قسمتِ دوخته شده به هم تشکیل می‌شود. یک تکهٔ آن، که مستطیل شکل است و بر روی سر قرار می‌گیرد، جنس آن از مخمل و پارچه‌های زریِ و رنگ آن متناسب با رنگ روسری است و تکهٔ دوم آن، قسمت پشت سری کلاهک است و بلندی آن تقریباً تا بالای گوش می‌رسد و با توجه به اینکه زیر روسری مورد استفاده قرار می‌گیرد، فاقد هرگونه تزیینات می‌باشد و فقط به نواردوزی ساده بر روی آن اکتفا می‌شود.

روسری : روسری لچکی بزرگ از جنس توری الوان که بخش جلوی آن در بالای پیشانی به اندازهٔ پهنای پیشانی به شکل نیم دایره بیرون آمده و دو طرف روسری در زیر چانه به‌وسیلهٔ سنجاقِ منجوق‌دار یا تزیینات دیگر به‌هم وصل می‌شود. بانوان قشقایی نیز همانند بانوان شاهسون و آذری بر روی روسری خود از کلاغی استفاده می‌کنند، ولی طرز بستن کلاغی بانوان قشقایی متفاوت است. معمولاً رنگارنگ به رنگ‌های سفید، کرم و نخودی می‌باشد. گوشه‌های روسری بخش جلو اندام در قسمت سینه و پشت کمر را به علت بلندی می‌پوشاند.

دستمال کلاغی: پارچه‌ای مستطیل شکل و سیاه رنگ است که ممکن است بر روی آن نقش‌های سفید و یا نارنجی داشته باشد. آن را از عرض چندبار تا زده و بر روی روسری و پیشانی قرار می‌دهند و در پشت سر گره می‌زنند و دنباله آن را تا کمرگاه رها می‌کنند.

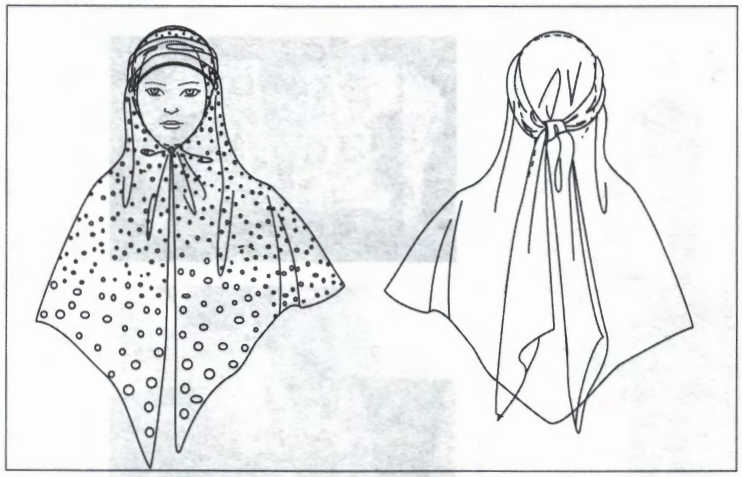

پیراهن: بانوان قشقایی پیراهنی با رنگ‌های روشن، قد بلند و جنس متناسب با موقعیت شخص مورد استفاده قرار می‌دهند. ظاهر کلی و اساسی لباس قشقایی همانند پیراهن شاهسونی است و تنها تفاوت آنها در داشتن چاک در پیراهن قشقایی‌ها و گشادی خیلی زیاد لبهٔ دامن شاهسونی به خاطر اوازمان زیاد می‌باشد. آستین این پیراهن در مچ توسط دکمه بسته می‌شود و گاهی نیز به فاصلهٔ دو انگشت بالاتر از لبهٔ آستین را به‌وسیلهٔ‌بندی جمع می‌کنند. امروزه مچ آستین به‌صورت ساده می‌باشد. یقهٔ پیراهن گرد و گاهی دارای تزیینات می‌باشد.

پیش سینه و لبه پیراهن نقش‌دوزی با پولک انجام می‌گیرد. در اکثر مواقع پارچه طرح‌دار را تزئین نمی‌کنند، این پیراهن‌ها به تونیک‌های چاک‌دار معروف بودند.

تنبان: تنبان در لباس قشقایی، نوعی دامن پرچین و بلند است که از پارچه‌های چیت، گل‌دار، تور و مخمل دوخته می‌شود. ویژگی خاص آن داشتن حاشیهٔ چین‌دار ۱۰ تا ۱۵ سانتی‌متری از پارچه‌ای مشکی‌رنگ می‌باشد. البته در زمان‌های گذشته از چند دامن روی هم استفاده می‌کردند که رویی‌ترین دامن از پارچهٔ توری به طول ۵۰ متر با حاشیهٔ مشکی چین‌دار انتخاب می‌شد و بالای آن را نواردوزی می‌نمودند.

آرخالیق : از جنس پارچه‌های توری و مخمل‌های رنگی است. در واقع کت یا نیم‌تنه‌ای کوتاه می‌باشد که دارای آستین بلند و یقه گرد بدون برگردان است. جلو آن باز و سرآستین سنبوسه دارد و تا انتهای انگشتان را می‌پوشاند. دور تا دور ارخالق را لبه‌دوزی می‌کنند. در پایین و پهلوی آن زائده‌ای منحنی شکل به رسم قدیم وجود داشته است.

کفش یا گیوه: این گیوه در شیراز و آباده با دوختی مرغوب تهیه می‌شود. که به آن گیوه ملکی نیز می‌گویند. جنس رویه آن از نخ پنبه و یا ابریشم است. کف آن ممکن است توسط گیوه دوزان از کهنه پارچه‌های متفاوت باشد که به‌وسیله سریشم و دوخت محکم می‌شود. گاهی به‌جای کهنه پارچه از چرم نیز استفاده می‌کنند که روی آن را با نخ آجیده دوزی می‌کنند. دورتا دور لبه کفش را برای استحکام مغزی چرم خام می‌دوزند و قسمت نوک کفش رو به بالا برگشته و کلا کفش بدون پاشنه می‌باشد.

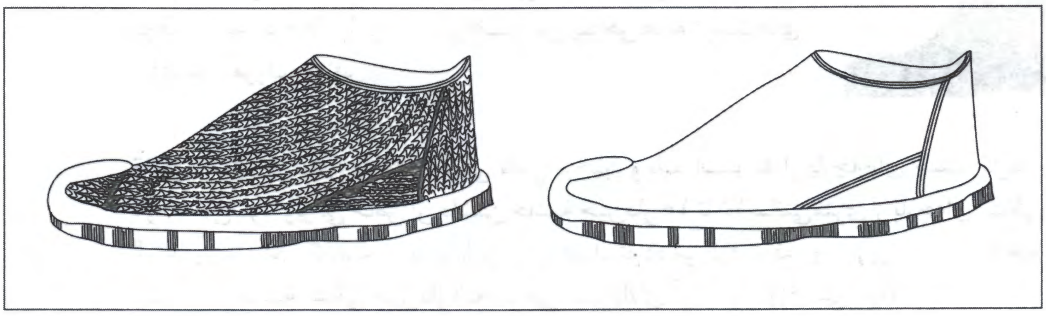

پوشاک محلی بانوان قشقایی

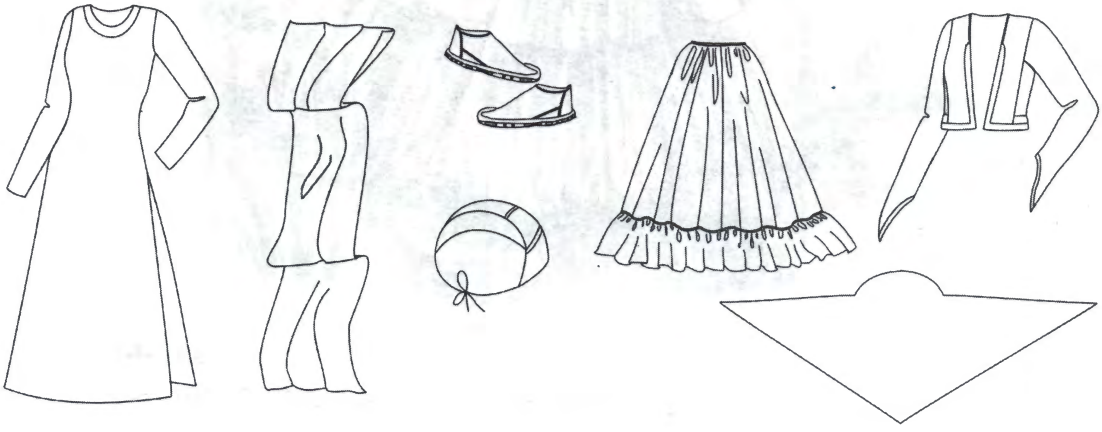

رنگ‌آمیزی

تکنیک اجرا: آبرنگ و گواش، کارهای تکمیلی با روان‌نویس مشکی

فعالیت عملی

با توجه به پوشاک بانوان قشقایی، یک لباس قشقایی طراحی و با تکنیک دلخواه رنگ‌آمیزی کنید.

اِوَز

موقعیت جغرافیایی

شهری در جنوب استان فارس و مرکز شهرستان اوز است. اوز در ۳۴۰ کیلومتری جنوب شرقی شیراز در دشتی میان دو رشته کوه از دنباله کوه‌های زاگرس جنوبی واقع شده و ارتفاع آن از سطح دریا ۹۸۶ متر.
از شمال به بخش‌های جویم وبناروبه لارستان، از جنوب شهرستان‌های لامرد وگراش، از مغرب به شهرستان خنج و از سمت مشرق به شهرستان‌های گراش و لارستان محدود می‌گردد.

معرفی پوشاک محلی بانوان اِوَزی

پوشاک بانوان اوزی عبارت‌اند از: کلاه، سربند، شال، پیراهن، چادر و تنبان.

کلاه: کلاه استوانه‌ای شکل و از دو تکه تشکیل می‌شود. ویژگی خاص این کلاه، تزیین قسمت رویی آن با خوس‌دوزی است.

سربند و شال: شکل سربند اوزی سه گوش و جنس آن نخی ساده یا گل‌دار است و برای محکم نگه داشتن کلاه، آن را «تا» زده و پس از رد کردن آن از زیر گلو به بالای سر برده و بر روی کلاه گره می‌زنند. شال بانوان اوزی مستطیل شکل بوده و معمولاً بر دو لبهٔ طولی شال از خوس‌دوزی استفاده می‌کنند و دو لبهٔ عرضی آن نیز ریشه‌دار است.

چادر: پارچه‌ای است در حدود ۵ متر که سر تا پا را می‌پوشاند و جنس آن ابریشم و زری، در رنگ‌های سفید، سبز، صورتی، مشکی و بنفش. این چادر دارای طرح‌های بسیار زیبا و شاد است که زنان اوزی دورتادور آن را نواردوزی می‌کنند.

پیراهن: پیراهن بانوان اوزی دارای قدی تا حدود باسن و آستینی بلند و چاکی در پهلوی آن می‌باشد. یقهٔ آن گرد و چاکی بلند تا حدود خط کمر یا پایین‌تر دارد. از نظر فرم ظاهری همانند پیراهن دیگر اقوام ایرانی است و ویژگی خاص آن استفاده از خوس‌دوزی برای تزیینات یقه و لبهٔ آستین می‌باشد. البته از دو پیراهن زیری و رویی که تفاوت آنها در جنس، تزیینات و مدل یقه می‌باشد، استفاده می‌کنند.

تنبان: بانوان اوزی از تنبانی پرچین استفاده می‌کنند که لبهٔ آن را با خوس‌دوزی تزیین می‌نمایند. بلندی تنبان معمولاً تا مچ پا می‌باشد.

پوشاک محلی بانوان اوزی

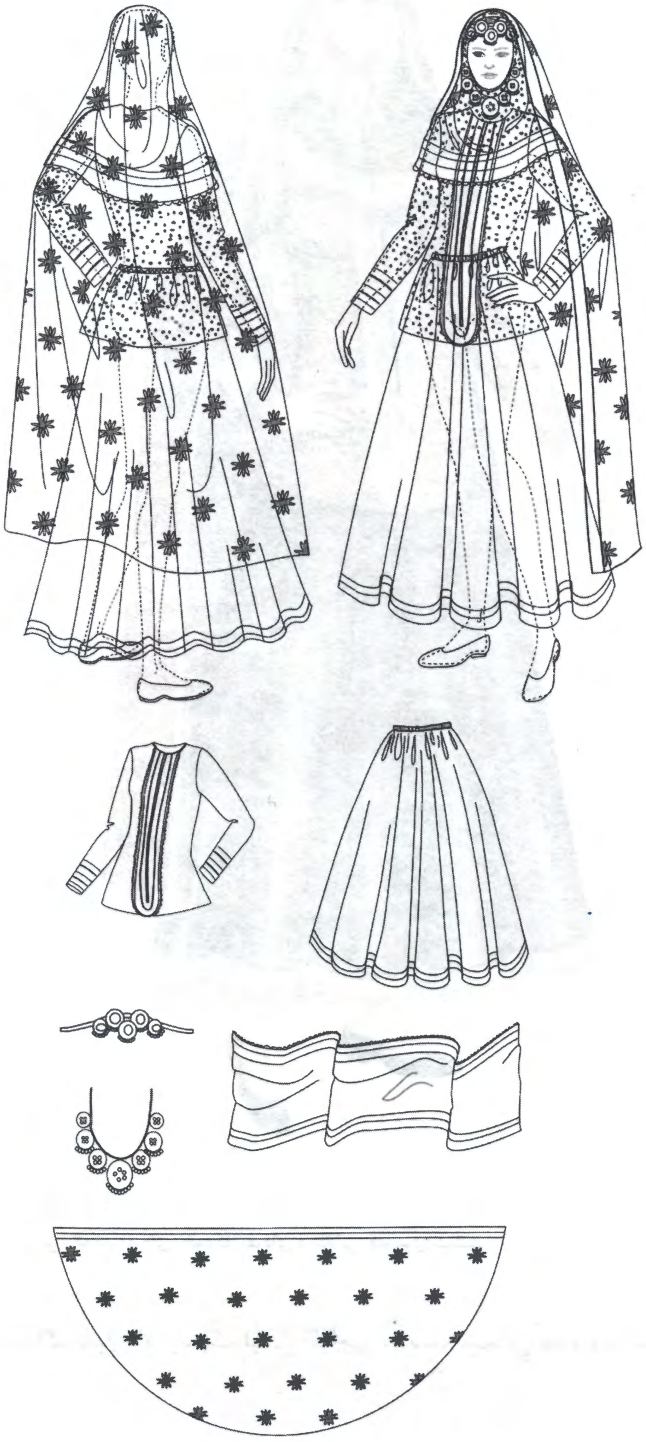

رنگ‌آمیزی

تکنیک اجرا: آبرنگ غلیظ و گواش

وسایل لازم: گواش طلایی، گواش نقره‌ای، خودکار نقره‌ای و طلایی، قلم‌موی درشت

فعالیت عملی

با توجه به پوشاک بانوان اوزی، یک لباس طراحی مناسب مهمانی عصر و با تکنیک دلخواه رنگ‌آمیزی کنید.

واحد یادگیری دوم

پوشاک محلی بانوان هرمزگان، خوزستان و بوشهر

هرمزگان

موقعیت جغرافیایی

استان هرمزگان نام یکی از جنوبی‌ترین استان‌های ایران است که در شمال تنگه هرمز و با مرکزیت شهر بندرعباس قرار گرفته است. هرمزگان از شمال و شمال شرقی با استان کرمان، از غرب و شمال غربی با استان‌های فارس و بوشهر و از شرق با سیستان و بلوچستان همسایه است. جنوب آن را آب‌های گرم خلیج‌فارس و دریای عمان در برگرفته است. در این استان علاوه بر افراد بومی، سیستانی و بلوچی، مازندرانی، فارس، عرب و کرمانی ساکن هستند.

فکر کنید

- تا چه اندازه با فرهنگ و پوشاک محلی بانوان بندری آشنایی دارید؟
- آیا پوشاک مناطق دیگر جنوب ایران را می‌شناسید؟

معرفی پوشاک محلی بانوان بندری

پوشاک بانوان بندری به‌طور کلی در همهٔ مناطق مختلف مورد استفاده قرار می‌گیرند که عبارت‌اند از: لچک، روسری، نقاب، پیراهن، شلوار، کفش و چادر.

لچک: با توجه به آب و هوای خاص این منطقه، بانوان بندری لچک را جایگزین کلاه نموده‌اند، لچک پارچه‌ای سه‌گوش با آستری دارای بند قیطانی برای بستن و محکم نمودن چادر و روسری است. لبهٔ جلو لچک دارای تزییناتی مانند زردوزی، نواردوزی و سکه‌دوزی می‌باشد.

روسری: روسری معمولاً از جنس تور و یا پارچهٔ نازک و مستطیل شکل است که معمولاً از روی لچک بسته می‌شود. دارای رنگ‌های متنوع به‌خصوص سیاه ـ سفید ـ زرشکی ـ سبز و بنفش و گاهی متناسب با رنگ پیراهن می‌باشد. این روسری را با خوس‌دوزی و نقوش ستاره‌ای شکل، گل شاهینی و انواع نقوش گل و گلدان و یا پروانه تزیین می‌کنند.

نقاب یا برقع: نقاب، تکه‌ای از پارچه یا چرم است که به روش‌های مختلف تهیه می‌شود و علاوه‌بر وسیله‌ای تزیینی، به عنوان حفاظی در برابر آفتاب سوزان مورد استفاده قرار می‌گیرد. جنس، رنگ و طرح نقاب بانوان در جنوب ایران نشان‌دهندهٔ منطقه خاص می‌باشد.

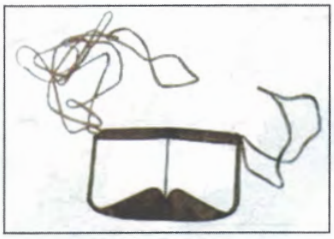

نقاب طلایی و بند نقاب

نقاب زنان جزیره

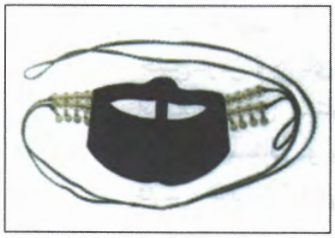

نقاب بندری

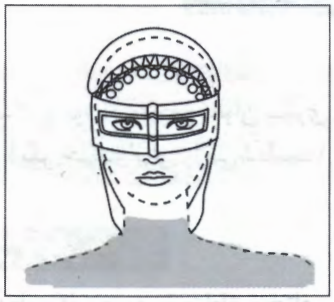

پیراهن: پیراهن بانوان بندری قدی تا حدود زانو یا پایین‌تر از زانو و یقه‌ای گرد دارد که در جلو بسته می‌شود. دور تا دور یقه در پیراهن بندری با گلابتون دوزی و یا خوس‌دوزی تزیین می‌شود. علاوه بر آن بر روی برش‌ها، لبهٔ دامن، خط کمر و لبهٔ آستین نواردوزی می‌شود. جنس آن با توجه به فصول سال و موقعیت کاربرد آن متفاوت است. رنگ‌های مورد استفاده برای این نوع پیراهن، رنگ‌هایی مانند قرمز، بنفش روشن، آبی و سبز می‌باشد. البته روی آن، پیراهن دیگری همانند پیراهن بلوچی می‌پوشند با این تفاوت که این پیراهن از تور دوخته می‌شود.

پیراهن قشم

پیراهن شاخی

پیراهن بندری

شلوار: شلواری است که از مچ تا زانو تنگ شده و با طرح‌های زیبا گلدوزی می‌شود. برای مراسم عروسی گلدوزی‌ها زربفت بوده و پارچه‌ها از جنس‌های بهتری انتخاب می‌شود. این شلوار از شهرت زیادی برخوردار است و آن هم به دلیل سوزن‌دوزی خاصی است که بر روی ساق آن دوخته می‌شود. جنس شلوار از ساتن، تترون و... در رنگ‌های سبز، قرمز، بنفش، زرشکی و زرد می‌باشد. نکتهٔ مهم در رنگ شلوار، متناسب بودن رنگ آن با پیراهن و استفاده از پارچهٔ مرغوب به جهت تزیینات برای قسمت پایین شلوار می‌باشد. برای اینکه این شلوار به راحتی پوشیده شود، در پاچه‌های آن زیپ دوخته می‌شود.

انواع دوخت‌های تزیینی شلوار بانوان بندری

کفش یا صندل: کفش بندری از نوع صندل است و معمولاً دارای چند تسمه می‌باشد که در لای انگشت شست قرار می‌گیرد.

چادر: چادر بندری از جنس توری روشن و وال گلدار یا تیره و زیوردار، مستطیل شکل و گاه نیم‌گرد تهیه می‌شود. این چادرها به رنگ‌های قهوه‌ای، خردلی و خاکستری مایل به آبی است.

چادر بانوان بندری

پوشاک محلی بانوان بندری

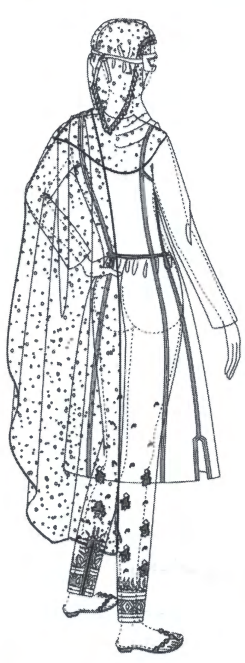

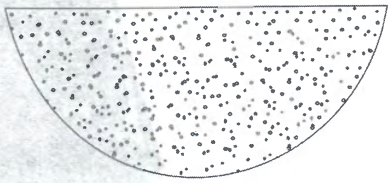

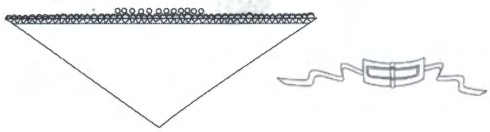

فعالیت عملی

با توجه به آشنایی با پوشاک بانوان بندری، یک لباس اجتماع طراحی و با تکنیک دلخواه رنگ‌آمیزی کنید.

رنگ‌آمیزی

روسری: جنس حریر ـ **تکنیک اجرا:** آبرنگ و گواش و مداد رنگ
شلوار: جنس ساتن ـ **تکنیک اجرا:** آبرنگ و گواش

خوزستان

موقعیت جغرافیایی

استان خوزستان در جنوب غربی ایران واقع شده است. این استان از شمال به لرستان، از شرق به چهارمحال و بختیاری، از شمال غرب به ایلام و از جنوب شرقی به کهگیلویه و بویراحمد و از جنوب به بوشهر و خلیج فارس، از غرب به کشور عراق محدود می‌شود. در این استان قومیت‌های لر، و عرب ساکن هستند. مرکز این استان، شهر اهواز است.

معرفی پوشاک محلی بانوان عرب خوزستان

پوشاک بانوان عرب عبارت‌اند از: چادر، روسری، سربند، شلوار و پیراهن.

چادر عبایی: چادری سیاه رنگ و از جنس حریر است. این چادر شکاف‌هایی در طرفین پهلو دارد که برای راحتی حرکت دست بانوان پوشندهٔ آن بسیار مناسب می‌باشد.

چادر مجلسی: نوعی عباست که از جنس‌های مرغوب مانند پشم شتر به رنگ‌های قهوه‌ای، سیاه و یا سورمه‌ای تهیه می‌شود. به آن «عبایه» یا چادر عربی هم می‌گویند. در این نوع عبا بر روی آستین و جلوی آن با استفاده از نخ‌های گلابتون طلایی، ژوردوزی و ده یک‌دوزی حاشیه‌دوزی شده و با منگوله‌های طلایی تزیین می‌شود.

روسری یا شیله: روسری شبیه مقنعه امروزی است و برای پوشش کلی سر و سینه استفاده می‌شود. رنگ آن مشکی و جنس آن نیز از ابریشم یا پنبه است و کاربرد جنس آن در تابستان و زمستان متفاوت است. البته در فصل سرما از جنس‌های ضخیم استفاده می‌کنند. برای نگهداشتن روی سر از گیره‌ای تزیینی، جنس نقره‌ای یا طلایی به همراه نگینی فیروزه‌ای استفاده می‌کنند. همچنین زنان از روگیر یا پوشیه که از جنس پارچه حریر و یا تور است برای پوشاندن چهره خود استفاده می‌کنند.

سربند : سربند پارچه‌ای سیاه‌رنگ و از جنس ابریشم یا کتان است که بانوان عرب به فرم خاصی آن را دور سر می‌پیچند. به زبان محلی به آن «عصابه» گفته می‌شود. عصابه را معمولاً بانوان مسن دور سر خود می‌بندند. البته در مراسم عزاداری به نشانه غم و اندوه است.

شلوار : شلوار از جنس پنبه‌ای و به رنگ‌های مشکی، سفید، سرمه‌ای، قهوه‌ای یا آبی که گل‌دار یا خال‌دار است و دمپای شلوار به دو صورت دمپا تنگ و دمپا گشاد می‌باشد که با کش قیطانی در قسمت مچ پا لیفه می‌شود.

پیراهن : بانوان عرب خوزستان از سه نوع پیراهن استفاده می‌کنند.
نوع اول، پیراهن کمرچین با آستین بلند و مچ‌دار با یقهٔ گرد و بالاتنهٔ ساده با دو ساسون زیر سینه است.

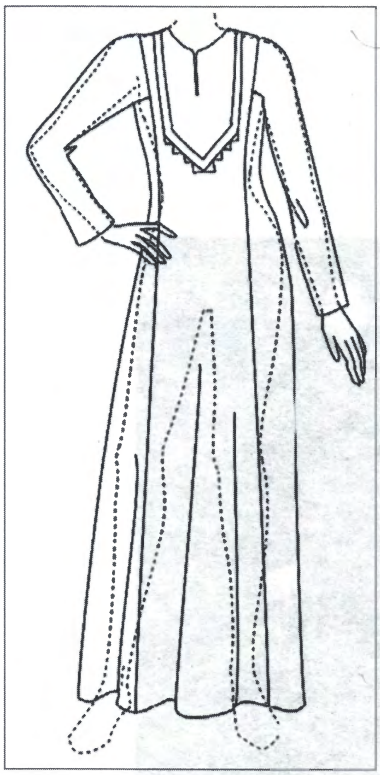

نوع دوم، پیراهن بلند و گشادی است که از جنس پارچه‌های سنگین مانند تافته، مخمل و نوعی کرپ ضخیم می‌باشد. این پیراهن **نَفْنُوف** نامیده می‌شود. اساس این پیراهن همانند پیراهن دیگر اقوام ایرانی تهیه می‌شود. وجه تمایز این پیراهن با بقیهٔ پیراهن‌ها، در نوع سوزن‌دوزی‌های زیبایی است که با نخ‌های ابریشمی و به رنگ‌های گرم و تند در آن دوخته می‌شود.
نوع سوم، پیراهن رویی است که بر روی پیراهن نوع دوم مورد استفاده قرار می‌گیرد و یا پیراهنی است با قد بلند و گشاد از جنس تور یا حریر همراه با تکه‌دوزی و یا زری‌دوزی شده و دارای سه نوع آستین با دم آستین تنگ، دم آستین بسیار گشاد و دم آستین سنبوسه‌دار می‌باشد. به این پیراهن **ثوب** گفته می‌شود. لازم به ذکر است که قد پیراهن رویی از جلو تا مچ و از پشت حالت دنباله‌دار می‌باشد. لباس رویی زنان جوان از رنگ‌های شاد مانند: قرمز، نارنجی، زرد و بعضاً مشکی با تزیینات طلایی می‌باشد.

مراحل طراحی پیراهن نوع سوم

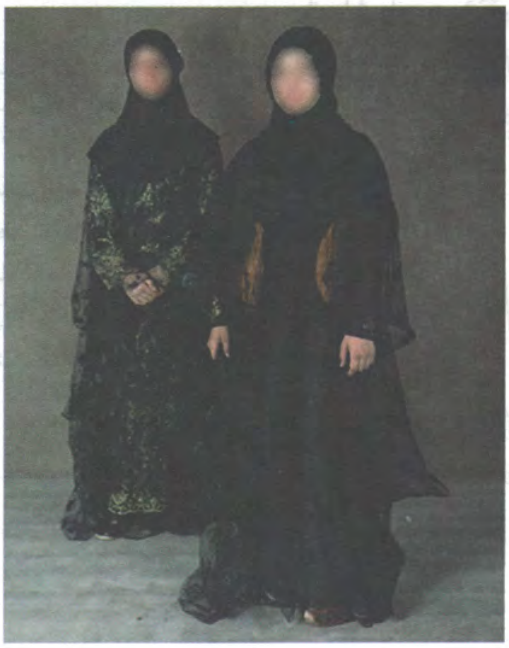

پوشاک محلی بانوان عرب

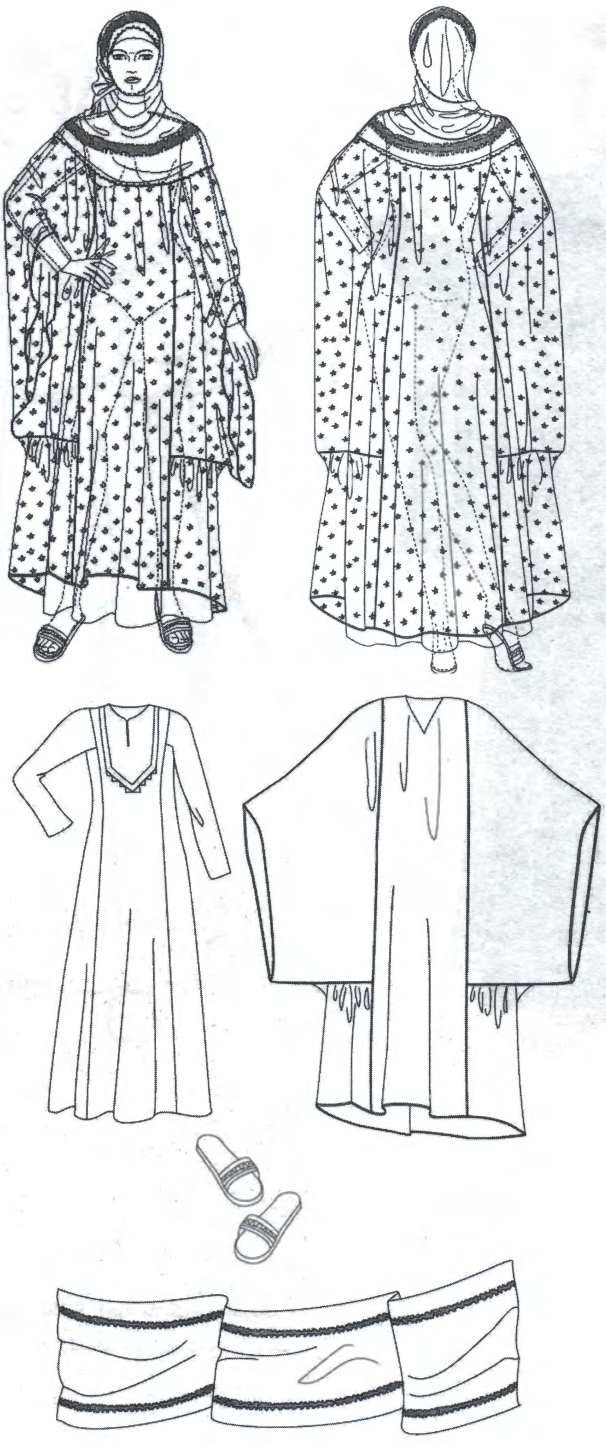

رنگ آمیزی

پیراهن زیر: جنس نخی ـ **تکنیک اجرا:** ماژیک و مداد رنگ

پیراهن رویی: جنس حریر ـ **تکنیک اجرا:** آبرنگ و مداد رنگ

رنگ‌آمیزی

روسری: **تکنیک اجرا:** آبرنگ غلیظ

تزیینات روسری: **تکنیک اجرا:** گواش سفید خشک روی زمینه و شستن زمینه برای ایجاد ریشه‌های روسری

رنگ‌آمیزی چادر

تکنیک زمینه: آبرنگ غلیظ

سایه روشن: با شستن رنگ برای ایجاد سایه روشن

فعالیت عملی

با توجه به آشنایی با اجزای مختلف لباس قوم عرب، لباسی با الهام از پوشاک بانوان عرب طراحی و با تکنیک دلخواه رنگ‌آمیزی کنید.

بوشهر

موقعیت جغرافیایی

بوشهر از استان‌های جنوبی ایران و هفدهمین استان بزرگ کشور به لحاظ مساحت است که در حاشیه خلیج‌فارس قرار دارد. مرکز این استان، بندر بوشهر می‌باشد. استان بوشهر از شمال به قسمتی از استان خوزستان و استان کهگیلویه و بویراحمد، از شرق به استان فارس، از جنوب و غرب به خلیج‌فارس و از جنوب شرق به قسمتی از استان هرمزگان محدود می‌شود.

معرفی پوشاک محلی بانوان بوشهر

در این منطقه علاوه بر نژادهای بومی و مدیترانه‌ای نژادهای دیگری مانند دراویدی، سیاه‌پوست، سامی، عیلامی، سومری، نورودیک، عرب، لر و بهبهانی سکونت داشته و یا به مرور به این منطقه مهاجرت کرده‌اند.

اجزای پوشاک بانوان عبارت‌اند از: روسری، چوکه، چادر، عبا، نقاب، قبا، کفش، پیراهن، شلوار و نیم‌تنه.

روسری: پارچهٔ مستطیل شکل (شال) بزرگی است که بانوان و دختران به عنوان سرپوش اصلی استفاده می‌کنند و اغلب از جنس پارچه‌های ظریف و نازکی چون وال، تور و مل مل انتخاب می‌شود. امروزه اغلب توسط زنان سال‌خورده از آن استفاده می‌شود.

کلاه: کلاه به صورت جداگانه پوشیده نمی‌شود و جزیی الحاقی به مَقنا (نوعی سرپوش زنانه) است.

چوکه (چوته): بانوان به جای چادر و عباهای امروزی، در زمان گذشته از «چوکه» استفاده می‌کردند. مدل چوکه همانند مدل عبای مردان است که از سر انداخته می‌شود و در دو طرف آن جای دست دارد. پارچه چوکه از پشم شتر و گوسفند بافته می‌شده و معمولاً به رنگ‌های قهوه‌ای و سفید و نخودی بوده است.

چادر: بعد از چوکه، چادر مشکی و رنگی بین بانوان معمول شد، مدل این چادرها در ابتدا مدل کمری بود. چادرکمری از دو تکه پارچه مستطیل شکل تشکیل می‌شد. این دو تکه را به هم دوخته و بندی درکمر آن می‌گذاشتند، جلوی چادر از کمر تا پایین دوخته می‌شد. بعد از چادرکمری، چادر چرخی رواج یافت که امروزه نیز معمول است. این چادر به شکل نیم دایره دوخته می‌شود.

عبا: مدل عبا همانند چوقه است اما از پارچه مشکی تهیه می‌شود. برخی زنان بخصوص زنان عرب جنوب شرقی استان بوشهر به جای چادر از عبا استفاده می‌کنند.

نقاب: بانوان بوشهر درگذشته از روبند استفاده می‌کردند. روبند پارچه‌ای مستطیل شکل بوده که با بندی در پیشانی بسته می‌شده، آنان جای چشم را با تور نازک می‌دوختند. «بتوله» و «اخمار» از دیگر نقاب‌های بانوان است. نقاب را بانوان بوشهر بر چهره نمی‌گذارند، اما در بین دیگر زنان این استان رواج دارد.

قبا (کُبا): قبای بانوان است که فقط در برخی نقاط بوشهر چون بردستان و جزیره خارک پوشیده می‌شد. قد این قبا بلند و تا زیر زانو بوده و در دو طرف چاک بلند داشته است. بانوان قبا را از روی تمام تن‌پوش‌ها می‌پوشیدند.

کفش: در بوشهر به کفش‌های چرمی زنانه «کووش» می‌گویند. سرپنجه برخی از کووش‌ها کمی حالت نوک تیز و برگردان دارد که به این گونه کفش ها «کووش صَغری» می‌گویند. «کرکاب»، «ملکی» و «مداس» از دیگر کفش‌های بانوان بوشهری است.

ملکی

پیراهن: این پیراهن بلند و گشاد را بانوان از روی لباس خود می‌پوشند. قد پیراهن تا مچ پا بوده، در قسمت زیر بغل آن، تکه مثلثی شکل می‌دوزند که به آن «زیرچولک» می‌گویند. آستین این پیراهن گشاد بوده، در قسمت کمر، چین‌های ریز و یا پیلی دارد. و گاهی با تأثیر از دیگر بانوان ساکن در استان، دور مچ را گلابتون‌دوزی می‌کنند.

شلوار: شلوار زنان بوشهری ساده، گشاد و کمر لیفه‌ای است که در قسمت مچ پا جمع می‌شود. اما شلوار دیگری در بین بانوان ساکن در این استان رواج دارد که به «شلوار بندری» معروف است. شلوار بندری از دو تکه پارچه تشکیل شده، تکه بالایی شلوار از پارچه نخی بوده و در کمرگاه لیفه دارد و به‌وسیله کش شلوار در کمر استوار می‌شود، پاچه شلوار تنگ بوده و به کمک زیپی به طول ۲۰سانت که به دمپای شلوار دوخته می‌شود گشادتر شده و پوشش را آسان‌تر می‌کند.

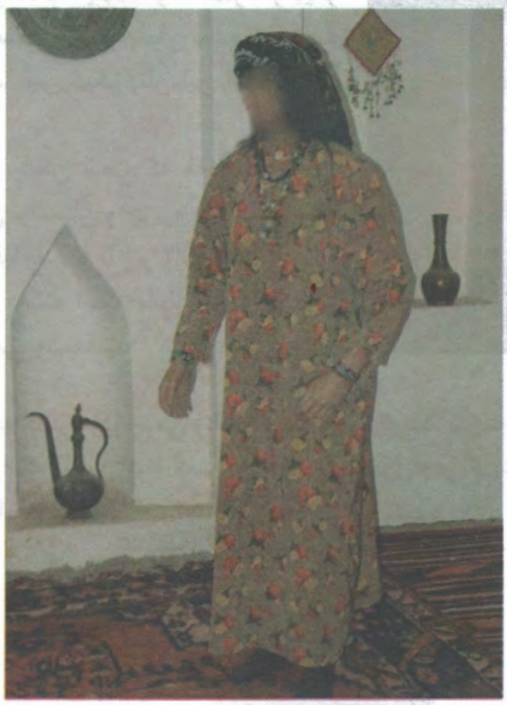

نیم تنه: به کت بانوان در مناطق مختلف استان بوشهر «ارخالق» می‌گویند. قد این کت تا کمر و در دو طرف کت دو جیب دارد همچنین در یک طرف از داخل یک جیب دیگر می‌گذارند. ارخالق از مخمل به رنگ‌های سبز، قرمز و آبی دوخته می‌شود. آستر ارخالق را با نوارهای زری و یراق تزیین می‌کنند.

رنگ آمیزی

پیراهن: جنس پارچه نخی ـ **تکنیک اجرا:** گواش، ماژیک و مدادرنگ

روسری: جنس پارچه حریر ـ **تکنیک اجرا:** آبرنگ و گواش

چادر: جنس پارچه نخی ـ **تکنیک اجرا:** گواش و مدادرنگ

واحد یادگیری سوم

پوشاک محلی بانوان ابیانه و اقلیت‌های زرتشت و ارامنه

ابیانه

موقعیت جغرافیایی

ابیانه نام روستایی از توابع بخش مرکزی شهرستان نطنز در استان اصفهان است. این روستا یکی از بلندترین نقاط مسکونی در این استان است. این روستا به اعتبار معماری بومی و بناهای تاریخی پر تنوع آن، از روستاهای مشهور ایران است و به‌عنوان یک اثر ملی در سال ۱۳۵۴ ثبت شده است.

فکر کنید

- آیا فرهنگ پوشش ابیانه را می‌شناسید؟
- پوشاک بانوان ابیانه دارای چه ویژگی‌ها و چه تفاوت‌هایی است؟

معرفی پوشاک محلی ابیانه‌ای

پوشاک بانوان ابیانه‌ای عبارت است از: چارقد، پیراهن، جلیقه، یل، تنبان و جوراب.

چارقد: روسری ابیانه‌ای نمادی از تاریخ اجتماعی و فرهنگی ابیانه است. روسری بزرگ وگلدار با رنگ‌های قرمز و شاد در زمینه سفید با برگ‌های کوچک که آن را سه‌گوش کرده و بر سر می‌گذارند. این روسری در زیر چانه توسط سنجاق‌های نقره‌ای یا طلایی بسته می‌شود. در مراسم عروسی از این چارقد روسری کوچکی به نام تنگه بر سر می‌گذارند که کوچک‌تر است و پر از سکه‌های طلا و نقره است.

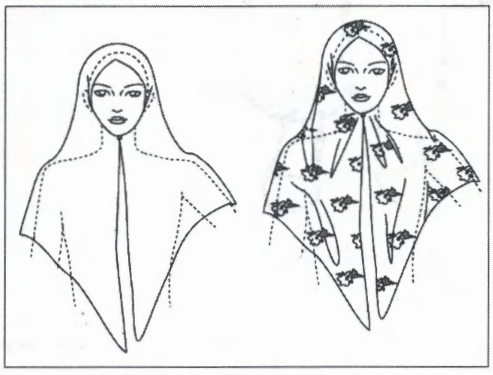

پیراهن: این پیراهن از پارچه‌های ساده و به‌ندرت از پارچه‌های گلدار تهیه می‌شود. یقهٔ آن گرد و جلو باز است که تا حدود سینه است و در جلو به‌وسیله بندک یا دکمه بسته می‌شود. این پیراهن آستین‌های بلندی دارد که در مچ با دکمه بسته می‌شوند. ویژگی آن، دوخت یک تکهٔ مثلثی‌شکل با پارچه‌ای متمایز از پارچهٔ پیراهن است که در خط چاک پهلوی آن می‌باشد. در قسمت جلوی پیراهن، از کمر تا لبهٔ دامن، از دوخت‌های تزیینی استفاده می‌شود. شاخصه این پیراهن‌ها یراق‌دوزی و گلدوزی به اندازه ۲۰ تا ۳۰ سانت پایین پیراهن، دور یقه پیش‌سینه و دور مچ است.

تنبان: تنبان از پارچه‌ای مشکی و جنس دبیت یا متقال و گاهی از مخمل می‌باشد. الگو و دوخت این تنبان شبیه تنبان و چاقچور بانوان آذری است. شکل کلی آن به صورت دامن پرچین بوده ولی عملاً شلواری بسیار گشاد مانند دامن شلواری امروزی است که لبهٔ آن به‌وسیلهٔ یراق‌های طلایی یا نقره‌ای تزیین می‌شود.

یل: یل یا کت بانوان ابیانه بدین صورت است که آستین آن کوتاه یا بلند و در زیربغل دارای مرغک بوده و جنس آن از پارچهٔ مخمل می‌باشد. لبه آستین، دور یقه و جلو کت یراق‌دوزی می‌شود و به کت کردی معروف است.

جلیقه: بانوان ابیانه در مواقع سرما از جلیقه‌ای استفاده می‌کنند که به‌صورت مایل و چپ و راست دوخته می‌شود و لبهٔ آن به‌وسیلهٔ بندینک در زیربغل بسته می‌شود. جنس این جلیقه از مخمل گلدار می‌باشد.

جوراب: جورابی است ساق‌بلند از جنس پنبه که اکثراً به رنگ مشکی و یا سرمه‌ای بوده و توسط خود بانوان بافته می‌شود.

پوشاک محلی بانوان ابیانه‌ای

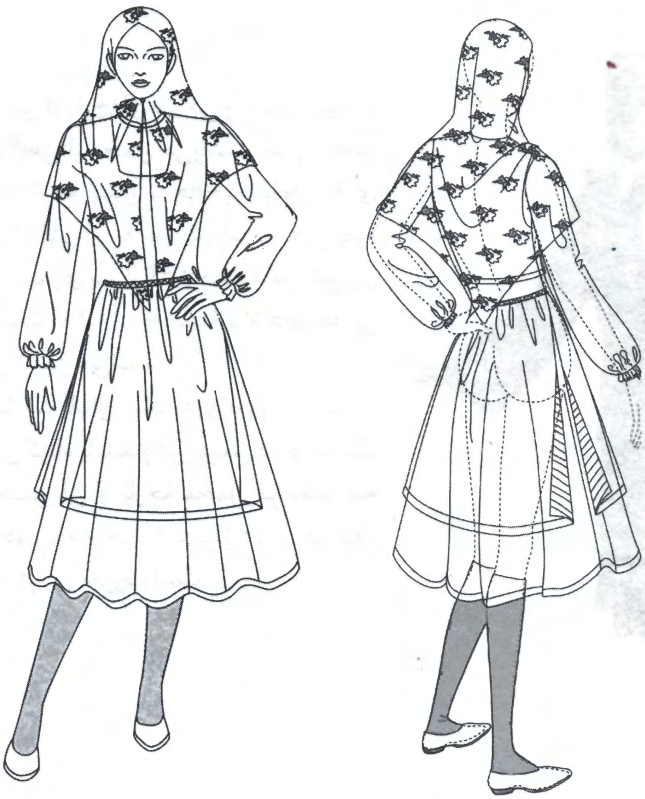

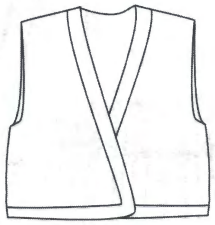

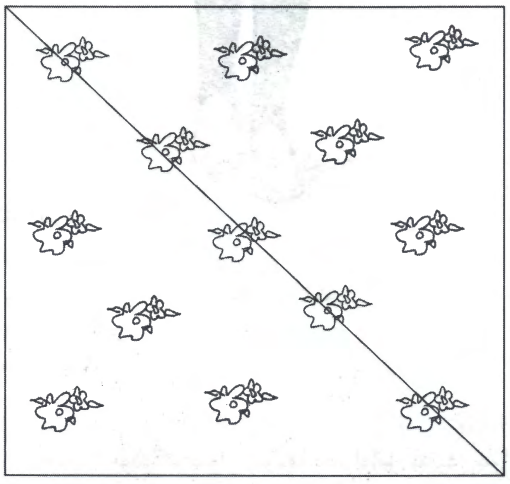

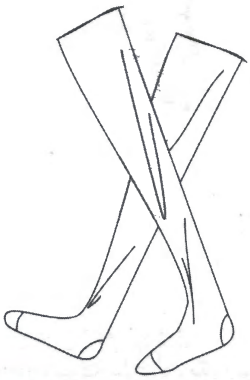

رنگ‌آمیزی

لباس زیر: **تکنیک اجرا:** ماژیک

روسری: جنس نخی سفید ـ **تکنیک اجرا:** گواش

چهره: **تکنیک اجرا:** آبرنگ

خطوط: **تکنیک اجرا:** روان‌نویس

فعالیت عملی

با توجه به پوشاک بانوان ابیانه، یک لباس اداری طراحی و با تکنیک دلخواه رنگ‌آمیزی کنید.

زرتشتیان

زرتشتیان ایران یک اقلیت مذهبی در کشور ایران هستند که به دین زرتشت باور دارند. اکثر زرتشتی‌های ایران در شهرهای تهران، کرمان و یزد زندگی می‌کنند.

معرفی پوشاک محلی بانوان زرتشتیان

پوشاک زرتشتیان شباهت بسیاری به لباس‌های بانوان نقاط دیگر کشور دارد. روسری آنها از نظر شکل و طرز استفاده، نظیر روسری بختیاری و پیراهن شبیه به پیراهن بانوان لر و شلوار از لحاظ شکل و برش همان شلوار بانوان کرد آذربایجان غربی و کلاهک آنها همان کلاهک زنان بندری است.

اجزای پوشاک زنان عبارت‌اند از: کلاهک، پیراهن زیر، پیراهن رو، روسری و شلوار.

کلاهک: از پارچه‌های الوان و زری‌دوزی شده تهیه می‌شود و از لحاظ ساختمان و برش شبیه بانوان بندری است.

پیراهن زیر: از پارچه سفید کتان، با آستین و قد کوتاه تهیه می‌شود. یقه آن در جلو نیم‌گرد است و چاکی دارد، این پیراهن به سِدره معروف است که در مراسم مذهبی از آن استفاده می‌کنند.

پیراهن رو: بسیار فراخ است و آستین‌هایی راسته با حاشیه‌ای در لبه دارد. یقه گرد و با چاکی کوتاه در جلو است. گاهی لبه پایین دامن و دورتا دور سرآستین را حاشیه‌دوزی و یا زرتشتی‌دوزی می‌کنند. مشخصه بارز لباس وجود تکه‌های عمودی باریک از قسمت زیر سینه تا پایین است.

روسری: پارچه‌ای رنگین با نقش و نگار و به طول حدود ۳ متر و نیم و عرض یک متر است که به شیوه بانوان بختیاری روی کلاهک می‌گذارند و برای استوار ماندن بر سر با دستمال کلاغی روی آن می‌بندند.

شلوار: از لحاظ برش با شلوار بانوان کرد آذربایجان غربی برابری دارد. جز اینکه ساق‌های شلوار مانند پیراهن از تکه پارچه‌های باریک و رنگارنگ ترکیب شده و کنار هم می‌دوزند. این طرز شکل شلوار بیشتر حالتی دیداری دارد. دمپای شلوار به‌وسیله بند به دور ساق و مچ پا جمع می‌شود و کمر آن لیفه‌ای است.

رنگ‌آمیزی

پیراهن و شلوار: جنس تکه‌پارچه‌های نقش‌دار ـ **تکنیک اجرا:** گواش و ماژیک

روسری: جنس نخی گل‌دار ـ **تکنیک اجرا:** گواش و ماژیک

ارامنه

ارامنه ایران نام قومی از شهروندان ایران هستند که در تهران، تبریز، اصفهان، شیراز و سایر شهرها سکونت دارند. دین رسمی آنها مسیحی است. ارامنه در چند دوره به ایران کوچ کردند. (در دوران ساسانیان، صفویان و قاجار)

معرفی پوشاک محلی بانوان ارامنه

اجزای پوشاک زنان عبارت‌اند از: کلاه و عرقچین، چانه‌پوش، روسری، روسینه‌ای، پیراهن زیری و رویی، روپوش یا قبا و شلوار.

کلاه و عرقچین: کلاه بانوان ارامنی به شکل استوانه از لفافی کلفت و مقواست که بلندی آن در حدود ۴ تا ۵ سانتی‌متر می‌باشد. روی آن را با پارچه‌ای گلدار و جنس مخمل یا زری می‌پوشانند. این استوانه دو سر آزاد دارد که به‌وسیله بند یا دنباله پارچه‌های زینتی متصل به کلاه جمع شده و از این طریق کوتاه و بلند می‌شود و مناسب با سر می‌باشد. بر لبه بالایی کلاه، نواری لوله شده از پارچه استوار می‌کنند و معمولاً رشته‌هایی از زیور را برای نگهداری کلاه بر سر از زیر چانه رد کرده و دو سر آن را به بالای دو طرف کلاه وصل می‌کنند. عرقچین بانوان ارامنی که اغلب دخترها آن را به‌کار می‌برند، از پارچه تهیه می‌شود. پارچه گرد کرده و به شکل استوانه‌ای کوتاه در می‌آورند و بلندی پارچه را بر محل کلگی خوابانده و روی چین‌های پدید آمده را با یک پارچه گرد بریده می‌پوشانند. پارچه عرقچین را معمولاً از پارچه‌های زربفت و مخمل انتخاب می‌کنند و پایین و جلوی عرقچین را نواردوزی نموده و داخل آن را آستر می‌دهند.

چانه پوش: چانه‌پوش، پارچه‌ای چهارگوش در حدود نیم‌متر در نیم متر از ململ یا چلوار سفید است که آن را سه گوش چند تا زده بر روی چانه و دهان می‌کشند و دو گوشه آن را از روی کلاه و عرقچین به بالا برده بند می‌کنند و در مواقع لزوم مقداری از چانه‌بند را از روی چانه بر روی دهان و بینی برده، آنها را می‌پوشانند. این عمل را بانوان اکثر نقاط ایران با چارقد یا دهان پوش خود انجام می‌دهند. (شبیه یاشماق بستن زنان ترکمن و ترک ایران است).

روسری: روسری بانوان ارامنه از پارچه‌ای سفید و چهارگوش است که وسعت آن در حدود ۲متر می‌باشد و معمولاً روی آن را با نخ‌های زری نقش‌بندی می‌کنند و در موقع استفاده آن را دو تا و سه گوش کرده بر روی کلاه می‌گذارند و گوشه‌های آن را از زیر چانه رد کرده و دوباره به بالا می‌برند و در بالای سر گره می‌زنند، مانند روسری زنان مازندران و گیلان.

روسینه‌ای: روسینه‌ای پارچه‌ای از جنس ظریف و رنگین، حاشیه‌دوزی شده به طول حدود ۳ متر و نیم و در حدود ۹۰ سانتی‌متر عرض است که دو انتهای آن را به طول ۴۰ سانتی‌متر ریشه در آورده و با بندهای زری جمع کرده و حالتی لوله‌ای می‌شود. این روسینه‌ای را بر روی سینه افکنده و دو طرف آن را از روی شانه‌ها به پشت برده گره می‌زنند و می‌آویزند و گاه آن‌را بر روی کلاه و روسری افکنده و پس از پیچیدن به دور گردن به پشت می‌برند.

پیراهن زیری و رویی: پیراهن زیر بانوان، پارچه‌ای سفید و کتانی است که برشی ساده دارد و دارای آستینی کوتاه و راسته با قدی نیمه بلند است. پیراهن رویی، اغلب از پارچه‌های رنگین و مجلل انتخاب می‌شود. یقه‌اش گرد و زیوردار است. دم آستین و قسمت جلوی دامن پیراهن را نیز نواردوزی و زری‌دوزی می‌کنند. قد پیراهن بلند است ولی گاهی کوتاه هم می‌گیرند.

روپوش یا قبا: قبای بانوان از پارچه‌های مختلف انتخاب می‌شود و به هر جهت شکل آن مانند سرداری، ساده کمرتنگ گاهی بدون چین یا چین‌دار است. جلوی آن سرتاسر باز است و دو جیب در پهلو دارد. بر کناره‌های قبا و گرداگرد دامن و دم آستین که سنبوسهٔ کوچکی دارد و نیز بر دور چاک و دم آستین نواردوزی و زری‌دوزی می‌کنند. بانوان ارمنی بر روی قبا کمربندی نقره‌ای می‌بندند.

شلوار: شلواری است به شکل شلوار بانوان بندری با کمری لیف‌ای و دمپای تنگ بدون لیفه ولی نواردوزی شده که دارای میان‌ساقی وسیع است. پارچه شلوار رنگارنگ و گاهی مختلط است که دور کمر از پارچه‌ای گل‌دار و محل لیفه آن از جنس متقال است.

رنگ آمیزی

پیراهن: جنس پارچه نقش‌دار ـ **تکنیک اجرا:** زمینه ماژیک ـ نقش: گواش، سایه‌پردازی: مدادرنگی
قبا: جنس پارچه ساده ـ **تکنیک اجرا:** ماژیک و مدادرنگی
روسری: جنس پارچه نخی ساده ـ **تکنیک اجرا:** آبرنگ
روسینه‌ای: جنس پارچه حریر ـ **تکنیک اجرا:** آبرنگ و گواش

ارزشیابی شایستگی پودمان ۳ـ طراح لباس‌های سنتی مرکز و جنوب ایران

شرح کار: طراحی اندام و لباس بانوان (قشقایی و اوز) و رنگ آمیزی آن ـ طراحی اندام و لباس بانوان (هرمزگان، خوزستان، بوشهر، ابیانه) ـ طراحی اندام و لباس بانوان (زرتشتی و ارامنه) و رنگ‌آمیزی آن ـ طراحی (کت دامن، کت شلوار و یا مجلسی) ایده گرفته شده از لباس بانوان مرکز و جنوب ایران

استاندارد عملکرد: طراحی لباس بانوان مرکز و جنوب ایران بر اساس شناسایی فرم و ویژگی‌های ساختار، رنگ و تزیینات لباس آنان.

شاخص‌ها:

۱ طراحی و ترسیم مانکن با تناسبات طولی و عرضی صحیح در پز و فیگور هماهنگ با طرح لباس محلی
۲ طراحی و رنگ آمیزی چهره، مو، سربند و یا کلاه مخصوص همان منطقه
۳ طراحی لباس بانوان اعم از جلیقه، پیراهن، یل و دیگر اجزای لباس بانوان و کفش
۴ طراحی تزیینات و نقوش وجنس پارچه لباس محلی بانوان مرکز و جنوب ایران
۵ رنگ‌آمیزی با آبرنگ به‌شیوه خیس در خیس، ساخت جنسیت‌های حریر ـ ساتن ـ چیت و نخی گل‌دار و مخمل ـ تور توسط آبرنگ و گواش
۶ طراحی لباس جدید با الهام از لباس‌های قشقایی و اوز، هرمزگان، خوزستان، بوشهر، ابیانه، زرتشتی و ارامنه

شرایط انجام کار و ابزار و تجهیزات:

مکان: کارگاه طراحی لباس **زمان:** ۳۶۰ دقیقه

ابزار و تجهیزات: میز نور، میز و صندلی مخصوص طراحی، کاغذ سفید تحریری در اندازه‌های مختلف، مقوا، مداد طراحی، کاور کاغذ، تخته‌شاسی، کاتر طراحی، خط‌کش فلزی، چراغ مطالعه پایه‌بلند، قیچی کاغذ، گیره فلزی، آرشیو نگه‌داری طراحی، آبرنگ، گواش و گواش طلایی و نقره‌ای، ماژیک انواع قلم‌موی سرگرد شماره (دوصفر، تا ۶)ـ پالت رنگ

معیار شایستگی:

ردیف	مرحله کار	حداقل نمره قبولی از ۳	نمره هنرجو
۱	ترسیم مانکن متناسب با اندام اقوام (قشقایی و اوز، هرمزگان، خوزستان، ابیانه، زرتشتی و ارامنه)	۱	
۲	هماهنگی طراحی فیگور و پز با نوع لباس	۱	
۳	طراحی شیشه‌ای اجزای لباس محلی برروی اندام	۲	
۴	طراحی تزیینات ونقوش و جنس پارچه لباس محلی پوشاک (قشقایی و اوز، هرمزگان، خوزستان، بوشهر و ابیانه، زرتشتی و ارامنه)	۲	
۵	کاربرد تکنیک رنگ آمیزی متناسب با جنس و مدل لباس	۲	
۶	طراحی لباس جدید با الهام از لباس‌های قشقایی و اوز، هرمزگان، خوزستان، بوشهر و ابیانه	۲	
شایستگی های غیرفنی، ایمنی، بهداشت، توجهات زیست محیطی و نگرش:		۲	
میانگین نمرات			*

* حداقل میانگین نمرات هنرجو برای قبولی و کسب شایستگی، ۲ می‌باشد.

پودمان ۴

طراح لباس‌های سنتی شرق ایران

شایستگی طراحی لباس بانوان شرق ایران

در پایان این پودمان از شما انتظار می‌رود:

۱ از پز و فیگور اندام متناسب برای طراحی لباس بانوان شرق ایران استفاده نمایید.
۲ تفاوت‌ها و شباهت‌های لباس بانوان شرق ایران را با لباس دیگر اقوام ایران تشخیص دهید.
۳ یک دست لباس محلی برای بانوان شرق ایران طراحی نمایید.
۴ طرح، نقش، رنگ و جنس پارچه‌های کاربردی برای لباس بانوان شرق ایران را بشناسید.
۵ نوع تزیینات و سوزن‌دوزی‌های پوشش بانوان شرق ایران را بشناسید.

استاندارد عملکرد

طراحی لباس بانوان شرق ایران بر اساس شناسایی فرم و ویژگی‌های ساختار، رنگ و تزیینات لباس آنان.

واحد یادگیری اول

پوشاک محلی سمنان

سمنان

موقعیت جغرافیایی

استان سمنان از نظر مساحت هفتمین استان ایران است. این استان از شمال به استان‌های خراسان شمالی، گلستان و مازندران، از جنوب به استان‌های خراسان جنوبی و اصفهان، از شرق به استان خراسان رضوی و از غرب به استان‌های تهران و قم محدود است.

اقوام سنگسر دارای پوشاک بومی و محلی می‌باشند. این اقوام از ساکنان مهدی‌شهر استان سمنان هستند.

معرفی پوشاک محلی بانوان سنگسری

اجزای پوشاک زنان عبارت‌اند از: سگیرای سنگسری، پیراهن، مکنه، قردار شوال.

سگیرای سنگسری: زنان سنگسری از نوعی پارچه خاص به‌عنوان چادر استفاده می‌کنند که سگیرا نام دارد. سگیرا در واقع از دو کلمه سر و گیرا (سرگیرا) تشکیل شده است که «روی سر گرفتن» معنی می‌دهد. نوعی چادر شطرنجی رنگی که از پشم تهیه شده است. در گذشته زنان ایل سنگسری این چادر را به سر کرده و در کوچه و خیابان تردد می‌کردند.

پیراهن: زنان با پارچه‌های دستباف پیراهنی تونیک‌مانند تا زانو دارای برشی ساده بر تن می‌کنند که اغلب رنگ قرمز می‌باشد و دارای تزیینات و سوزن‌دوزی است.

قِر دار شِوال: دامن بلند و تیره رنگی که انتهای پایینی آن با برش‌های اُریب و دوباره به هم دوخته پارچه ابریشم تزیین شده و نوارهای مورب و باریک ابریشم رنگی در لبه پایینی دامن است.

مَکِنه: زنان سنگسری برای پوشش سر از شالی به نام «مَکِنه» که دارای سوزن دوزی‌های منحصر به فرد است استفاده می‌کنند.

رنگ‌آمیزی

پیراهن: جنس نخی ساده با حاشیه دوزی ـ **تکنیک اجرا:** ماژیک، مدادرنگ و گواش

روسری: جنس پارچه طرح‌دار ـ **تکنیک اجرا:** گواش و مدادرنگ

واحد یادگیری دوم

پوشاک محلی بانوان خراسان شمالی، رضوی و جنوبی

خراسان شمالی

موقعیت جغرافیایی

استان خراسان شمالی به مرکزیت شهر بجنورد در شمال شرق ایران است. اقوام ترک، فارس، کرمانج و اقلیتی از اهل سنت (عموماً ترکمن) در استان ساکن هستند. خراسان شمالی، از نظر موقعیت جغرافیایی از شمال با کشور ترکمنستان، از شرق و جنوب با استان خراسان رضوی، از جنوب غربی با استان سمنان و از غرب با استان گلستان هم‌مرز است. کردهای خراسان شمالی در قوچان، شیروان و بجنورد ساکن می‌باشند.

معرفی پوشاک محلی بانوان کرمانج شمال خراسان

اجزای پوشاک زنان عبارت‌اند از: یاشار، کفش، سربند، کراس، شیلوار، شلیته و جلیقه.

یاشار: یاشار یا چارقد که در اصطلاح امروزی روسری گفته می‌شود، شال حریر مخصوصی است که به‌عنوان پوشش سر استفاده می‌شود و به‌گونه‌ای است که سر و حتی چهره زن، به‌جز چشمان وی را نیز می‌پوشاند.

کفش: چاروق نام کفش محلی کرمانج‌ها است که در شهر قوچان تولید می‌شود.

سربند: دستمال یزدی است که غالباً ترکیبی از رنگ‌های قرمز و مشکی بوده و برای محکم کردن یاشار برروی آن بسته می‌شود.

کِراس: کراس به پیراهن بلند ساده‌ای گفته می‌شود که یقه خاصی ندارد و پایین آن نیز چین‌دار است.

شیلوار: یکی از بخش‌های اصلی لباس بانوان کرد خراسان، «شیلوار» است. شیلوار دامن پرچینی است که در پوشش دخترها نارنجی و یا زرد رنگ بوده و در خانم‌ها نیز به رنگ قرمز و از پارچه مخملی تهیه می‌شود و حاصل دوخت آن لباسی با چین بسیار زیاد و خوش حالت است.

شلیته: شلیته دامنی بلند تا محدوده زانو و از جنس مخمل بوده که با رنگ‌های متنوع حاشیه‌دوزی می‌شود.

جلیقه: جلیقه معمولاً از جنس مخمل بوده و در قدیم سکه‌های پس‌انداز خانم‌ها به آن دوخته می‌شده، سکه‌دوزی به مرور زمان به جزئی از لباس تبدیل شده و زیبایی خاصی به آن می‌بخشد. غالباً بانوان از کراس، جلیقه و شلیته همرنگ استفاده می‌کنند. گاهی هم کت‌های بلندی که یراق‌دوزی است بر تن می‌کنند.

فعالیت عملی

با الهام از پوشاک اقوام سنگسری و کرمانج طراحی مانتوی اداری یا مجلسی کنید.

رنگ‌آمیزی

پیراهن: جنس پارچه نخی با سوزن‌دوزی ـ **تکنیک اجرا:** آبرنگ
دامن و جلیقه: جنس مخمل ـ **تکنیک اجرا:** گواش، روان‌نویس و ماژیک
روسری: جنس حریر ـ **تکنیک اجرا:** آبرنگ خیس در خیس

خراسان جنوبی

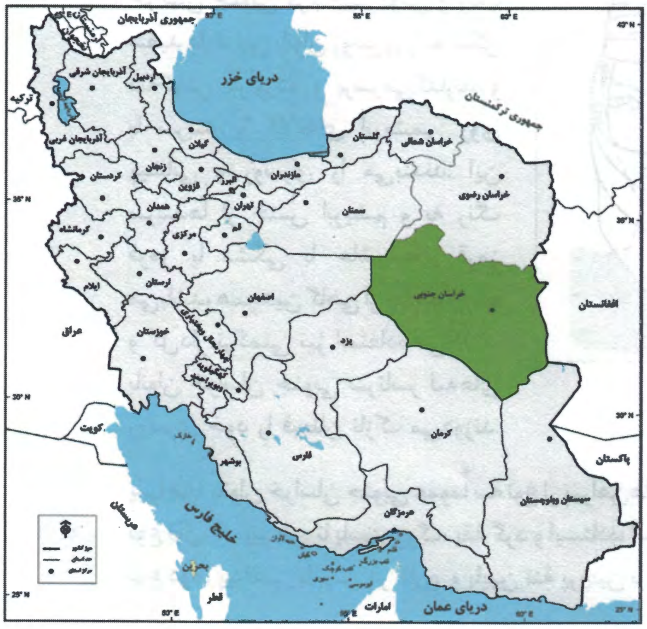

موقعیت جغرافیایی

این استان در شرق ایران واقع شده است و مرکز آن بیرجند می‌باشد. از شمال با استان خراسان شمالی، از غرب با استان‌های یزد، اصفهان و سمنان، از شرق با کشور افغانستان و از جنوب با استان‌های سیستان و بلوچستان و کرمان هم مرز است.

فکر کنید

- آیا با لباس بانوان خراسانی آشنایی دارید؟
- آیا طرح و رنگ پارچه‌های کاربردی لباس بانوان خراسانی را می‌شناسید؟

معرفی پوشاک محلی بانوان خراسان جنوبی

اجزای پوشاک بانوان خراسان جنوبی عبارت‌اند از: کلاهک، روسری، کلاغی، پیراهن، جلیقه، شلوار و کفش.

کلاهک: بانوان خراسان جنوبی از کلاهکی شبیه کلاهک بانوان بختیاری و قشقایی استفاده می‌کنند. البته کلاهک بانوان خراسانی مانند بانوان قشقایی از زیر روسری مورد استفاده قرار می‌گیرد و فقط سکه‌دوزی لبهٔ کلاهک از زیر روسری نمایان است. بانوان خراسان جنوبی علاوه بر این کلاهک، از یک نوع دیگر کلاه دست‌باف نیز استفاده می‌کنند.

روسری و کلاغی: روسری بانوان خراسان جنوبی فرم چهارگوش و رنگ سفید دارد. این بانوان روسری را به شکل سه‌گوش درآورده و برسرمی‌گذارند و با سربند یا کلاغه‌ای ابریشمی روی پیشانی و روسری را می‌بندند. این سربندها از جنس ابریشم و به رنگ قرمز یا مشکی با حاشیه‌های قرمز می‌باشد، همچنین گاهی از چارقد بزرگ و گل‌دار ترکمنی نیز استفاده می‌کنند. بانوان خراسان جنوبی سرتاسر لبه‌های روسری خود را قیطان نازک می‌دوزند.

پیراهن: بانوان خراسان جنوبی عموماً سه نوع از پیراهن‌های بومی سایر مناطق کشور را مورد استفاده قرار می‌دهند.
نوع اوّل، قد پیراهن تا باسن بزرگ، یقهٔ گرد و ایستاده، آستین آن بلند و مچ‌دار است.
نوع دوم، پیراهنی با برش در کارور و پایین تنهٔ پرچین با آستین بلند و مچ‌دار؛

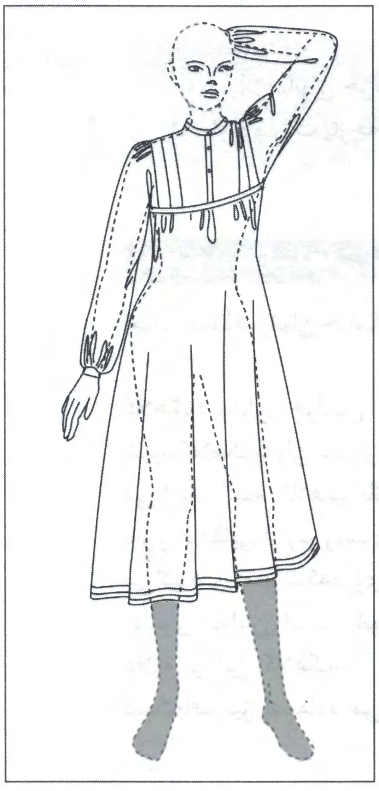

نوع سوم، پیراهن کمرچین‌دار که از نظر طرح و مدل آستین و یقه مانند بقیهٔ پیراهن‌هاست؛ ولی ویژگی خاص آن در بین بانوان خراسان جنوبی، استفاده از پارچه‌های ساده و به رنگ قرمز می‌باشد. اصولاً پوشاک بومی این بانوان از رنگ‌های ساده و بدون گل و بوته تهیه می‌شود. آنها برای تزیین پیراهن، لبهٔ دامن را چند ردیف نواردوزی می‌کنند.

جلیقه: بانوان خراسان جنوبی از یک نوع جلیقهٔ مشکی رنگ و بدون تزیینات خاص و با نواردوزی ساده که قد آن تا کمر آنهاست استفاده می‌کنند. جنس آن از پارچه‌های مخمل و زربفت است. بدون آستین و یقه سه گوش دارد، جلوی آن باز است و برای تزیین جلیقه قسمت جلوی آن را نواردوزی یا یراق‌دوزی و یا سکه‌دوزی می‌کنند.

شلوار: شلوار بانوان خراسان جنوبی از نظر ظاهری مانند شلوار مردان بلوچ است و رنگ آن معمولاً سفید می‌باشد؛ ولی در برخی مواقع از رنگ قرمز نیز استفاده می‌شود. دارای دو ساق قائم می‌باشد، دور کمر آن حدود ۶ متر می‌باشد که به کمک بند یا لیفه دور کمر جمع می‌شود و دمپای شلوار تنگ و در حدود ۱۵ سانت است. برش بیرونی ساق قائم و برش داخلی از میان ساق به پایین اریب است.

کفش: به آن نعلین هم می‌گویند و بیشتر در قسمت بیرجند مورد استفاده قرار می‌گیرد. پاشنه این کفش به جای اینکه در زیر کفش باشد بر روی تخت و زیر پاشنه پا قرار دارد، چرم آن رنگی است و بر رویه آن با چرم‌های رنگی و نخ‌های الوان تزیین می‌کنند. نوک کفش ممکن است کمی به قسمت بالا برگشته باشد.

چادر: اکثراً قد آن کوتاه است و به رنگ‌های نخودی روشن و یا قهوه‌ای و در بعضی مواقع مشکی است. چادر به شکل مستطیل است. هنگامی که چادر را بر سر می‌گذارند لبه آن را مقداری به طرف روی چادر تا می‌زنند.

پوشاک محلی بانوان خراسان جنوبی

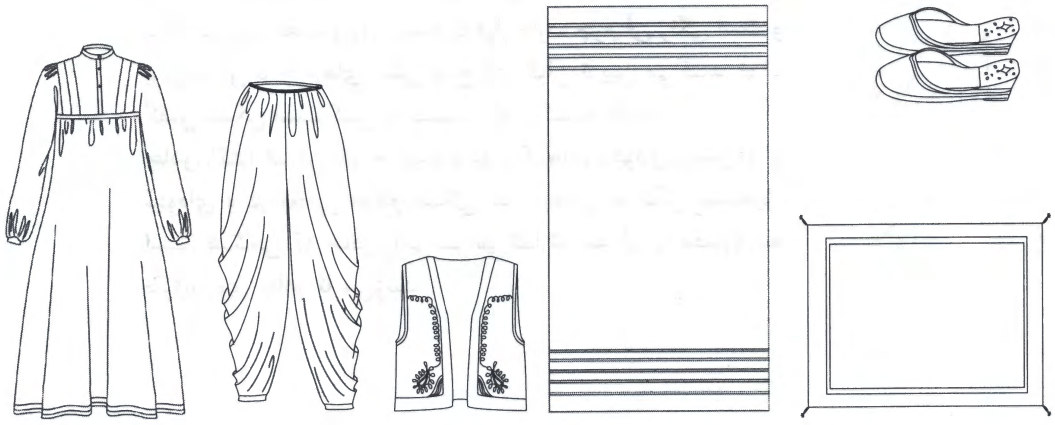

رنگ‌آمیزی

روسری: جنس نخی یا حریر سفید ـ **تکنیک اجرا:** آبرنگ

پیراهن: جنس نخی یا ساتن ـ **تکنیک اجرا:**گواش

شلوار: جنس پارچه نخی سفید ـ **تکنیک اجرا:** آبرنگ

فعالیت عملی

با توجه به پوشاک بانوان خراسان جنوبی و آشنایی با اجزای مختلف آن، لباسی مناسب استفاده در اجتماع را طراحی و با تکنیک آزاد رنگ‌آمیزی کنید.

پوشاک محلی خراسان رضوی

خراسان رضوی

موقعیت جغرافیایی

یکی از استان‌های خراسان در شرق ایران به مرکزیت مشهد است. مساحت این استان ۱۱۸،۸۵۴ کیلومترمربع بوده که از این نظر پنجمین استان بزرگ کشور است. واژه رضوی در نام این استان، به مقبره علی‌بن‌موسی‌الرضا علیه‌السلام در مرکز این استان اشاره دارد.

کلات یا نادر دژ، شهری است در شمال‌شرقی استان خراسان. کلات به نام نادرشاه رقم خورده است. شهری که در میان کوه‌های هزارمسجد قرار گرفته است و از مشهد تا کلات، ۱۴۵ کیلومتر جاده کوهستانی است. این شهر، از شمال به‌وسیله تپه ماهورهای نسبتاً پست به طول ۱۸۰ کیلومتر با کشور ترکمنستان همجوار است. از جنوب به کوه هزارمسجد و شهرستان مشهد، از شرق به شهرستان سرخس و از سمت غرب به شهرستان درگز محدود می‌شود.

فکر کنید

- آیا می‌دانید بانوان افشاری پارچهٔ لباس خود را با دست می‌بافند؟
- چه تفاوت‌ها و شباهت‌هایی بین سوزن‌دوزی و پارچه بافی لباس افشاری با لباس ترکمنی وجود دارد؟
- ویژگی‌های خاص لباس افشاری کدام است؟

معرفی پوشاک محلی بانوان کلات نادری (افشاری)

اجزای پوشاک بانوان افشاری عبارت‌اند از: کلاه، روسری، سربند، کلاغی، پیراهن، کلیجه، یل، بازوبند، شلوار و جوراب.

کلاه: زنان یک کلاه ابریشمی که آستری از جنس نخ داشته و دو تکه است، می‌پوشند و آن را در زیر گلو می‌بندند. فرم برش آن یک دایره به اندازهٔ کاسهٔ سر و یک تکهٔ مستطیل به طول دور سر و عرض هفت تا هشت سانتی‌متر است که دور دایره دوخته می‌شود. برای تزیین روی آن نوار پهن منجوق‌دوزی یا نوار دست‌باف با نقش‌های مختلف دوخته می‌شود که به آن چنه بافی می‌گویند و روی پیشانی را می‌پوشاند.

روسری، کلاغی و سربند : روسری بانوان افشاری پارچهٔ چهارگوش نسبتاً بزرگی است که در مناطق مختلف با رنگ‌های گوناگون مورد استفاده قرار می‌گیرد مثلاً در رباط[1] از ابریشم قرمز استفاده می‌کنند. ابتدا پارچه را به شکل سه گوش روی سر انداخته و از جلوی پیشانی به سمت پشت سر می‌برند و با یک تاب قسمت چپ و راست را جا به جا کرده و به دو شکل گره می‌زنند. این روش بستن سربند در بین شاهسون‌ها و در آذربایجان نیز متداول است.

کلاغی دستمال یا شال نخی یا ابریشمی است که روی موها را می‌پوشاند و مانع لغزیدن سایر اجزای قابل استفاده بر روی سر می‌شود. طرز بستن آن همانند بستن سربند در بین شاهسون‌ها و بانوان آذربایجان است. زنان افشاری پس از اینکه کلاغه‌ای را روی سر انداختند، ابتدا سمت راست آن را با دست چپ نگاه داشته و با دست راست، طرف دیگر شال را طوری که از روی بینی و دهان عبور کند به طرف پشت سر برده و دور سر تابانده و لابه‌لای تاب‌های زیرین محکم می‌کنند. این طریقهٔ بستن کلاغه‌ای را به لفظ محلی «یاشماخ» می‌گویند.

۱ـ رباط: نام روستایی در کلات نادری که از پوشاک افشاری استفاده می‌کنند.

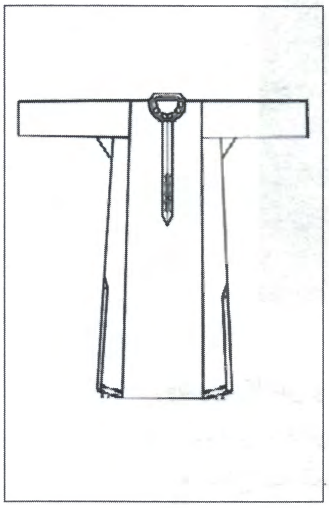

پیراهن: پیراهن بانوان در کلات نادری از نظر اساس، مانند پیراهن سایر مناطق ایران است؛ ولی از نظر رنگ و جنس پارچه همانند پیراهن در بین زنان آذربایجان و ترکمن است. نکتهٔ قابل توجه این است که زنان افشاری مانند زنان ترکمن الیاف مورد نیاز برای بافت پارچهٔ لباس را که معمولاً ابریشم است، خودشان با پرورش پیلهٔ کرم ابریشم تهیه می‌کنند و پارچه را نیز از همان الیاف تهیه شده می‌بافند. این پیراهن دارای یقهٔ گردی است با سجافی که پهنای آن به دو یا سه سانتی‌متر می‌رسد. گاهی‌اوقات در قسمت‌هایی که بدن عرق می‌کند از پارچهٔ نخی همرنگ لباس استفاده می‌کنند. چنانچه پیراهن از پشت تا نزدیک کمر و سرشانه تا نزدیک آرنج به‌طور کامل از ابریشم دوخته شده باشد، به آن پیراهن ابریشمی گفته می‌شود. معمولاً در زیر گردن چاکی به بلندی ۳۴ سانتی‌متر دارد که با بندینک و دکمه بسته می‌شود. نیمی از چاک یقه باز است و بقیه با نوعی دست‌دوزی دو طرفه به نام بند، لب‌به‌لب و به موازات یکدیگر دوخته می‌شود.

کُلیجه: کت آستین بلند جلو بازی است که روی پیراهن پوشیده می‌شود و دومین جزء لباس زنان است. قد آن از پیراهن کوتاه‌تر بوده و گاهی در پهلوها چاک دارد و حاشیهٔ دور یقه، جلو و پایین دامن و دور تا دور چاک پهلو نواردوزی می‌شود. آستین کلیجه در بعضی روستاها مثل رباط، از مچ تا آرنج چاک دارد ولی در برخی از روستاها مثل ایده لیک، آستین چاک ندارد و به هر دو شکل دوخته می‌شود. معمولاً آن را با پارچهٔ نخی نازک آستر می‌کنند. مچ آستین‌ها با نوارهای دست‌باف که نقش‌ها و رنگ‌های گوناگونی دارد، نواردوزی می‌شود. اغلب اوقات تکهٔ طرفین با قلاب سه تکه لوزی شکلی که حالت قرینه دارند به هم متصل می‌شوند که چپ و راسته نام دارد.

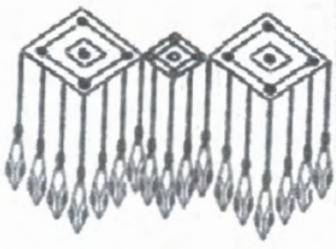

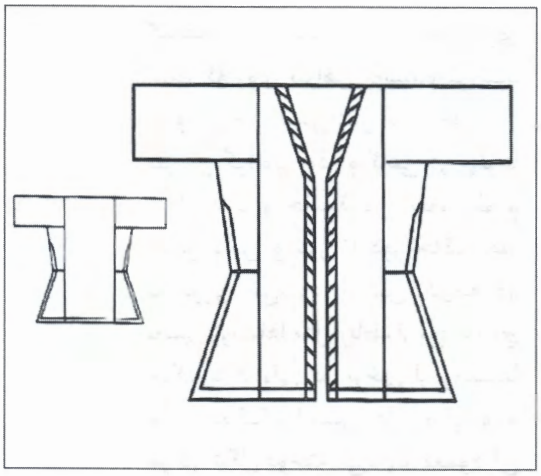

الگوی کت بهاره

یل بهاره و جلیقه: یل بهاره، کت کوتاهی است که پارچه آن از ابریشم راه‌راه دست‌باف تهیه می‌شود و زنان افشاری آن را روی کلیجه می‌پوشند. جلوی این کت باز بوده و آستین‌های کوتاهی دارد به گونه‌ای که آستین‌های کلیجه که بلندترند، از زیر آن نمایان می‌گردند. سجاف دور یقه و جلوی آن را از اریب پارچه تهیه می‌کنند و معمولاً تکه‌های سکه‌دوزی را که به گویش محلی به آن «یخه پول» گفته می‌شود، روی آن می‌دوزند؛ ولی قلاب کمر که به چپ و راسته مشهور است روی تکهٔ زیرین یا کلیجه دوخته می‌شود.

درز آستین کت یا یل بهاره، مانند کلیجه از مچ تا آرنج دوخته نمی‌شود و دور تا دور مچ را با دست دوزی یا نوار تزیین می‌کنند. در قسمت پهلوها تا حدود کمر دو چاک به بلندی ۱۵ سانتی‌متر دیده می‌شود و سجاف جلوی کت بهاره و پایین و چاک پهلوها دست‌دوزی یا نواردوزی می‌شود. گاهی‌اوقات از جلیقه به جای این کت استفاده می‌کنند که مانند یل، جلوی آن را سکه‌دوزی می‌کنند.

بازوبند ـ مچ‌بند: بانوان افشاری روی کلیجه و بهاره که همان کت آستین کوتاه جلو باز است در قسمت بازو یا مچ، از یک نوار دست‌دوزی شده ابریشمی با نقش‌های متنوع استفاده می‌کنند. پارچهٔ نسبتاً پهن و بلندی که حداقل دوبار دور بازو پیچیده می‌شود و قسمتی که زیر بازو قرار می‌گیرد دست‌دوزی نمی‌شود و از خطوط ساده‌تری به شکل خوشهٔ گندم تزیین شده، آستر و رویه را به هم وصل کرده است. همچنین، دورتادور آن را یا با نوار نخی، باریکی می‌دوزند و یا قیطان‌دوزی می‌کنند تا لبه‌های آن در اثر اصطکاک ساییده نشود، بعد از رودوزی، آن را آسترکشی کرده و می‌پوشند. طول آن حدود ۵۰ سانتی‌متر و عرض آن ۷ـ۵ سانتی‌متر می‌باشد. نیمی از آن دست‌دوزی شده و نیم دیگر آن را چرخ‌کاری می‌کنند. پشت کار نخ‌های زیادی دیده نمی‌شود و فقط کوک‌های ریزی نمایان است. روی بازوبند (دستینه) نقش‌های زیبایی ملاحظه می‌شود و این به دلیل نوع دوخت ترکیبی است که بیشتر در قسمت روی کار چرخیده و در مصرف نخ یا ابریشم الوان صرفه‌جویی می‌شود.

پوشش و لباس محلی کردهای منطقهٔ لایین و کلات، شبیه لباس اقوام ترکمن بوده و کاملاً متفاوت از لباس سایر کردهای خراسان (قوچان، شیروان، چناران و...) است.

نمونه‌ای از دستینه همراه با نقش

شلوار: تنبان دارای دو ساق و یک میان ساق بلند می‌باشد. تکهٔ بالا معمولاً نخی و نازک است و تکه وسط از مخمل یا پارچه پشمی تهیه می‌شود و لبهٔ تنبان معمولاً حاشیه‌ای با عرض ۵ تا ۱۲ سانتی‌متر از پارچهٔ ابریشم به رنگ قرمز و آبی دارد و بالا و پایین آن را نوارهای دست‌باف دوخته که از زیر پیراهن نمایان می‌شود و معمولاً همین تکه را نواردوزی می‌کنند. کل پارچه‌های به هم دوخته شده را با پارچه‌های نازک نخی آسترکشی می‌کنند. قسمت بالایی، لیفه نامیده می‌شود و دو لایه بیشتر از سایر قسمت‌ها دارد تا در اثر رد کردن بند دست‌بافت که مثل نوار پهن می‌باشد مستهلک نشود و در عین حال نازک باشد تا چین‌ها روی هم بخوابند. سجاف بالا را که دو لایه است خفتان و بند تنبان زیر آن را تُمان باقه می‌گویند. سجاف پایین را بالاق زه می‌گویند که از پارچه ابریشم یا مخمل قرمز دوخته می‌شود.

پوشاک محلی بانوان افشاری

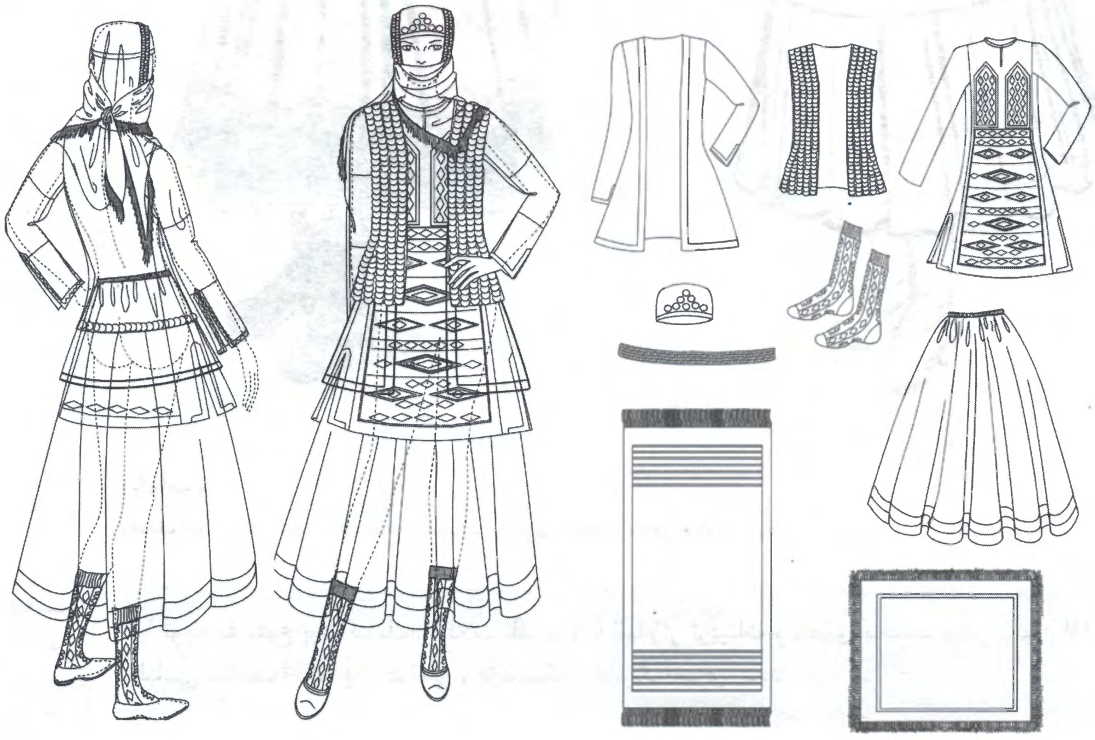

رنگ‌آمیزی

تکنیک اجرا: آبرنگ ـ نقوش با استفاده از ماژیک، روان‌نویس سفید و مشکی و گواش نقره‌ای

فعالیت عملی

با توجه به تنوع پوشاک بانوان کلات نادری و با الهام از تزیینات و اجزای مختلف لباس بانوان افشاری لباسی مناسب اجتماع را طراحی و با تکنیک آزاد رنگ‌آمیزی کنید.

واحد یادگیری سوم

پوشاک محلی بانوان سیستان و بلوچستان

سیستان و بلوچستان

موقعیت جغرافیایی

پس از استان کرمان به‌عنوان دومین استان پهناور کشور در جنوب شرقی ایران واقع است که از شمال به استان خراسان جنوبی و کشور افغانستان، از شرق به کشورهای پاکستان و افغانستان، از جنوب به دریای عمان و از غرب به استان‌های کرمان و هرمزگان محدود می‌شود. شهر زاهدان مرکز این استان است. اقوام سیستانی و بلوچی در استان‌های گلستان، کرمان و هرمزگان هم ساکن می‌باشند.

پوشاک محلی در سیستان‌وبلوچستان از تنوع زیادی برخوردار است ولی به‌طور کلی اساس پیراهن مانند دیگر اقوام ایرانی می‌باشد. هنر سوزن‌دوزی یکی از زیباترین هنرهای ایرانی است که در آن ذوق و خلاقیت بانوان سوزن‌دوز سیستان‌وبلوچستان به صورت طرح‌های سنتی و محلی خلاصه می‌شود. سوزن‌دوزی در لباس‌های سیستانی به شکل سیاه‌دوزی و خامه‌دوزی و در لباس‌های بلوچی به بلوچ‌دوزی معروف است و کاربرد دارد.

فکر کنید

■ آیا ویژگی‌ها و تفاوت پوشاک بانوان سیستان و بلوچستانی با پوشاک دیگر اقوام ایران را می‌دانید؟

معرفی پوشاک محلی بانوان سیستانی

لباس محلی سیستان (پیرن وتومون) سیاه‌دوزی

اجزای پوشاک بانوان سیستانی عبارت‌اند از: روسری، پیراهن، شلوار و کفش.

پوشاک محلی بانوان سیستان دارای تنوع زیادی می‌باشد. در بعضی مناطق سیستان بانوان خراسانی از بالاتنه کوتاه و دامنی با چین‌های ریز و شلواری همانند شلوار خراسانی استفاده می‌کنند و در بعضی مناطق از پیراهن بانوان بندری استفاده می‌کنند، ولی به جای نواردوزی بندری از سیاه‌دوزی خاص سیستان برای تزیین لباس استفاده می‌کنند. اساس و نواردوزی پیراهن بانوان سیستانی و بانوان بندری شباهت زیادی به هم دارد. در پیراهن بانوان سیستانی علاوه‌بر نواردوزی بندری از سوزن‌دوزی و سیاه‌دوزی نیز استفاده می‌شود.

پیراهن سیستانی از پیراهن بلوچی گشادتر است و در چین کمر با هم تفاوت‌هایی دارند.

همچنین نوع دیگر سوزن‌دوزی در لباس‌های سیستانی خامه‌دوزی است.

دلیل نام‌گذاری این هنر ظریف این است که در گذشته ابریشم به صورت خام یعنی بدون هیچ پرداخت یا اعمالی از قبیل رنگرزی و پخت یا سفیدکاری مورد استفاده قرار می‌گرفته است.

از هنر خامه‌دوزی در تزیین لباس، جانماز، کوسن و رومیزی استفاده می‌شد.

پیراهن: قد این پیراهن بالای زانو است و دارای یک برش راسته است که در دو طرف پهلوها چاکی تا بلندی باسن بزرگ دارد. جلوی این لباس تا زیر سینه باز است و سجافی مزین به گل‌دوزی با نخ سیاه (سیاه‌دوزی) دارد.

شلوار: این شلوار از دو ساق مخروطی و میان ساق کم‌چین تشکیل می‌شود و کمر لیفه‌ای در لبه شلوار سجاف خورده، روی آن با دست یا چرخ تزیین می‌شود.

جلیقه: از پارچه ساده و تیره رنگ دوخته می‌شود، یقه آن هفت است و که تا کمرگاه می‌رسد و روی آن با نوار قیطان نقش‌بندی می‌شود.

کت: کت محلی کوتاه که آستین‌های آن بلند و راسته و یقه آن گرد است و از رنگ‌های شاد برای این پوشش استفاده می‌کنند و روی آن با نوار تزیین می‌شود.

لچک یا دستمال سر: آن را تا زده و در جلوی سر گره می‌زنند و دو طرف لچک را لای دستمال زده، موها به شکل چتر از زیر دستمال نمایان می‌شود.

سرپوش یا چارقد: پارچه چهارگوش رنگی یا سفید که آن را بر روی لچک می‌پوشند.

روبند: بعضی از بانوان برای پوشاندن صورت خود از روبند استفاده می‌کنند که این روبند از پارچه‌های کتانی سفید تهیه می‌شود و در محل چشم‌ها به‌طور سنتی توردوزی می‌شود و به‌وسیله بند به پشت سر بسته شده، قد آن تا زیر سینه می‌رسد.

کلاه: بعضی از بانوان سیستانی از کلاهکی به شکل عرقچین استفاده می‌کردند که روی آن نقش‌بندی شده است.

چادر: طرح آن چهارخانه و جنس آن از پنبه است و توسط بومیان منطقه بافته می‌شود. بانوان سیستانی این پارچه چهارخانه مستطیل شکل را از وسط بر روی سر می‌اندازند، قد آن تا کناره‌های زانوها و پایین‌تر می‌رسد.

تُنبون: زنان سیستانی دامنی را به جای شلوار در زیر پیراهن می‌پوشیدند که عرض دامن به ده متر می‌رسد.

فعالیت عملی

با توجه به پوشاک زنان در این پودمان، لباس مناسبی در قالب یک پیراهن یا مانتو برای زنان طراحی و رنگ‌آمیزی کنید.

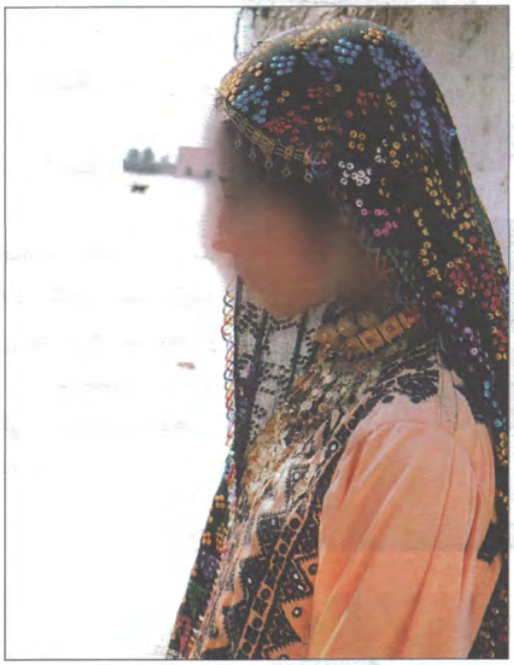

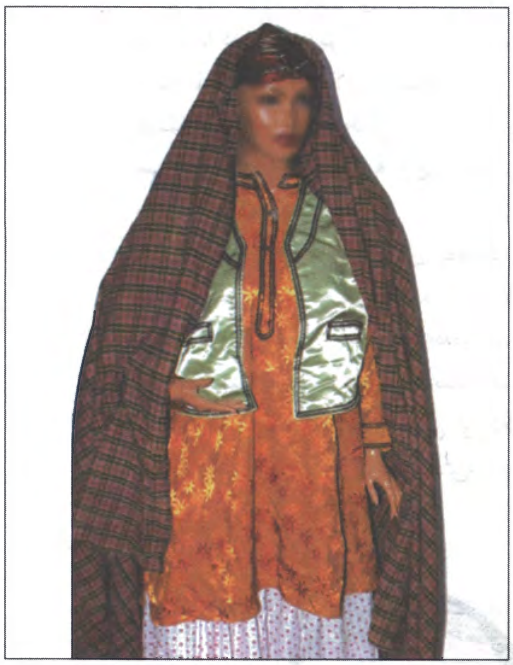

معرفی پوشاک محلی بانوان بلوچی

اجزای پوشاک بانوان بلوچ عبارت‌اند از: روسری، پیراهن، قبا، شلوار، نقاب و کفش.

روسری: این روسری، به شکل مستطیل و به رنگ‌های متفاوت است که از پارچه‌های نازک مانند حریر و تور تهیه می‌شود.

مهنا یا مقنعه: این سرپوش ابریشمی و رنگین بسیار زیبا و چشمگیر است.

چادر: این چادر گرد و تمام قد است و آن را بر سر می‌اندازند، لبه کوچک‌تر از شانه چپ تا پایین کمر پشت سر را می‌پوشاند و تکه بزرگ‌تر تمام قد را دربرمی‌گیرد.

پیراهن: اساس و طرح کلی پیراهن بانوان بلوچ همانند پیراهن اکثریت اقوام ایرانی است و تنها تفاوت آن با بقیه در گشادی و کاربرد سوزن‌دوزی بلوچی در آن می‌باشد. این پیراهن همانند پیراهن اقوام دیگر مانند شاهسون از یک پیش‌سینه و یک جیب بزرگ تشکیل می‌شود که از روی شکم و زیر کمر تا لبهٔ دامن دوخته شده و آن را با سوزن‌دوزی تزیین می‌کنند. آستین این پیراهن بلند و گشاد بوده و لبهٔ آن نیز سوزن‌دوزی می‌شود.

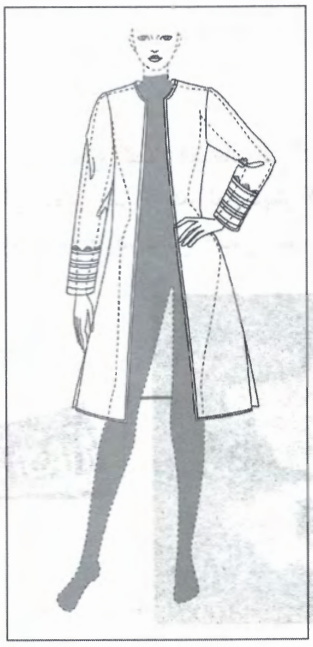

قبا: قبای بانوان بلوچی دارای برش راسته و ساده، یقهٔ گرد و آستین بلند است. جلوی آن باز و به وسیله دو دکمه نخی گره خورده و در جلوی گردن و کمر بسته می‌شود. در قسمت پهلو چاک و دارای جیب نما می‌باشد.

شلوار: طرح و دوخت شلوار بلوچی شبیه شلوار بانوان بندری می‌باشد و جنس آن از همان جنس پیراهن بوده و دارای نقش و نگار است. دمپای‌شلوار بلوچی مانند دم‌پای شلوار بندری با روشی متفاوت سوزن‌دوزی می‌شود.

نقاب: نقاب در پوشاک بلوچی با سوزن‌دوزی بلوچی تزیین می‌شود.[1]

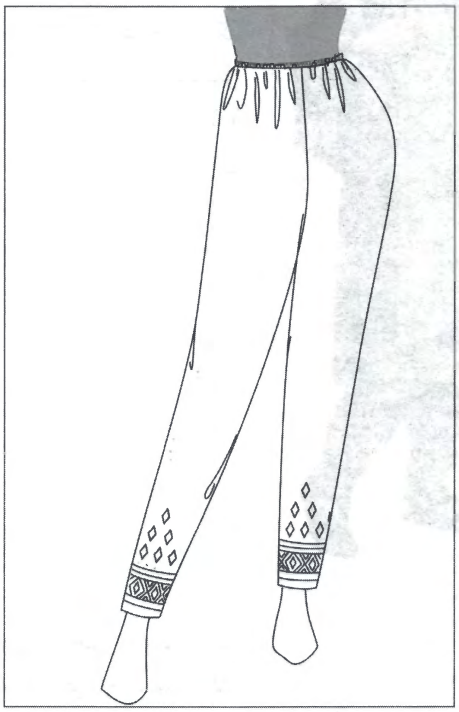

کفش: بانوان بلوچی از سه نوع کفش استفاده می‌کنند. یک نوع آن را از برگ درخت خرما یا نوعی گیاه تهیه می‌کنند که به آن سواس می‌گویند. نوع دیگر که کف آن را از چوب ساخته و رویهٔ آن را با کاموا آماده می‌کنند. نوع سوم موچی نام دارد، نوعی کفش است که به هنگام راه رفتن صدا می‌دهد.

۱ـ به تصاویر نقاب در پودمان ۳ مراجعه شود.

پوشاک محلی بانوان بلوچ

رنگ‌آمیزی

روسری، پیراهن و شلوار: **تکنیک اجرا:** آبرنگ
نقوش: با استفاده از ماژیک‌های رنگی و روان‌نویس

فعالیت عملی

با توجه به آشنایی با لباس بلوچی و تزیینات آن، لباس یا مانتوی اداری با الهام از پوشاک و تزیینات و سوزن‌دوزی‌های بانوان بلوچ طراحی و با تکنیک دلخواه رنگ‌آمیزی کنید.

ارزشیابی شایستگی پودمان ۴ـ طراح لباس‌های سنتی شرق ایران

شرح کار: طراحی اندام و لباس بانوان سمنان، خراسان (شمالی، رضوی و جنوبی)، سیستان و بلوچستان و رنگ‌آمیزی آن ـ طراحی مانتو و یا یکی از لباس‌های روزمره ایده گرفته شده از لباس بانوان شرق ایران

استاندارد عملکرد: طراحی لباس بانوان شرق ایران بر اساس شناسایی فرم و ویژگی‌های ساختار، رنگ و تزیینات لباس آنان

شاخص‌ها:

۱ طراحی و ترسیم مانکن با تناسبات طولی و عرضی صحیح در پز و فیگور هماهنگ با طرح لباس محلی
۲ طراحی و رنگ‌آمیزی چهره، مو، سربند و یا کلاه مخصوص همان منطقه
۳ طراحی لباس بانوان اعم از جلیقه، پیراهن، شلوار و دیگر اجزای لباس بانوان شرق
۴ طراحی تزیینات و نقوش و جنس پارچه لباس محلی پوشاک خراسان (شمالی، رضوی و جنوبی)، کلات نادری، سیستان و بلوچستان
۵ شیوه ساخت جنسیت های حریر- مخمل- تور توسط آبرنگ و گواش
۶ طراحی لباس جدید با الهام از لباس‌های سمنان، خراسان (شمالی، رضوی و جنوبی)، کلات نادری، سیستان و بلوچستان
تکنیک ۱: رنگ‌آمیزی با گواش غلیظ ـ به روش شستن زمینه و فرم‌دهی به وسیله کاتر
تکنیک ۲: آبرنگ خیس در خیس ـ تزیینات با خودکار نقره‌ای و طلایی

شرایط انجام کار و ابزار و تجهیزات:
مکان: کارگاه طراحی لباس **زمان:** ۳۶۰ دقیقه
ابزار و تجهیزات: میز نور، میز و صندلی مخصوص طراحی، کاغذ سفید تحریری در اندازه‌های مختلف، مقوا، مداد طراحی، کاور کاغذ، تخته شاسی، کاتر طراحی، خط کش فلزی، چراغ مطالعه پایه بلند، قیچی کاغذ، گیره فلزی، آرشیو نگه داری طراحی، آبرنگ، گواش اکلیلی و طلایی، نقره‌ای و مدادرنگی- ماژیک نوک نمدی و خودکار طلایی

معیار شایستگی:

ردیف	مرحله کار	حداقل نمره قبولی از ۳	نمره هنرجو
۱	ترسیم مانکن متناسب با اندام اقوام سنگسری، خراسان (شمالی، رضوی و جنوبی)، سیستان و بلوچستان	۱	
۲	هماهنگی طراحی فیگور و پز با نوع لباس	۱	
۳	طراحی شیشه ای اجزای لباس محلی برروی اندام	۲	
۴	طراحی تزیینات و نقوش و جنس پارچه لباس محلی پوشاک سمنان، خراسان شمالی، رضوی و جنوبی، سیستان و بلوچستان	۱	
۵	کاربرد تکنیک رنگ آمیزی متناسب باجنس ومدل لباس	۲	
۶	طراحی لباس جدید با الهام از لباس های سمنان، خراسان (شمالی، رضوی و جنوبی)، سیستان و بلوچستان	۲	
	شایستگی‌های غیرفنی، ایمنی، بهداشت، توجهات زیست محیطی و نگرش:	۲	
	میانگین نمرات		*

* حداقل میانگین نمرات هنرجو برای قبولی و کسب شایستگی، ۲ می‌باشد.

پودمان ۵

دوزنده لباس‌های محلی

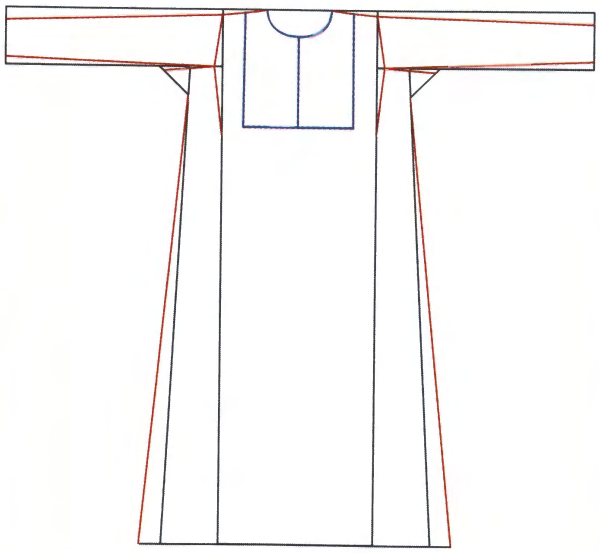

واحد یادگیری اول

ساخت الگو در لباس محلی ایران

شایستگی دوزندهٔ لباس محلی

در پایان این پودمان از شما انتظار می‌رود:

۱ از رنگ و طرح مناسب پارچه در طراحی و دوخت لباس محلی ایران استفاده نمایید.
۲ از روش مناسب برای الگو و دوخت کمردامن و شلوار محلی ایران استفاده نمایید.
۳ نکات لازم در لایی‌کاری و آسترکشی لباس محلی ایران را رعایت نمایید.
۴ الگو و دوخت سجاف در لباس‌های محلی را با مهارت کامل انجام دهید.
۵ برای تزیین لباس محلی مناطق مختلف از روش‌های مرسوم استفاده نمایید.
۶ مراحل الگو و دوخت پیراهن محلی در مناطق مختلف را انجام دهید.

استاندارد عملکرد

طراحی الگو و دوخت لباس محلی ایران براساس شناسایی رنگ و جنس، طرح و دوخت و تزیینات لباس آنان.

فکر کنید

آیا تاکنون با خود اندیشیده‌اید:
- لباس‌های محلی ایران چه ویژگی‌هایی دارند؟
- آیا لباس محلی بانوان ایرانی، الگو و روش دوخت خاص خود را دارد؟
- پارچه‌های کاربردی در لباس‌های محلی ایران کدام‌اند؟

الگوسازی لباس محلی

طرز تهیهٔ الگوی لباس‌های محلی ایران با توجه به ویژگی خاص آن و نوع دوخت لباس‌های موجود در موزه و یا صندوقچه‌های مردمی با روشی متفاوت نسبت به روش‌های متداول در نقاط مختلف دنیا انجام‌می‌شود. فرم آستین و حلقهٔ آستین، یقه و دوخت سجاف، لایی‌کاری، آسترکشی، نوع سوزن‌دوزی و تزیینات خاص لباس‌های محلی ایران از جمله مواردی هستند که روشی متفاوت‌تر از روش‌های معمول مانند مولر، متریک و گرلاوین برای الگوسازی را مشخص می‌نماید. متأسفانه امروزه با دوختن لباس‌های محلی با استفاده از روش‌های مولر و یا متریک و غیره اصالت لباس‌های محلی ایران خدشه‌دار شده است. برای مثال فرم آستین در لباس محلی ایران مانند آستین کیمونوی ژاپن دارای ویژگی‌ها و فرم خاص خودش می‌باشد. دوختن لباس محلی ایرانی مخصوصاً با روش‌های معمول مانند این است که ژاپنی‌ها به‌جای دوخت آستین کیمونو، آستین راسته را در لباس محلی خود استفاده کنند. لباسی که به این روش تولید می‌شود به‌عنوان یک نمونه و طرح جدید است نه یک لباس محلی ژاپنی. یعنی ما از ترکیب لباس ژاپنی با آستین راسته یک نمونه و طرح جدید ساخته‌ایم. ما در این کتاب سعی نموده‌ایم الگوی لباس محلی را براساس یافته‌ها و نوع دوخت موجود در لباس‌های محلی به شما آموزش بدهیم. تغییر یک یا قسمت‌هایی از یک نوع لباس ملی یا محلی کار غیرعلمی و غیرمتعارفی است.

ویژگی‌های خاص لباس‌های محلی ایران

۱ گشاد و نیمه‌گشاد، برازنده و ظاهری زیبا دارد.

۲ برجستگی‌های اندام در آن نمایان نیست.

۳ فرم حلقه آستین در لباس زیری و رویی متفاوت است و این مورد، یکی از مزیت‌های حلقه آستین لباس محلی ایران است.

۴ الگوسازی در لباس‌های محلی بر مبنای شانه تهیه می‌شود برعکس نمونه‌های رایج که الگو براساس دورسینه است.

۵ حرکت دست و اندام در یل (کت) به‌مراتب راحت‌تر از کت انگلیسی و کلاً کت‌های اروپایی است.

۶ آسترکشی لباس محلی با آسترکشی لباس اروپایی تفاوت کلی دارد.

۷ دوخت لبهٔ دامن پیراهن از نظر فنی و تکنیکی قابل توجه است.

اندازه‌گیری اندام

برای تهیهٔ الگوی بالاتنهٔ لباس محلی نیاز به اندازه‌های زیر می‌باشد:
اساس الگوی لباس محلی برعکس دیگر روش‌ها که براساس دورسینه الگوسازی می‌شوند، براساس پهنای شانه در محل کتف مشخص می‌شود.

پهنای شانه (اندازه شانه برروی کتف)
کارور جلو : ۷ـ۱۰ سانتی‌متر از گودی گردن پایین آمده و مابین دو دست را اندازه می‌گیریم.
کارور پشت: ۱۲ـ۱۵ سانتی‌متر از زیر برآمدگی پشت گردن پایین آمده و مابین دو دست را اندازه می‌گیریم.
بلندی کف حلقه: یک دهم دور سینه به اضافهٔ ۱۰ الی ۱۲ سانتی‌متر به اضافهٔ آزادی (۱ تا ۲ سانتی‌متر).
دور سینه: دورسینه را طوری اندازه‌گیری می‌کنیم که از روی سرسینه رد شود.
دور باسن: متر را از روی باسن طوری اندازه‌گیری می‌کنیم که از روی چهار انگشت بگذرد.
دورکمر: متر را از روی کمر طوری اندازه می‌گیریم که از روی چهار انگشت بگذرد.
قد از کمر تا زمین: طوری اندازه می‌گیریم که متر از فرو رفتگی پهلوی اندام رد شود.
قد از کمر تا زانو: فاصله را از کمر تا زانو اندازه می‌گیریم.
قد آستین و پهنای سرشانه: از گردن تا شانه و تا آرنج و سپس تا مچ را اندازه می‌گیریم.
قد بالاتنه پشت: از برآمدگی پشت گردن تا کمر را اندازه می‌گیریم.
قد بالاتنه جلو: از تقاطع خط شانه و گردن تا کمر را اندازه می‌گیریم.
دور گردن و دور مچ را با توجه به مدل لباس در نظر می‌گیریم.

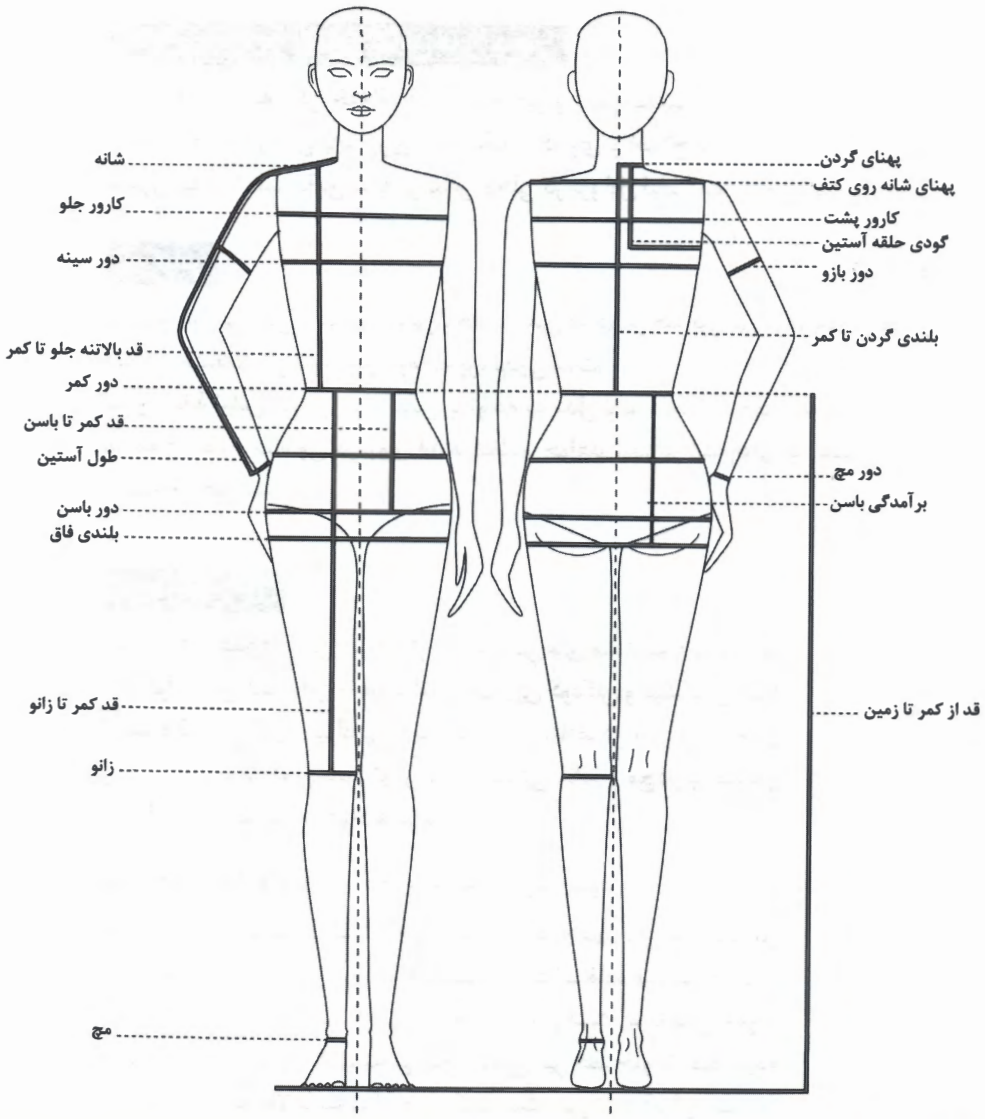

الگوسازی لباس محلی

کادر اولیه در الگوی لباس محلی ایرانی به دو شیوه رسم می‌شود.

الف) الگوی لباس‌های رویی بر مبنای کارور پشت رسم می‌شود. کادر اولیه به طول بالاتنهٔ جلو به اضافهٔ ۵ سانتی‌متر و عرض $\frac{۱}{۲}$ کارور پشت به اضافهٔ ۴ سانتی‌متر رسم می‌شود.

ب) الگوی لباس‌های معمولی بر مبنای کادر اولیه به طول بالاتنهٔ جلو به اضافهٔ ۵ سانتی‌متر و به عرض یک‌چهارم دورسینه به اضافهٔ ۴ سانتی‌متر رسم می‌شود.

جادرز در روی الگوی اساس محاسبه می‌شود به همین خاطر روی پارچه جادرز گذاشته نمی‌شود.

کنترل لباس در الگوی لباس‌های محلی

کنترل قد بالاتنه: اگر اختلاف قد بالاتنهٔ جلو و پشت بیشتر و یا کمتر از ۵ سانتی‌متر باشد، بعد از برش و تهیه پاترون و پرو آن باید روی اندام علامت‌گذاری و اصلاح شود.
کنترل شانه: تنظیم دقیق شانه در لباس محلی در پرو اول لباس صورت می‌گیرد.

پرو لباس

در روش سنتیِ بُرش و دوخت لباس محلی، لباس در دو مرحله پرو می‌شود. یک بار بعد از بُرش که محل و مقدار ساسون مشخص می‌شود و بار دوم که پرو نهایی است.
کنترل یقهٔ لباس: در پرو اول لباس با توجه به مدل و به دلخواه شخص تنظیم خواهد شد.
ساسون: مقدار ساسون در روی اندام تنظیم خواهد شد. در اندام‌های با سینهٔ بزرگ ساسون به مقدار لازم گرفته خواهد شد.

پیراهن نوع اول

پیراهن کمرچین‌دار: این پیراهن از جمله لباس‌های مشترک و مرسوم در اکثر اقوام ایرانی است. این نمونه تا امروز هم برای کودکان و کهنسالان مورد استفاده قرار می‌گیرد. پیراهنی با یقهٔ گرد یا ایستاده، در کمر دارای چین و قد آن تا زانو یا کمی پایین‌تر از آن و آستینی ساده و مچ‌دار با گشادی معمولی که به دو صورت دوخته می‌شود:

- در خط وسط جلو باز و با دکمه به هم وصل می‌شود.
- در خط وسط پشت باز است که باز هم با دکمه به هم وصل می‌شود. این لباس به‌عنوان لباس منزل و بدون تزیینات مورد استفاده قرار می‌گیرد.

این پیراهن از ناحیهٔ کمر دارای چین‌های فراوان است. همچنین جلوی بالاتنه باز بوده و با دکمه بسته می‌شود. گاهی نیز خط جلو تا خط سینه دوخته شده و در بالا با بندینک و یا دکمه بسته می‌شود. قد آن متوسط و یقهٔ آن گرد و چسبیده به گردن بوده و آستین آن ساده و دارای مچ است. تنبان کوتاهی از زیر آن پوشیده می‌شود، نقش تنبان کوتاه از زیر «پیراهن کمر چین‌دار» مانند زیر دامنی با فنر می‌باشد. البته پوشیدن تنبان کوتاه از زیر دامن باعث می‌شود برجستگی‌های بدن نمایان نشود. این نوع پیراهن هنوز هم یکی از انواع لباس‌های کاربردی در مناطق مختلف کشور است.

رسم الگوی بالاتنه پیراهن کمرچین‌دار

برای رسم الگو و برش این لباس به اندازه‌های زیر نیاز داریم:

۱ دورسینه؛ ۲ دورکمر؛ ۳ بلندی کف حلقه؛ ۴ بلندی بالاتنهٔ جلو و پشت؛ ۵ کارور جلو و پشت؛ ۶ فاصلهٔ سینه؛ ۷ پهنای شانه؛ ۸ دور باسن؛ ۹ قد پیراهن؛ ۱۰ قد آستین؛ ۱۱ دور بازو.

- کادری به عرض $\frac{۱}{۴}$ دور سینه به اضافهٔ ۴ـ۳ سانتی‌متر و به طول بلندی بالاتنهٔ جلو رسم می‌کنیم. کادر ۱-۲-۳-۴ به‌دست می‌آید.
- از نقطه ۱ به اندازه $\frac{۱}{۵}$ دورگردن روی خط شانه به سمت چپ رفته نقطهٔ ۵ به‌دست می‌آید.
- از نقطهٔ ۱ روی خط وسط بالاتنهٔ جلو به اندازهٔ $\frac{۱}{۴}$ دور گردن پایین آمده نقطهٔ ۶ به‌دست می‌آید. هلال یقه را رسم می‌کنیم.
- از نقطهٔ ۲ به اندازهٔ بلندی کف حلقه آستین به اضافهٔ آزادی پایین می‌آییم. نقطهٔ به‌دست آمده را نقطهٔ ۷ نام‌گذاری می‌نماییم. خط به‌وجود آمده خط کف حلقه نامیده می‌شود. امتداد خط کف حلقه در روی خط وسط بالاتنه جلو، نقطهٔ ۸ نام‌گذاری می‌شود.
- از نقطهٔ ۸ به اندازهٔ $\frac{۱}{۲}$ کارور جلو + ۱ الی ۲ سانتی‌متر مشخص نموده، نقطهٔ ۹ به‌دست می‌آید و به طرف بالا گونیا می‌شود.
- از نقطهٔ ۲ به اندازهٔ ۳ سانتی‌متر پایین آمده و خط راهنمای سرشانه رسم می‌شود، آن را گونیا کرده روی خط بلندی حلقهٔ آستین نقطهٔ ۱۰ به‌دست می‌آید.
- از نقطهٔ ۸ به اندازهٔ $\frac{۱}{۲}$ فاصلهٔ سینه روی خط سینه مشخص کرده و نقطهٔ ۱۱ را رأس سینه نام‌گذاری می‌کنیم.[۱]
- نقطهٔ ۱۱ را گونیا کرده نقطهٔ ۱۲ به‌دست می‌آید. پهنای ساسون با توجه به اندازهٔ شخص در پرو اول مشخص می‌شود. عرض کادر را منهای $\frac{۱}{۴}$ دور کمر + ۱ سانتی‌متر می‌کنیم و سپس مقدار به‌دست آمده نصف شده و ساسون پهلو و ساسون زیر سینه رسم می‌شود.
- در نهایت هلال زیر بغل در حلقه آستین رسم می‌شود.

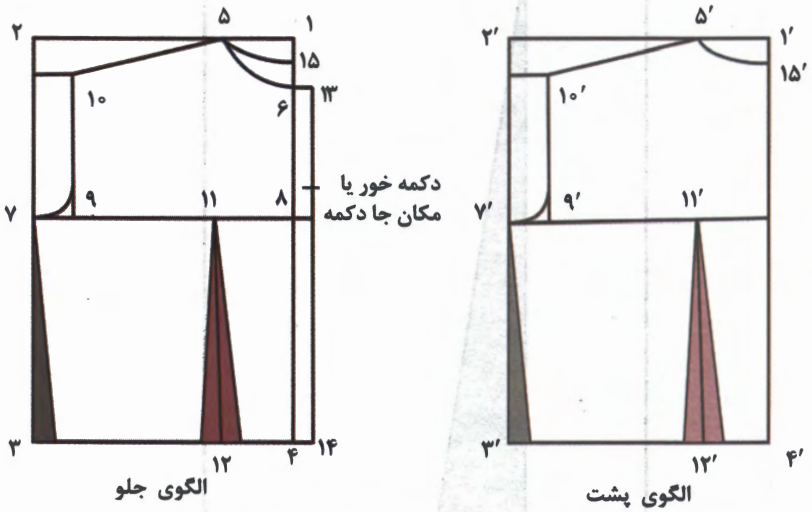

۱ـ اندازه طول و عرض ساسون هنگام پرو پاترون روی اندام مشخص می‌شود.

■ از نقطه۶ و ۹ به اندازه ۳ـ۲ سانتی‌متر برای دکمه‌خور اضافه کنید.

رسم الگوی بالاتنه پشت پیراهن

■ برای رسم الگوی بالاتنه پشت از نقطه ۱ به اندازه ۲ سانتی‌متر پایین آمده، نقطه ۱۵ به‌دست می‌آید. هلال یقه پشت را تا نقطه ۱ رسم کنید.

■ الگوی بالاتنه پشت پیراهن را جداگانه کپی کنید.

رسم الگوی آستین

کادری به طول قد آستین و عرض بلندی کف حلقه آستین رسم می‌کنیم. (کادر ۴ـ۳ـ۲ـ۱)

■ از نقطهٔ ۱ به اندازه $\frac{۱}{۴}$ بلندی قد آستین پایین آمده، آن را گونیا کرده تا نقطهٔ ۶ به‌دست آید.

■ دو نقطهٔ ۱ و ۶ را با خطی مورّب به هم وصل کرده و آن را به سه قسمت مساوی تقسیم می‌کنیم.

■ از نقطهٔ A، ۲ سانتی‌متر بالا رفته، نقطهٔ B مماس و نقطه C (وسط خط ۶-B) را یک سانتی‌متر پایین آمده، هلال حلقه را رسم می‌کنیم.

■ از نقطه ۳ به اندازه ۳ـ۴ سانتی‌متر داخل شده نقطهٔ ۷ به‌دست می‌آید. نقطهٔ ۷ را به نقطهٔ ۶ وصل می‌کنیم.

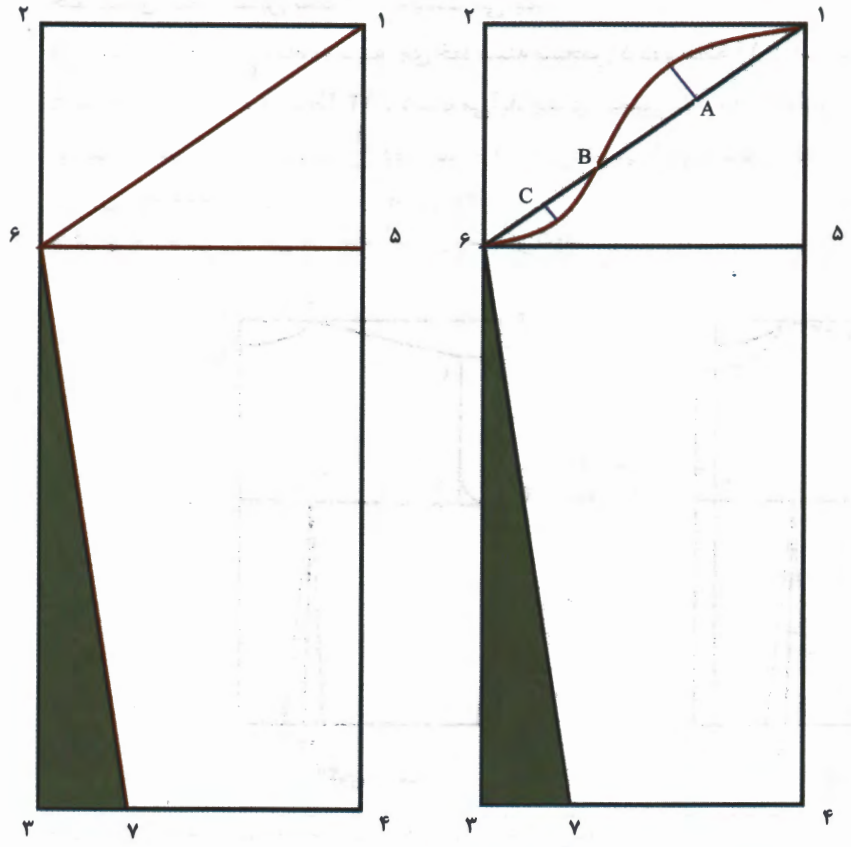

پیراهن نوع دوم

این نوع پیراهن با قد دلخواه (کوتاه یا بلند)، آستین راسته و یا مچ‌دار و دکمه‌دار دوخته می‌شود. این پیراهن دارای پیش‌سینه در بالاتنه و برش سرتاسری بوده، گاهی در پهلو چاکدار است. پیش‌سینه، دور یقه، لبهٔ دامن و مچ آن با مغزی‌دوزی و یراق‌دوزی تزیین می‌شود. یقه نیز به دو صورتِ ایستاده و گرد دوخته می‌شود.

قسمت‌های مختلف پیراهن سنتی ایران دست دوز در حدود صد سال پیش

چاک پهلو

مچ

لبهٔ دامن

طرز تهیهٔ الگوی پیراهن محلی در بین اقوام مختلف مشترک است و تفاوت‌های عمدهٔ آنها در موارد زیر است.

۱ مدل و طرح یقه؛

۲ قد پیراهن؛

۳ اندازهٔ پیش‌سینه؛

۴ تزیینات پیش‌سینه؛

۵ مقدار گشادی در لبهٔ دامن پیراهن؛

۶ مدل مچ (سنبوسه‌دار، بدون سنبوسه، ساده، مچ‌دار)؛

۷ چاک پهلوی دامن.

برای تهیهٔ این نوع پیراهن به اندازه‌های زیر نیاز داریم:

بلندی لباس ـ بلندی قد آستین ـ پهنای شانه (اندازهٔ عرض بدن درخط شانه) ـ دور سینه ـ فاصلهٔ سینه ـ بلندی سینه ـ بلندی حلقه آستین ـ کارور جلو.

رسم الگوی جلوی اساس پیراهن

■ ابتدا کادری به عرض نصف پهنای شانه (اندازه عرض بدن در خط شانه) و به بلندی قد دلخواه لباس با توجه به مدل و طرح پیراهن رسم کرده، کادر ۱-۲-۳-۴ به‌وجود می‌آید.

■ از نقطه ۱ به اندازهٔ ۸ـ۶ سانتی‌متر با توجه به گشادی و بازی یقهٔ دلخواه در روی خط وسط جلو پایین می‌آییم نقطهٔ ۵ به‌دست می‌آید.

■ از نقطهٔ ۱ به اندازهٔ $\frac{۱}{۶}$ دور گردن روی خط شانه داخل شده و نقطهٔ ۶ را مشخص کرده، فرم هلال یقه را با پیستوله رسم نمایید.

■ از نقطهٔ ۲ به اندازهٔ بلندی کف حلقه آستین (یک دهم دور سینه به اضافهٔ ۱۰ الی ۱۲ سانتی‌متر) پایین آمده نقطه ۷ را مشخص کنید.

■ از نقطهٔ ۲ به اندازهٔ بلندی قد آستین امتداد داده و نقطهٔ ۹ به‌دست می‌آید. نقطهٔ ۹ و نقطهٔ ۷ را گونیا کرده نقطه تقاطع آن دو را نقطهٔ ۱۰ می‌نامیم. خط ۹ـ۱۰ را به‌عنوان خط مچ درنظر می‌گیریم.

■ از نقطهٔ ۷ به اندازهٔ یک چهارم دور سینه به اضافهٔ ۲ منهای نصف کارور جلو روی خط ۷ـ۱۰مشخص نموده و آن را نقطهٔ ۱۱ می‌نامیم. از نقطه ۳ به اندازه خط ۷ـ۱۱ + ۳تا ۵ سانتی‌متر ادامه داده نقطه ۱۲ به‌دست می‌آید.

مثال: اگر اندازهٔ دور سینه ۹۰ و کارور جلو ۳۲ سانتی‌متر باشد، این مقدار ۸/۵ سانتی‌متر خواهد شد.

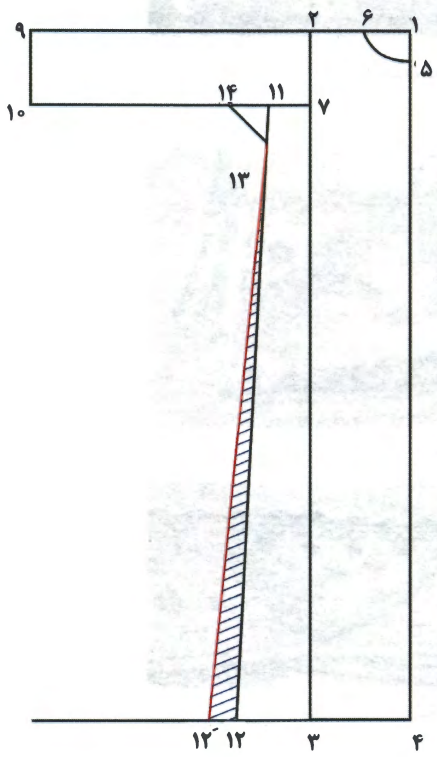

- نقطهٔ ۱۱ را به طرف پایین به اندازهٔ خط ۷ تا ۳ امتداد داده، نقطهٔ به‌دست آمده را ۱۲ می‌نامیم و به نقطهٔ ۳ وصل می‌کنیم. از نقطهٔ ۱۲ به اندازهٔ دلخواه تا نقطهٔ ´۱۲ اِوازمان می‌دهیم.
- برای رسم مرغک زیر بغل از نقطهٔ ۱۱ به اندازهٔ ۵ الی ۱۰ سانتی‌متر به طرف پایین و به طرف چپ الگو علامت زده نقاط ۱۳ و۱۴ به‌دست می‌آیند. این دو نقطه را به هم وصل کنید.

مدل‌سازی الگوی بالاتنهٔ جلو

برای رسم خط شانهٔ جلو از نقطهٔ ۲ به اندازهٔ ۱/۵ سانتی‌متر پایین آمده، نقطه ۱۵ به‌دست می‌آید، این نقطه را به نقطهٔ ۶ وصل کنید. طرف دیگر را طوری امتداد دهید که اندازهٔ خط مچ به‌دست آید (نقطهٔ ۱۶).

- از نقطهٔ ۷ به اندازهٔ ۱/۵ الی ۲ سانتی‌متر[1] با توجه به اندازهٔ دور سینه در روی خط زیر دست آستین داخل می‌شویم (نقطهٔ ۱۸).
- نقطهٔ ۱۸ را به نقطهٔ ۲ و ۱۵ سانتی‌متر پایین‌تر از نقطهٔ ۷ وصل می‌کنیم.
- از نقطهٔ ۱۱ نیز ۱/۵ الی ۳ سانتی‌متر پایین آمده نقطهٔ ´۱۱ به‌دست می‌آید. نقطه۷ را به ´۱۱ وصل کرده و خط را طوری ادامه دهید که خط ۱۳ـ۱۴ را قطع کند نقطه به‌دست آمده ۱۹ می‌باشد.
- روی خط مچ از نقطهٔ ۱۰ به اندازهٔ دلخواه کم کرده و به نقطهٔ ۱۴ وصل می‌نماییم.

الگوی پشت بالاتنه به روش بالاتنهٔ جلو رسم می‌شود و تنها تفاوت آنها در فرم و اندازهٔ هلال یقه می‌باشد (نقطهٔ ´۲).

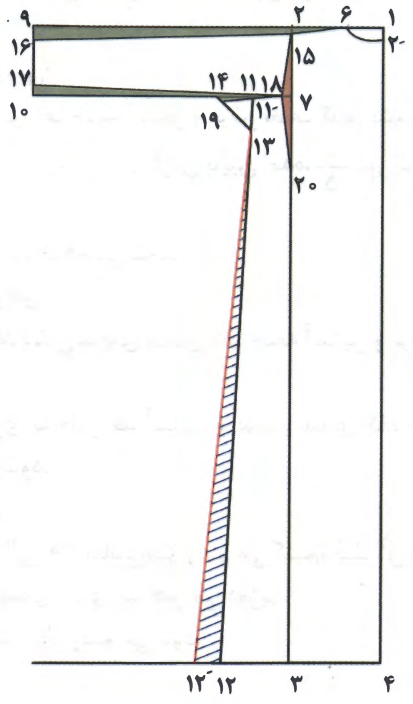

۱ـ این مقدار در افراد چاق و لاغر متفاوت می‌باشد.

رسم پیش سینه در پیراهن محلی[1]

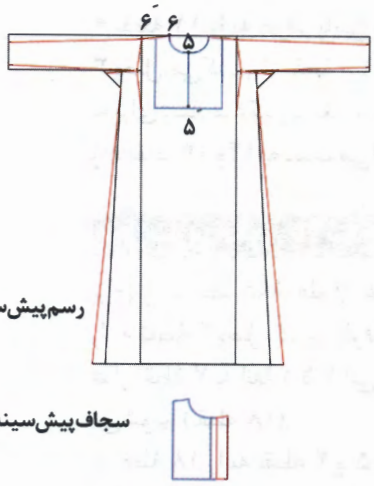

- ابتدا از نقطهٔ ۶ به اندازهٔ دلخواه یا نصف اندازه پهنای شانه مشخص می‌کنیم (نقطهٔ ´۶).
- با توجه به مدل و طرح پیش‌سینهٔ لباس محلی مربوطه، مقدار لازم را بر روی خط وسط جلو از نقطهٔ ۵ پایین آمده (نقطهٔ ´۵)، خط لبهٔ پایین پیش‌سینه را رسم می‌نماییم.
- با توجه به مدل و طرح، جا دکمه، و روی هم‌گرد و سجاف را رسم می‌نماییم.

پیراهن نوع سوم

پیراهن رویی: پیراهن رویی که معمولاً در بیرون از خانه پوشیده می‌شود، دارای یقهٔ گرد با برش افقی روی خط کارور بوده و در خط وسط جلو دو الی سه دکمه دارد. آستین آن ساده و دارای مچ کم عرض است که با دکمه بسته می‌شود. این لباسِ ساده و بدون تزیینات، مخصوصاً مورد استفاده میان‌سالان وکهن‌سالان می‌باشد.

رسم الگوی پیراهن رویی:

- ابتدا کادری به بلندی کف حلقه آستین و عرض نصف کارور پشت رسم می‌کنیم (کادر ۴ـ۳ـ۲ـ۱).
- از گوشهٔ نقطهٔ ۱، به اندازهٔ $\frac{۱}{۴}$ دور گردن پایین آمده، $\frac{۱}{۵}$ دور گردن هم به چپ رفته و هلال یقه را رسم می‌کنیم (نقطهٔ ۵ و ۶).
- مقدار دکمه‌خور هم اضافه می‌شود.

رسم تکهٔ پایینی پیراهن:

- کادری به بلندی قد لباس منهای بلندی کف حلقه آستین و عرض ۲/۵ برابر کارور جلو رسم می‌کنیم.

رسم آستین:

- برای آستین کادری به طول قد آستین و عرض بلندی کف حلقه رسم کرده، موقع برش روی دولای بستهٔ پارچه برش زده می‌شود.

رسم مرغک زیر بغل:

- مربعی به ضلع ۷ الی ۱۰ سانتی‌متر رسم می‌کنیم، قطر آن را برش زده، سه گوش به‌دست آمده را به زیر بغل آستین و تکهٔ پهلوی زیری پیراهن می‌دوزیم.
- پشت لباس همانند جلو رسم می‌شود.

۱ـ رسم پیش سینه در اقوام مختلف با توجه به مدل و طرح پیش سینه طراحی و الگوسازی می‌شود.

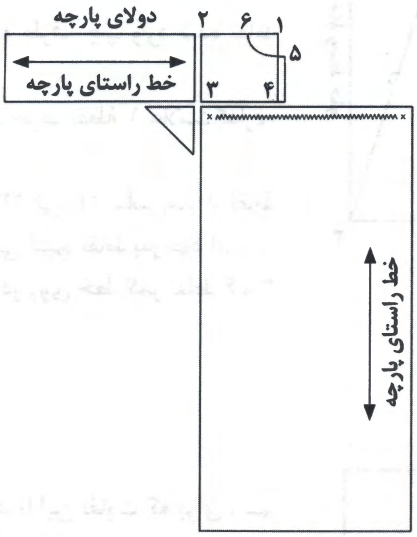

کلیجه

اندازه‌گیری کلیجه

۱ **دور کمر:** دور کمر را طوری اندازه‌گیری می‌کنیم که چهار انگشت روی بدن و زیر متر به‌صورت افقی گذاشته شود. در این اندازه‌گیری مقداری گشادی در کمر لباس خواهیم داشت.

۲ **دور سینه:** دور سینه را طوری اندازه می‌گیریم که چهار انگشت زیر متر گذاشته شود.

۳ **قد آستین:** از سرشانه تا آرنج و تا مچ را اندازه می‌گیریم.

۴ **پهنای شانه:** سرتاسر شانه را اندازه می‌گیریم.

۵ **قد بالاتنه:** از نقطهٔ تقاطع خط شانه و گردن تا خط کمر را اندازه می‌گیریم.

۶ **قد بالاتنهٔ پشت:** از نقطهٔ برآمدگی پشت گردن تا خط کمر را اندازه می‌گیریم.

۷ **بلندی قد:** از کمر تا زانو (بلندی دامن) را اندازه می‌گیریم.

توجه

مقدار آزادی در رسم اساس بالاتنه نباید بیشتر از ۵ سانتی‌متر باشد.

رسم الگوی بالاتنه جلوی کلیجه

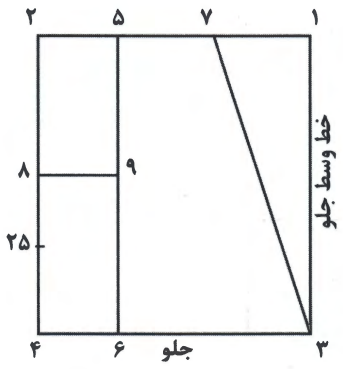

■ کادری به طول بلندی بالاتنهٔ جلو و عرض $\frac{۱}{۲}$ خط شانه به اضافهٔ مقدار آزادی (۲ تا ۵ سانتی‌متر) رسم می‌کنیم. کادر ۴ـ۳ـ۲ـ۱ به‌دست می‌آید.

■ $\frac{۱}{۲}$ پهنای شانه را از نقاط ۱ و ۳ به طرف چپ وارد شده نقاط ۵ و۶ به‌دست می‌آید.

■ از نقطهٔ ۵ به اندازهٔ پهنای سرشانه به‌طرف نقطهٔ ۱ علامت‌گذاری کرده، به نقطهٔ ۳ وصل می‌کنیم.

■ سپس به اندازه $\frac{۱}{۱۰}$ دور سینه + ۱۳ الی ۱۵ سانتی‌متر از نقاط ۲ و ۵ پایین آمده و به همدیگر وصل می‌کنیم. نقاط به‌وجود آمده را ۹ و ۸ نام‌گذاری می‌کنیم. از امتداد آن در روی خط کمر نقاط ۶ و ۴ به‌دست می‌آید.

رسم الگوی بالاتنه پشت کلیجه

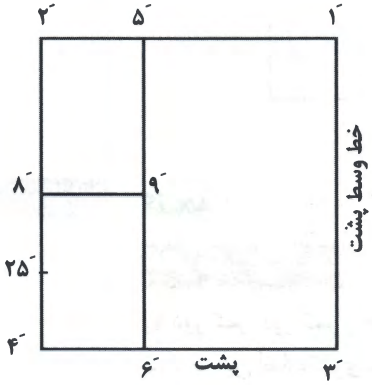

■ الگوی پشت مانند جلو رسم می‌شود. با این تفاوت که برای رسم کادر اولیه، اندازهٔ بالاتنهٔ پشت را در نظر می‌گیریم.

■ برای شکاف زیر بغل در روی الگوی جلو از نقطهٔ ۸ و در پشت از نقطه ´۸ به اندازهٔ ۵ الی ۸ سانتی‌متر پایین آمده و نقاط ۲۵ و ´۲۵ را مشخص می‌کنیم.

رسم الگوی آستین کلیجه

به‌طور کلی در کلیجه آستین به چند مدل دیده می‌شود.

۱ قد آستین بلند و یا تا آرنج می‌باشد.

۲ قد آستین تا مچ ولی از آرنج به پایین درز آستین دوخته نمی‌شود.

۳ درز زیر آستین دوخته نمی‌شود و قد آن نیز به‌صورت‌های کوتاه، بلند و تا آرنج دیده می‌شود.

برای رسم آستین (خط ۸ـ۲) در روی بالاتنهٔ جلو را اندازه گرفته و کادری به عرض دو برابر عدد به‌دست آمده و طول بلندی آستین رسم می‌کنیم. (کادر ۱۰ـ۱۱ـ۱۲ـ۱۳)

از نقاط ۱۰ و ۱۱ به اندازه ۵ الی ۸ سانتی‌متر پایین آمده و نقاط ۲۶ و ´۲۶ را علامت‌گذاری می‌کنیم. البته این اندازه با توجه به مدل لباس و جنس آن متغیر است.

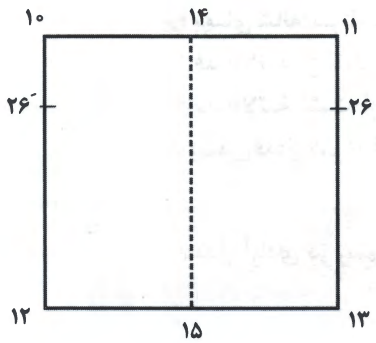

الگوی آستین

رسم الگوی دامن کلیجه

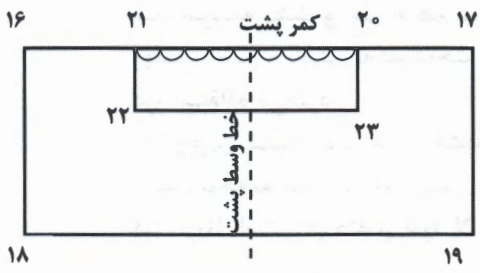

برای رسم دامن کادری به بلندی قد دامن کلیجه (اندازهٔ دلخواه) و عرض یک و نیم برابر دور کمر رسم می‌کنیم. از نقطهٔ ۱۷ و ۱۶ به اندازهٔ یک چهارم دور کمر به‌طرف داخل علامت‌گذاری کرده و نقاط ۲۱ و ۲۰ را مشخص می‌کنیم و سپس از نقاط ۲۰ و ۲۱، به اندازهٔ ۶ سانتی‌متر پایین آمده و به همدیگر وصل می‌کنیم. مستطیل ۲۳، ۲۲، ۲۱ و ۲۰ را سه رج شلال هم اندازه می‌دوزیم.
مقدار چین‌کش شده باید به اندازهٔ دو برابر ۶′ تا ۳′ در پشت باشد.

توجه

در الگوی لباس سنتی، جادرز روی پارچه گذاشته نخواهد شد.

آستری کلیجه

در لباس سنتی، همیشه لباس رویی با لایی و آستری متناسب با پارچهٔ رویی دوخته می‌شود. البته لایی و آستری نقش زیادی در خوش‌فرم بودن لباس داشته، علاوه بر خوش‌فرم بودن، باعث دوام بیشتر لباس نیز می‌شوند. همچنین از اندام‌نما بودن لباس نیز جلوگیری می‌نمایند. در زمان‌های گذشته درست برعکس دورهٔ معاصر، زیبایی لباس در گشادی و پر ابهت بودن آن بوده است. دوخت لایی و آستری نیز به‌طور یک تکه بوده و فقط در قسمت کمر و در هنگام وصل تکهٔ دامن به بالاتنه به پارچه رویی وصل می‌شد.

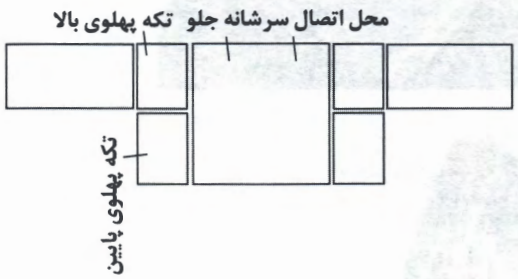

الگوی پشت کلیجه

الگوی جلوی کلیجه

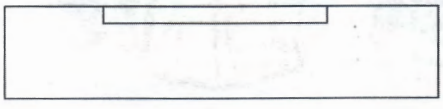

الگوی دامن کلیجه

دوخت کلیجه

ابتدا سرشانهٔ پشت و جلو به هم دوخته، تزیینات دلخواه بر روی خط یقه جلو دوخته می‌شود. سپس تکهٔ پهلوی بالایی و پایینی به‌هم دوخته شده و به تکهٔ وسط لباس وصل می‌شود. برای تزیین درز از قیطان لای درز استفاده می‌شود.

تکهٔ پهلوی پشت هم مثل جلو دوخته شود. بعد از آماده شدن بالاتنهٔ جلو و پشت، آستین را به بالاتنه وصل می‌کنیم. البته با توجه به اینکه زیر بغل آستین دارای شکاف می‌باشد قبل از دوخت آن، درز پهلوی بالاتنه را دوخته و سپس درز زیربغل آستین دوخته می‌شود. لازم به ذکر است که پشت یقه کلیجه هیچ‌گونه تزییناتی ندارد.

طرز دوخت شکاف زیربغل

شکاف زیر بغل به دو روش دوخته می‌شود:

الف) بعد از دوخت آستر درز شکاف نواردوزی می‌شود.

ب) بعد از دوخت پهلوی بالاتنه و زیر بغل آستین درز شکاف پس‌دوزی می‌شود.

آستردوزی

تکه‌های مختلف کلیجه در پارچه و آستری به‌صورت جداگانه دوخته شده و در آخر وصل می‌شود.

کلیجه از جنس مخمل ایرانی با آستری چیت ایرانی، دست دوز مربوط به ۱۵۰ سال پیش

آرخالیق[1]

آرخالیق، روپوشی است که از کمر به پایین دارای کمی چین بوده و معمولاً روی پیراهن کمرچین‌دار پوشیده می‌شود و قد آن کمی پایین‌تر از کمر است. این لباس هم مانند دیگر لباس‌های رویی در زیر بغل، یک شکاف ده سانتی‌متری دارد و جلوی آن باز بوده و به دو صورت دیده می‌شود. یکی با دکمه و بندینک بسته می‌شود و دیگری دو طرف جلو به هم نمی‌رسد. آستین آن به دو صورت می‌باشد، یکی سنبوسهٔ کوچکی روی دست دارد و دیگری از آرنج به پایین به‌صورت کلوش و یا طرح‌های مختلف برش داده می‌شود. گاهی نیز درز زیر آستین از آرنج به پایین به‌صورت باز می‌ماند و دوخته نمی‌شود. هنگام پوشیدن در مراسم میهمانی، باز و روی دست می‌افتد، در مواقع کار و غیره نیز روی مچ «تا» می‌شود.

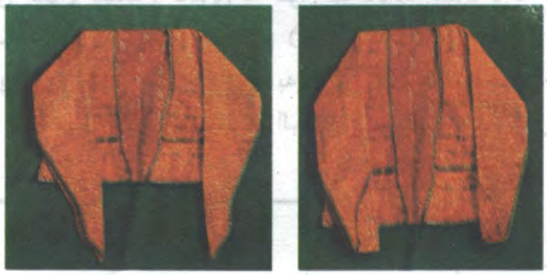

آرخالیق با آستین سنبوسه دار

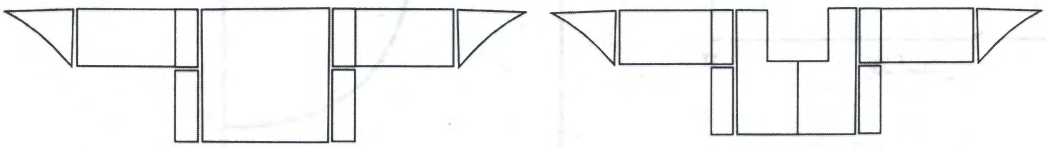

الگوی پشت آرخالیق

الگوی جلوی آرخالیق

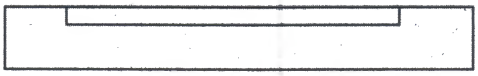

الگوی دامن آرخالیق

۱ـ آرخالیق و کلیجه هر دو جزو لباس‌های رویی سنتی ایران می‌باشد. آرخالیق دارای تزیینات مفصل و مجلسی است ولی کلیجه مخصوص فصل سرما است و در آن از پارچهٔ ضخیم‌تر و تزیینات کمتر استفاده می‌شود.

یل یا کت

یل یک نوع کت کوتاه است که از کمر پایین‌تر نمی‌آید. ویژگی خاص آن کاربرد پارچه‌های ظریف با لایی‌دوزی متناسب و یقهٔ گرد و جلو باز است که جادکمه در آن به شیوهٔ امروزی نیست بلکه در دو طرف جلو، با بندینک و دکمه به هم وصل می‌شود. جنس پارچه رویی معمولاً از پارچه‌هایی مانند ساتن، زری و لَمه با آستری از جنس ساتن ظریف و یا چیت و چلوار دوخته می‌شود. یل نیز مانند دیگر لباس‌های رویی در زیر بغل دارای شکاف است و در بین اقوام مختلف ایران با تزیینات خاص منطقه تزیین می‌شود.

الگو و دوخت آرخالیق و یل

وسایل لازم:

پارچه؛ آستری از پارچه راه راه و یا ساده و نازک‌تر از خود پارچه؛ نوار دستباف یا بازاری؛ یراق؛ نوار اریب؛ تکه پارچه‌های رنگی برای طرح‌های تکه‌دوزی.

اندازه‌های لازم: بلندی لباس، کارور جلو، کارور پشت، بلندی بالاتنهٔ پشت، قد آستین، عرض شانه، بلندی کف حلقه، دورسینه، دورکمر.

رسم الگو: اساس الگوی آرخالیق با یل یکی است و تفاوت اساسی آنها در قد آنها و همچنین زائدهٔ ۱۵-۲۰ سانتی‌متری کمر دامن آرخالیق است. مراحل رسم الگو به‌ترتیب در زیر آمده است:

رسم الگوی جلو و پشت : کادری به طول قد بالاتنهٔ پشت و به عرض نصف کارور پشت به اضافهٔ آزادی درحدود۴ـ۳ سانتی‌متر رسم می‌کنیم (کادر ۴ـ۳ـ۲ـ۱).

رسم تکه پهلوی الگوی پشت: کادری به عرض ۷ـ۵ سانتی‌متر و طول قد بالاتنهٔ پشت منهای بلندی کف حلقه رسم می‌کنیم (کادر ۸ـ۷ـ۶ـ۵). البته این مقدار در اندام‌های کوچک، متوسط و بزرگ متغیر است.

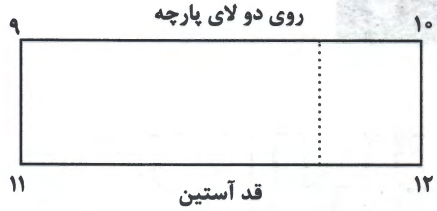

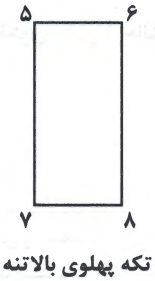

تکه پهلوی بالاتنه

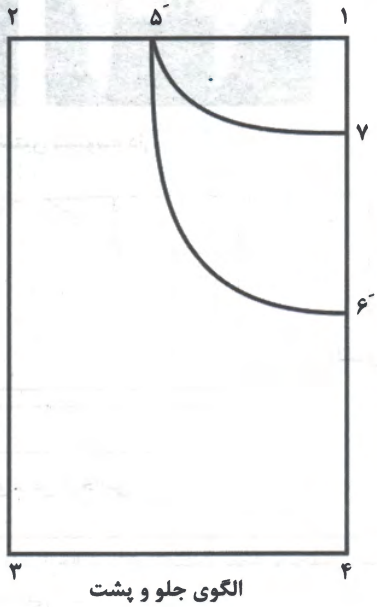

الگوی جلو و پشت

تکهٔ پهلوی بالاتنه جلو: الگوی آن طبق الگوی بالاتنه پشت رسم می‌شود.
رسم یقه: برای رسم یقه از نقطهٔ ۲ به اندازهٔ دو سوم سرشانه وارد شده و از نقطهٔ ۱ نیز به اندازهٔ بلندی کف حلقه منهای ۲ سانتی‌متر روی خط وسط جلو پایین آمده و یقه را طراحی می‌کنیم. تفاوت الگوی بالاتنه پشت و جلو، مقدار بازی یقه در جلو و پشت می‌باشد.
آستین: عرض کادر برابر است با بلندی کف حلقه و طول کادر نیز برابر است با بلندی قد آستین.
بلندی کف حلقه =۹-۱۱ =۱۰ـ۱۲

الگو و دوخت دامن (تنبان) محلی

الگوی کلی و اساسی دامن یا تنبان در بین اقوام ایرانی مشترک است. همهٔ اقوام ایرانی، از دامن پرچین همراه با تزیینات محلی استفاده می‌کنند. دامن‌های ایرانی در موارد زیر با هم متفاوت‌اند:

۱ قد و اندازه؛
۲ تزیینات، حاشیه‌دوزی و نواردوزی؛
۳ جنس، طرح و رنگ پارچه؛
۴ مقدار چین.

دامن محلی ایرانی عبارت است از مستطیلی با طول و قد دلخواه که عرض آن معمولاً کمتر از ۵ متر نیست (البته این مقدار امروزه کمتر استفاده می‌شود).

الگوسازی شلوار محلی

الگوی شلوار محلی از دو قطعه پارچهٔ مستطیل شکل با عرض $\frac{۱}{۴}$ دور باسن و طول بلندی قد شلوار (از کمر تا زمین) به همراه یک میان‌ساق به طول بلندی فاق به اضافهٔ ۱۵ـ۱۲ سانتی‌متر و عرض ۱۵ـ۱۰ سانتی‌متر تشکیل شده است. این میان ساق در بین بعضی از اقوام به شکل لوزی و در بعضی دیگر به شکل ذوزنقه بوده و در کمر به‌صورت لیفه‌ای دوخته می‌شود. دمپای شلوار به دو صورت کش‌دوزی شده و راسته دوخته می‌شود. معمولاً شلوار شمال و غرب و مرکز ایران به‌صورت ساده و بدون تزیینات تهیه می‌شود ولی در شرق و جنوب ایران، شلوار در ساق پا دارای سوزن‌دوزی و نواردوزی‌های زیبایی است.

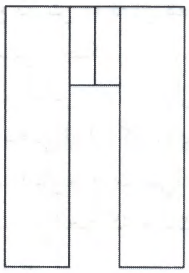

فعالیت عملی

با استفاده از الگوی اساس لباس‌های محلی، پیراهن نوع اول را رسم کرده، آن را تبدیل به الگوی پیراهن منطقه خود نمایید.

واحد یادگیری دوم

دوخت لباس محلی ایران

فکر کنید

آیا تاکنون با خود اندیشیده‌اید:

- دوزندهٔ لباس محلی زنانه چه وظایفی دارد؟
- روش دوخت لباس محلی ایران چه تفاوت‌هایی با روش‌های دوخت دیگر کشورها دارد؟

انتخاب پارچه و رنگ و جنس آن در لباس محلی ایران

رنگ و جنس پوشاک امروزی در بین مردم جهان براساس مد سال و تولیدات برندهای معروف جهان رقم‌زده می‌شود. ولی رنگ و جنس در پوشاک سنتی ایران داستان دیگری دارد. شما به پوشاک هر نقطه‌ای از ایران که نگاهی بیندازید ارتباط نامحسوس ولی آشنایی را با طبیعت همان منطقه حس می‌کنید. یک گیلانی با پوشش محلی و با خط‌های نواردوزی لبهٔ دامنش کادری برای گل‌های رنگارنگ دور و اطرافش کشیده است که متوجه خطه‌ای پرگل می‌شوید. با دیدن رنگ قرمز غالب بر لباس آذربایجان متوجه آب و هوای سرد آنجا نمی‌شوید و خود را درکنار آذربایجانی‌های مهربان می‌بینید.کردهای کردستان هم با پولک‌دوزی و سکه‌دوزی فراوان سعی می‌کنند کوه‌های سربه فلک کشیدهٔ خود را گلباران کنند. ابیانه در مرکز کشور با حفظ نمودن چارقد گل‌دارش در هوای نیمه کویریش، شادی مضاعفی را به بیننده القا می‌کند. قشقایی‌ها نیز با لباس‌های رنگارنگ و شاد و زندهٔ خود و به باد دادن گوشه‌های روسری کلاغی‌شان همچون پرنده‌ای سبک‌بال، زیبایی وصف‌ناپذیری به طبیعت فارس می‌دهند.
از هرگوشه‌ای که به این کشور نگاه کنید با دیدن این‌همه زیبایی، الفتی نو بین شما و دیگران به وجود می‌آید.
به‌طورکلی پوشاک سنتی ایران تحت‌تأثیر عوامل مهمی مانند

۱ نگرش فرهنگی زاییدهٔ ذهن خلاق منطقه
۲ خطوط معنی‌دار الهام گرفته از موضوعات طبیعی و گیاهی، پرندگان و گل‌های رنگارنگ منطقه
۳ وجود منابع بهینه ذر منطقه
۴ آب و هوای اقلیمی منطقه
۵ نوع نگرش به نقش معنوی انسان
۶ زیبایی و ملکوتی و... می‌باشد.

رنگ در لباس محلی ایران نقش خیلی مهمی دارد و می‌توان گفت هیچ‌یک از قوانین رنگ در هنر غرب در لباس محلی ایران کاربردی ندارد. از میان رنگ‌های مختلف، رنگ‌های قرمز، زرد، آبی، نارنجی و سبز بیشترین کاربرد را دارند و مشکی، کادری برای این رنگ‌ها است و از آن به نحوی استفاده می‌شود که زیبایی رنگ‌ها را بیشتر از آنچه که هست به چشم بیاورد. رنگ سفید نیز با ملایمت و پاکی خود زمینهٔ احساس‌برانگیزی را به‌وجود می‌آورد.
طرح و نقش پارچه هم توسط طراحان خلاق لباس آفریده نشده است بلکه در هر منطقه‌ای، افراد گوشه‌ای از طبیعت زیبای منطقه را با لباسشان به خانه می‌آورند.
اگر خوب و با دقت به طرح و نقش پوشاک محلی ایران نگاه کنید نقشه‌ای به وسعت دل‌های مهربان و طبیعت چهارفصل ایران خواهید یافت.

انواع پارچه‌های مناسب لباس‌های محلی

دکمه و جادکمه و قزن قفلی در لباس‌های محلی

دکمه و جادکمه در لباس‌های محلی ایران با توجه به مدل و طرح لباس متفاوت است. در لباس‌های قدیمی ایرانی جادکمهٔ معمول امروزی به چشم نمی‌خورد و غالباً از دکمه‌های فشاری و قزن و قیطان به‌جای جادکمه استفاده می‌شود.

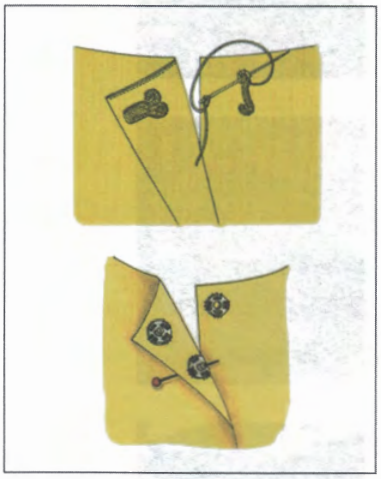

محل صحیح نصب قزن قفلی را دقیقاً علامت‌گذاری کنید. هرگز نباید دوخت آن از سمت دیگر لباس نمایان شود.

می‌توانید روی حلقهٔ قفلی و قزن را مطابق شکل توسط نخ روکش کنید. توجه داشته باشید که موقع دوخت، خمیدگی قزن به طرف بدن قرار نگیرد بلکه به طرف لباس واقع شود.

دکمهٔ فشاری در قسمت‌هایی از لباس که فشار به آن وارد نمی‌شود و نیز به دوام زیاد نیاز نداشته باشد استفاده می‌گردد. دکمه‌های فشاری روی ضخامت سجاف لباس دوخته می‌شود تا نخِ دوخت از روی لباس نمایان نباشد.

یک نوع دکمه‌سازی برای لباس محلی

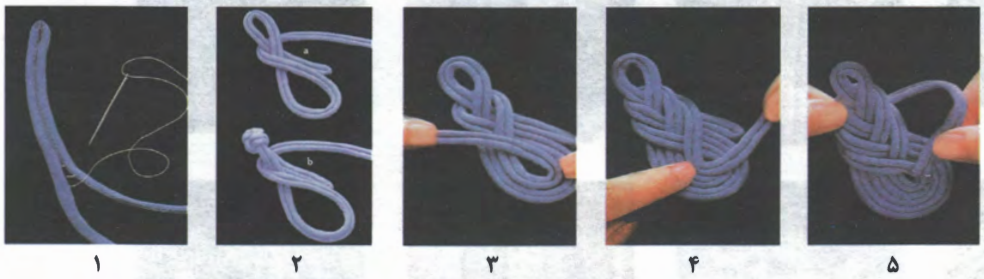

۱ ۲ ۳ ۴ ۵

۶ ۷

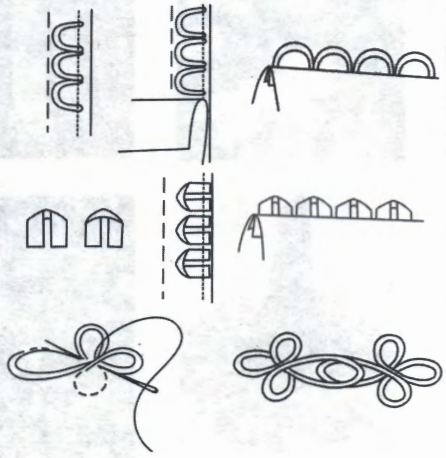

نحوهٔ دوختن بندینک

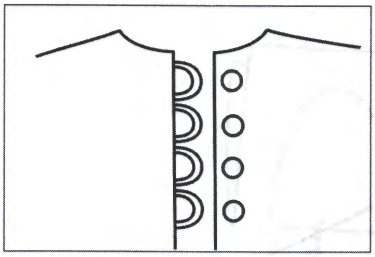

با توجه به اهمیت بندینک در دوخت لباس محلی ایران و کاربرد آن به‌جای جادکمه، سعی شود دوخت بندینک با دقت کامل انجام گیرد.
بندینک به حلقه‌های پارچه‌ای یا نخی قلاب‌بافی شده گفته می‌شود که برای رد کردن دکمه از داخل آنها یا گاهی به‌عنوان تزیین روی لباس به‌کار برده می‌شود.
بندینک از مواد مختلف از قبیل پارچه، نوعی سنبله[1]، نوارهای آماده و یا الیاف ابریشمی تهیه می‌شود. دکمه‌هایی که برای بندینک انتخاب می‌شوند معمولاً برجسته و کوچک هستند.

نحوهٔ اجرای دوخت بندینک حلقه‌ای

لبه‌های چاک را اتو کنید. دو طرف را روی کاغذی قرار دهید. طرفی را که می‌خواهید بندینک بدوزید روی کاغذ سنجاق و یا کوک بزنید.

محل دکمه‌ها را مشخص کرده و دکمه‌ها را بدوزید.
در طرف مقابل خط وسط دکمه‌ها را علامت‌گذاری کنید.
این علامت در مرکز هر بندینک می‌باشد.
قطر دکمه را اندازه بگیرید. طرفی را که روی آن دکمه‌ها را دوخته‌اید بردارید.
اندازهٔ قطر دکمه را در دو طرف وسط بندینک با سنجاق مشخص کنید.

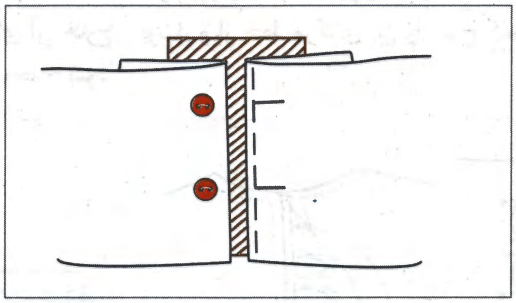

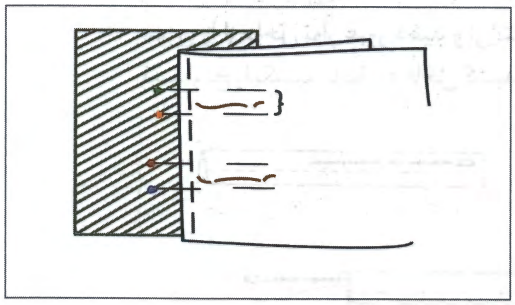

فاصلهٔ بین دو سنجاق قطر دکمه است.

حلقهٔ بندینک را با توجه به قطر دکمه با نخ بدوزید.

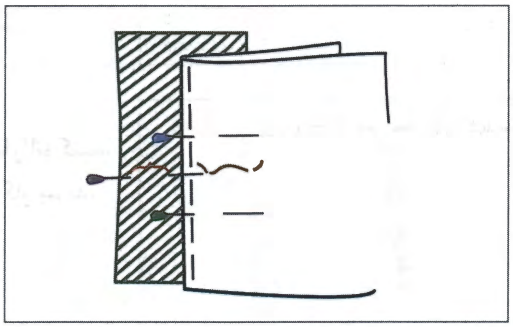

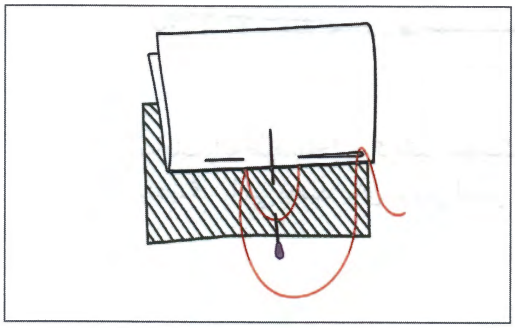

۱ـ سنبله نوار بافته‌شده می‌باشد.

دور حلقه را دندان موشی بزنید.

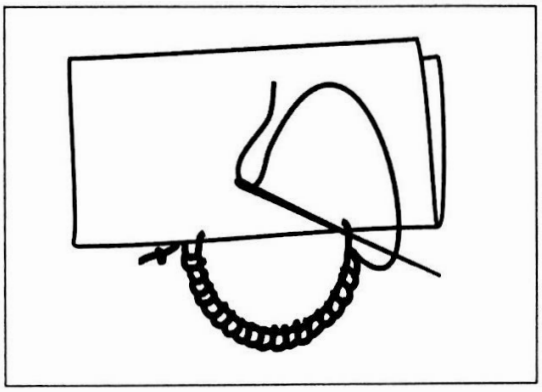

بندینک حلقه‌ای در قسمت پشت لباس

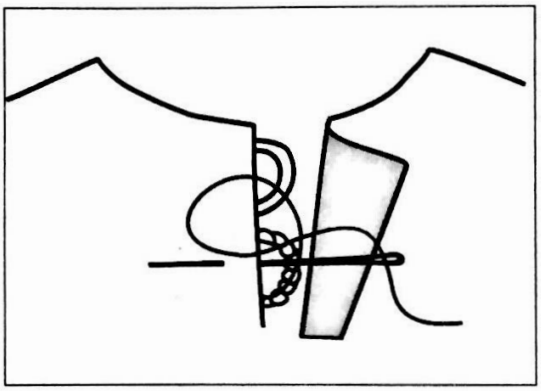

نحوهٔ اجرای دوخت بندینک پارچه‌ای ساده

برای تهیهٔ بندینک پارچه‌ای، نوار اریبی به طول دلخواه و عرض ۲/۵ الی ۳ سانتی‌متر بچینید.
نوار را از پشت پارچه از وسط «تا» و اتو کرده و کوک بزنید.
سپس آن را چرخ کنید و اضافات درز را بچینید.
برای برگرداندن نوار به‌وسیلهٔ سوزن و نخ یک سر نوار را با چند بخیه بدوزید.
سوزن را از داخل نوار عبور دهید و از انتهای آن خارج کنید و نخ را بکشید تا نوار به داخل کشیده وخارج شود.

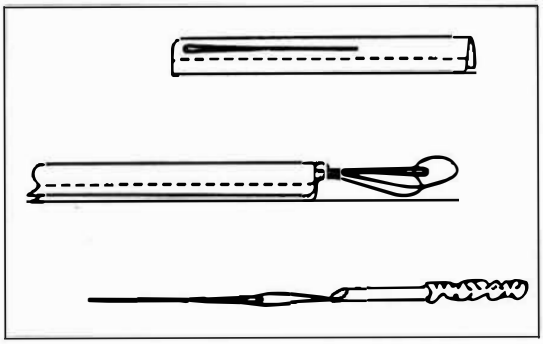

به‌وسیلهٔ میلهٔ نازکی نیز می‌توانید این کار را انجام دهید.
نوار را به اندازهٔ قطر دکمه به اضافهٔ جادوخت جدا کرده، اتو کنید.
آنها را مطابق شکل روی خط مرکزی از طرف روی پارچه بگذارید و سنجاق بزنید. سجاف لباس را از طرف روی پارچه به روی بندینک‌ها بگذارید و کوک بزنید و از خط مرکزی آن را چرخ کنید.

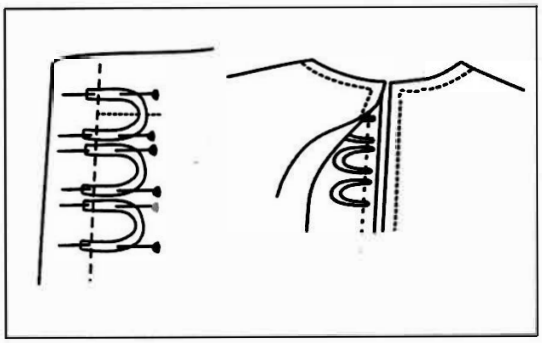

سجاف را به طرف داخل برگردانید. بندینک‌ها را اتو کنید.
بندینک را می‌توانید برای تزیین لباس به کار ببرید.

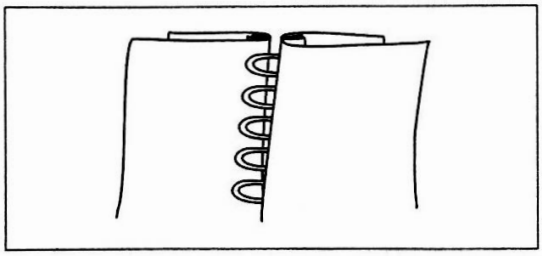

نحوهٔ اجرای دوخت بندینک به مچ لباس

بندینک‌ها را آماده کنید و آنها را به اندازهٔ قطر دکمه به اضافهٔ جا درز قیچی کرده، روی خط درز کوک بزنید.
سپس سجاف را روی آن قرار داده، از خط جادرز چرخ کنید. اضافهٔ درز را کم کنید.
مچ را به‌طرف رو برگردانید و دور آن را کوک زده و اتو کنید.

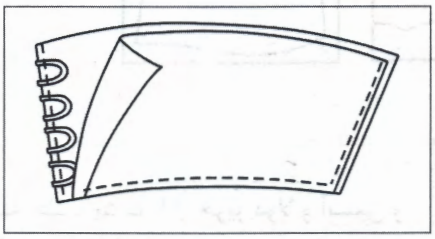

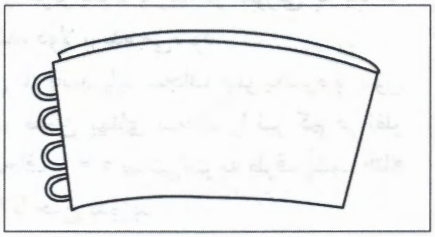

برش پارچه‌های خاص در لباس محلی

نحوهٔ اجرای برش و دوخت پارچهٔ حریر

حریر پارچه‌ای است بسیار لطیف و نازک که بهترین آن تهیه شده از ابریشم طبیعی است. از الیاف ریون و الیاف مصنوعی پشم و الیاف مرغوب و بلند پنبه نیز تهیه می‌کنند. حریر به دلیل نازکی، هنگام برش زیر دست حرکت می‌کند. بنابراین باید هنگام برش و دوخت آن دقت فوق‌العاده‌ای به کاربرد تا نتیجهٔ بهتری به‌دست آید. ابتدا سرکجی پارچه باید صاف شود به این ترتیب که از عرض پارچه یک نخ پود را کشیده و محل نخ کش‌شده را قیچی کنیم.
برای جلوگیری از صدمهٔ پارچه به هنگام برش نباید از سنجاق استفاده نمایید بلکه از وزنه به جای سنجاق استفاده شود. میز نباید خیلی لغزنده و صیقلی باشد. بهتر است میز را با پتو و یا رومیزی مناسب بپوشانید.

- هر مدل دامن از جنس حریر، حداقل از دولایه تهیه می‌شود. لبهٔ دامن چین‌دار حریر را از ۶ تا ۹ میلی‌متر برای تاکردن در نظر بگیرید.

در صورتی که امکان داشته باشد لبهٔ آستر دامن را پیچ (رل) بزنید و یا لبه را در اندازهٔ مساوی دو بار «تا» کنید و روی آن را چرخ یا پس‌دوزی کنید.

- اگر دامن کلوش است، پارچهٔ حریر را «تا» کنید. الگو را لای پارچه قرار دهید و برش بزنید. لبهٔ دامن را خیلی باریک پیچ رل بزنید.
- دوخت پارچه‌های حریر و شیفون باید از لطافت و ظرافت خاصی برخوردار باشد و حتی‌الامکان تعداد درزها کم و لباس یک تکه بریده شود و از برش‌های عمودی و افقی خودداری شود.
- برای دوخت پایین دامن کلوش بهتر است برای مدتی آویزان مانده و آویزش پارچه گرفته شود سپس لبه دامن، دوخته شود.

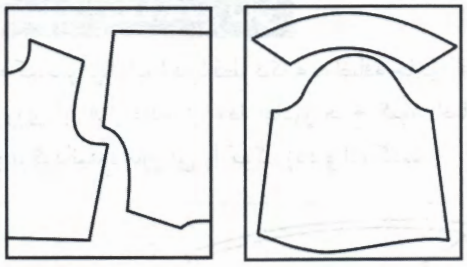

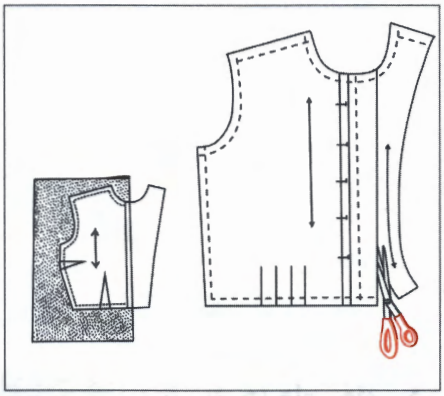

گاه می‌توانید بالاتنهٔ جلو و پشت را از حریر دولا و آستین و سایر قسمت‌ها را از حریر یک‌لا ببرید. در صورتی که بالاتنهٔ پشت فاقد درز باشد، دولا بریده می‌شود.

■ اگر جلوی لباس باز باشد باید سجاف جلو یکسره و بدون درز بریده شود. در ضمن پهنای سجاف را نیز کم در نظر بگیرید. لبهٔ آزاد سجاف را ۰/۶ سانتی‌متر به طرف پشت «تا» کنید و روی آن را با چرخ بدوزید.

■ جادکمه‌ها را با دست توسط نخِ گلدوزی دوخته و از دکمه‌های کوچک و سبک استفاده کنید؛ زیرا دکمه‌های سنگین جلوی لباس را پایین می‌کشد و حریر، استحکام لازم برای حفظ این‌گونه دکمه‌ها را ندارد. چنانچه جلوی بالاتنه باز نباشد پارچه را دولا کنید و الگو را از خط مرکزی روی دو لای پارچه قرار دهید. با توجه به مدل، پشت را روی دولا و یا یک‌لا ببرید.

■ زیپ لباس حریر را با دست بدوزید و لطیف‌ترین و سبک‌وزن‌ترین نوع زیپ را انتخاب کنید.

■ بهترین روش دوخت پارچه حریر، دوخت با دست و به شیوهٔ بخیه است، ولی امروزه به علت ماشینی‌شدن این صنعت، این روش کمتر مورد استفاده قرار می‌گیرد.

■ قبل از دوخت پارچه، چرخ را چک کنید. سوزن آن را عوض نمایید. سوزن چرخ باید نازک و مخصوص استرچ باشد زیرا سوزن با نوک کند، سطح پارچه را در طول درز نخ‌کش می‌کند.

■ فشار وارده از پایهٔ چرخ فقط باید به اندازه‌ای باشد که پارچه را ثابت نگه دارد و از لغزش و سُر خوردن آن جلوگیری کند. زیرا پایه‌های سنگین روی پارچه علامت نامطلوبی به جا می‌گذارند.

■ درزهای اریب باید توأم با کاغذ لطیف چرخ شود. در مورد سایر درزها در صورتی که مشکلی ایجاد نشود، استفاده از کاغذ ضرورتی ندارد.

■ تعداد بخیه‌ها باید بین ۱۵ تا ۱۸ عدد در اینچ (۲/۵ سانتی‌متر) باشد. برای دوخت برخی از قسمت‌های خاص لباس بهتر است از نخ مرسریزه و یا نخ همان پارچه استفاده شود. برای کوک و کوک شل نمودن نیز از نخ‌های لطیف استفاده کنید.

آسترکشی لباس با پارچهٔ خاص

لباس حریر را به دو صورت آستر می‌کنند.

۱ـ آستر دوبله

فقط بالاتنه را آستر دوبله کنید و آستر دامن را به طور جداگانه بدوزید و داخل دامن قرار داده و در خط کمر به لباس متصل سازید.

۲ـ آستر جدا

- بالاتنهٔ لباس و آستر آن را به طور جداگانه و یک‌لا بدوزید و آنگاه آستر را داخل آن قرار دهید. این روش بسیار دقیق بوده و نیاز به تجربهٔ کافی دارد.

در صورتی که حریر به صورت یک‌لا دوخته شود لازم است به نکات زیر توجه کنید.

- اگر دامن پرچین باشد درزهای آن را به صورت معمولی بدوزید. این درزها از روی پارچه نمایان می‌شود.
- اگر دامن، مدل چهار کلوش باشد و درزهای دوطرف دامن ترکی پارچه باشد، برای جلوگیری از جا انداختن ترکی روی لباس و کشیده شدن پارچه هنگام اتوکردن بهتر است ترکی پارچه را قیچی کنید.
- درزهای پهلو و سرشانه را با درز فرانسوی دوخت کنید.

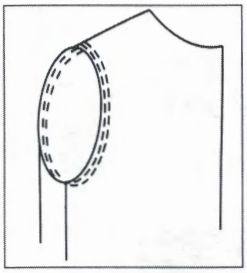

شکل ۱

- هرگز حلقهٔ آستین با درز فرانسوی دوخته نشود.
- آستین را با درز معمولی به حلقه آستین دوخت کرده، سپس به فاصلهٔ ۰/۶ سانتی‌متر از شلال چرخ، مجدداً حلقه آستین را چرخ کنید (شکل ۱).

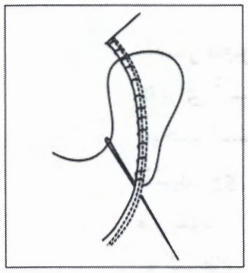

شکل ۲

اضافه‌درز را از نزدیک شلال دوم چرخ قیچی کرده، روی درز را با دست تمیزدوزی کنید یا آن را توسط چرخ به صورت زیگزاگ دوخت کنید. (شکل ۲).

پیچ «رل» را می‌توانید برای دوخت لبهٔ دور گردن نیز استفاده کنید. در این صورت نیازی به سجاف کردن حلقهٔ یقه نمی‌باشد (شکل ۳).

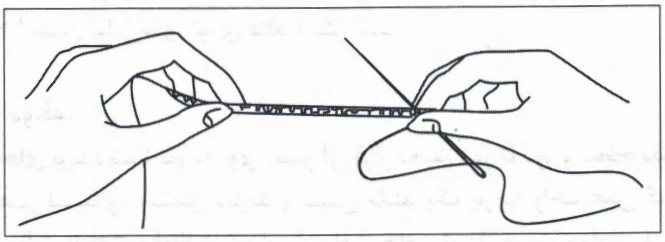

شکل ۳

■ می‌توانید به فاصلهٔ ۰/۶ سانتی‌متر از لبهٔ دامن، یک رج شلال با چرخ دوخته، اضافهٔ درز را نزدیک به خط شلال قیچی کنید. در این صورت لبهٔ دامن به راحتی روی این شلال برمی‌گردد و دوخت پیچ «رل» یکنواخت‌تر می‌شود.
■ لبهٔ دامن را فقط چند سانتی‌متر بین انگشت شست و سبابه پیچ دهید و سپس آن را پس‌دوزی نمایید. در هر بار یک نخ از پارچه بگیرید و سوزن را داخل پیچ نمایید (شکل ۴).

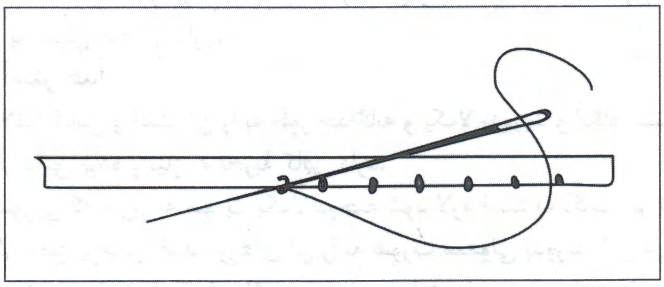

شکل۴

نکته

■ مدل لباس، تعیین‌کنندهٔ نوع و نحوهٔ دوخت آستر است.

نحوهٔ اجرای دوخت آستر به پارچه‌های توری

لباس‌های تور را به دو صورت آستر می‌کنند. آستر مجزا و آستر دوبله.

آستر مجزا

■ برای آستر کردن مجزا مانند لباس‌های عادی عمل کنید، اگر لباس یکسره و فاقد درز کمر باشد. پس از دوخت آستر، آن را در ناحیهٔ سجاف یقه، دور تا دور حلقه آستین و چاک لباس متصل کنید. توجه داشته باشید روی آستر را به طرف پشت لباس قرار دهید. در غیر این صورت جادرزها از سوراخ‌های تور نمایان می‌شود.
■ کت‌های گشاد و گیپور را به این طریق می‌توانید با تافته و یا پارچهٔ شبیه به تافته آستر کنید.
■ چنانچه کمر لباس دارای درز باشد، آستر بالاتنه را جداگانه بدوزید و داخل آن قرار دهید. آستر دامن را نیز به طور جداگانه دوخته و داخل دامن قرار دهید. سپس کمر بالاتنه را به کمر دامن متصل کنید و هر چهار تکه را با هم بدوزید. پس از قرار دادن آستر در داخل بالاتنه، مرحلهٔ وصل آستین یا سجاف حلقهٔ آستین را انجام دهید. معمولاً آستین لباس‌های توری فاقد آستر است.

آستر دوبله

■ تکه‌های بریده شدهٔ تور را روی آستر آن قرار دهید. دور تا دور و سطح تکه‌های تور را به پارچهٔ آستر توسط کوک‌های نسبتاً ریز متصل سازید و سپس مانند یک پارچهٔ واحد عمل کنید. تنها ضعف این روش از میان رفتن حالت ظرافت و لطافت تور است و افت خاص تور از دست خواهد رفت.

نحوهٔ اجرای دوخت آستر به دامن

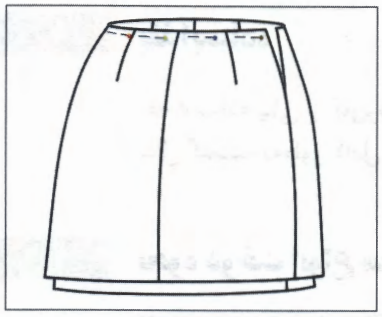

■ برای برش آستر همان الگویی را که برای دامن استفاده کرده‌اید به‌کار ببرید. آستر را مانند دامن و به‌طور جداگانه بدوزید. تمام درزها را اتو کنید. قبل از دوخت کمر، آستر را داخل دامن قرار دهید به‌طوری که پشت دامن به پشت آستر باشد. دورکمر آستر و دامن را با یکدیگر کوک بزنید.

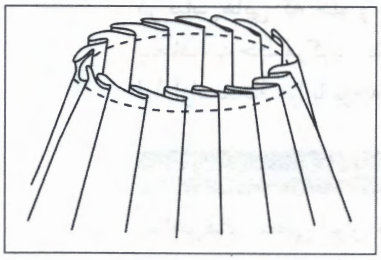

■ چنانچه مدل دامن چین‌دار و جنس آن حریر باشد آستر را به دامن کوک بزنید و سپس پیلی‌ها یا چین‌ها را «تا» کنید به‌طوری که پارچه و آستر با یکدیگر «تا» شوند.

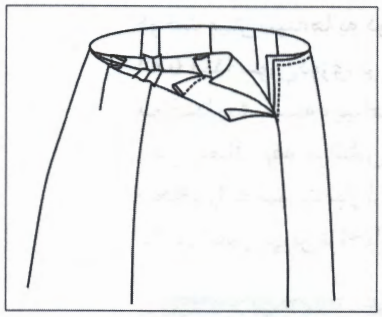

■ در دامن‌های با کمر تنگ ابتدا ساسون‌ها را در آستر و رویه به‌طور جداگانه بدوزید.
■ درز پهلوها و ساسون‌ها را روی هم قرار دهید.
■ در این مرحله نوار کمر را به کمر دامن (آستر و رویه) بدوزید.

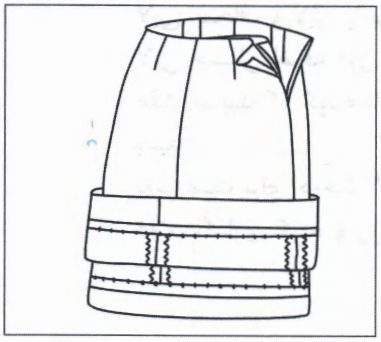

■ لبهٔ دامن و لبهٔ آستر دامن را به‌طور جداگانه تو گذاشته و بدوزید.

یقهٔ ایستاده

یقه ایستاده یکی از کاربردی‌ترین یقه‌های لباس محلی است که آموزش آن در کتاب طراحی و دوخت زنانه سال گذشته به‌طور کامل انجام شده است.

نحوهٔ دوخت انواع سجاف یقه‌های مختلف در لباس‌های محلی

نحوهٔ اجرای دوخت سجاف جدا در جلو لباس

در لباس‌هایی که جلو و یا پشت آنها باز است مانند یل، جلیقه، آرخالیق و یا پیراهن، برای روی هم آمدن سجاف، به خط مرکزی جلو با توجه به جنس و مدل مقداری اضافه می‌شود. سجاف را از روی الگو تهیه نمایید. لبهٔ آزاد سجاف را با توجه به جنس و نوع تزیین لباس تمیزدوزی کنید.

نحوهٔ دوخت سجاف یقه و پیش‌سینه‌ها در پیراهن محلی

پیراهن‌های محلی ایران معمولاً در جلو دارای پیش‌سینه هستند که اهمیت خاصی در زیبایی پیراهن‌های محلی دارد. لازم به ذکر است که پیش‌سینه در بین اقوام مختلف ایران به وسیلهٔ دوخت‌ها و سوزن‌دوزی‌های خاصی تزیین می‌شود مانند بلوچ‌دوزی، زنجیره‌دوزی زیگزاگ، قلاب‌دوزی، ساقه‌دوزی و غیره.

دوخت پیش‌سینه‌ها به دو صورت انجام می‌شوند:

الف) ابتدا سوزن‌دوزی بر روی تکه‌ای از پارچه دوخته شده و سپس بر روی پیش‌سینه وصل می‌شود.

ب) ابتدا پیش‌سینه و پیراهن کامل دوخته می‌شود و در نهایت سوزن‌دوزی روی قسمت‌های مربوطه انجام می‌شود.

برش سجاف یقه در لباس‌های محلی متناسب با طرح و مدل یقهٔ پیراهن می‌باشد.

سجاف را به صورت نوار اریب از پارچهٔ مورد نظر نیز می‌توان تهیه کرد. در این صورت به خوبی سجافی که از الگوی لباس می‌برید نخواهد بود.

نحوهٔ اجرای دوخت سجاف پیش‌سینهٔ چهارگوش همراه با لایی

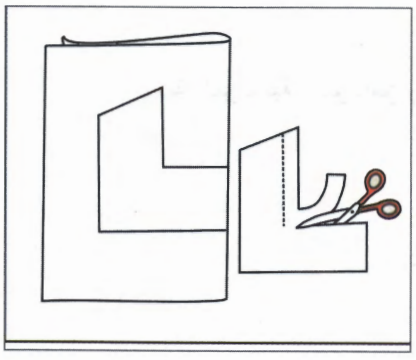

با قرار دادن الگوی برش پیش‌سینه روی پارچه و لایی، سجاف و لایی را ببرید. در صورت استفاده از لایی چسبان اضافه درز آن را کاملاً قیچی کنید.

دقت نمایید که گوشه‌های برش دارای زاویهٔ قائمه باشد.

بهتر است برای دوخت گوشه‌ها، خط اضافه درز را علامت‌گذاری کرده و روی آن کوک بزنید.

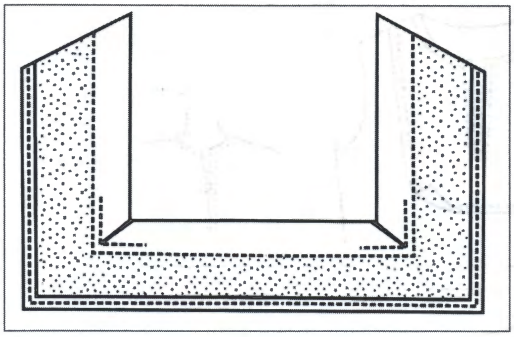

درز سرشانه را در سجاف و لایی به‌طور جداگانه بدوزید.
لایی را در سمت پشت سجاف قرار داده، آن‌را کوک بزنید و یا با اتو بچسبانید. لبهٔ سجاف را به‌طرف پشت برگردانید و چرخ کنید.
سجاف را بر روی برش بگذارید به‌طوری که روی تکهٔ سجاف به روی پارچهٔ لباس قرار بگیرد آن را سنجاق کرده کوک بزنید و درز را چرخ کنید.
اضافه درز را چیده و گوشه‌ها را چرت بزنید و سجاف را به‌طرف داخل لباس برگردانید.

بعد از دوخت سجاف چهارگوش پیش‌سینه می‌توان تکهٔ سوزن‌دوزی آماده شده را جهت تزیین روی محل پیش‌سینه به‌وسیلهٔ چرخ یا انواع دوخت‌های دیگر وصل نمود.

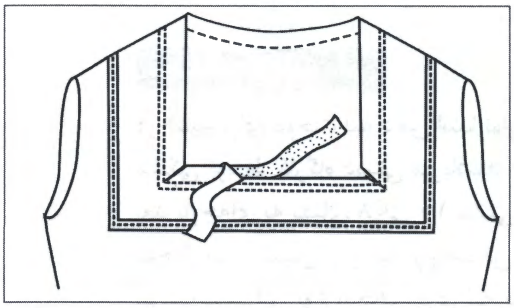

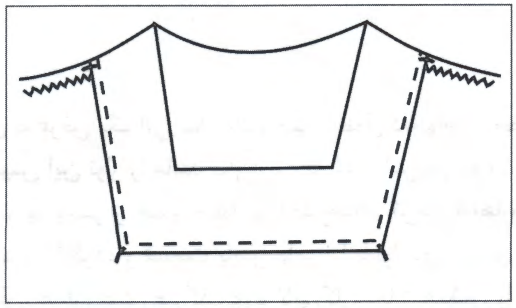

نحوهٔ اجرای دوخت سجاف یقهٔ گرد

طرز دوخت سجاف یقهٔ گرد همانند دوخت سجاف یقهٔ چهارگوش است و تفاوت آنها فقط در طرح و الگوی یقه می‌باشد.

نحوهٔ اجرای دوخت سجاف یقهٔ گرد چاک دار

با توجه به کاربرد یقهٔ گرد با چاک در پیراهن محلی، دوخت این سجاف از اهمیت زیادی برخوردار است. بعد از دوخت سجاف می‌توان روی یقه را با انواع دوخت‌ها و سوزن‌دوزی‌های محلی تزیین نمود.

- بعد از تهیهٔ سجاف یقه درز سرشانه‌ها را در سجاف و بالاتنه بدوزید.
- سجاف را روی یقه سنجاق کرده و کوک بزنید.
- سپس آن را چرخ کنید و تا پایین چاک چرت بزنید.
- سجاف را به‌طرف داخل لباس برگردانید. درز را به‌طرف داخل بغلتانید و آن‌را سنجاق بزنید و سپس کوک کرده و اتو کنید.
- لبهٔ آزاد سجاف را پاک‌دوزی کنید.
- در صورت لزوم لبهٔ آزاد سجاف را به لباس بست بزنید.

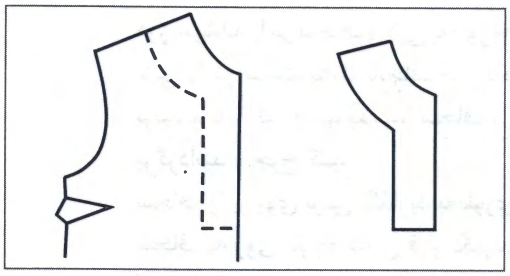

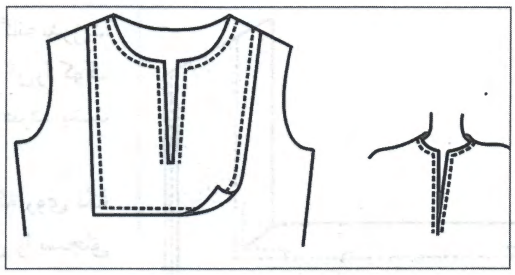

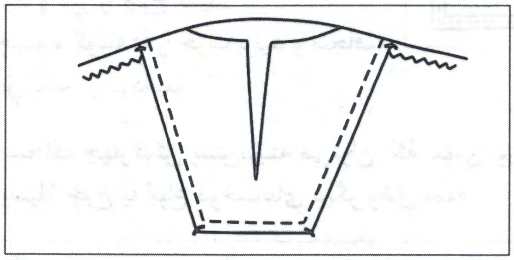

سجاف‌دوزی لبهٔ دامن

در قدیم برای دوخت لبهٔ دامن ابتدا نواری به‌عرض یک الی سه سانتی‌متر و طول دلخواه و مخصوصاً به رنگ مشکی توسط کارگاه دستی می‌بافتند. سپس این نوار را مانند نوار اریب به لبهٔ دامن می‌دوختند، در مرحلهٔ بعد پارچه‌ای به پهنای ۸ الی ۱۰ سانتی‌متر یا بیشتر از جنس چلوار و با طرح‌های گل‌دار و آهاردار به این نوار دوخته شده، سپس از وسط نوار مشکی لبه را تا کرده و قسمت پایین دامن را با نواردوزی و توردوزی و غیره می‌دوختند. این نوع سجاف‌دوزی لبهٔ تنبان، همان نقش فنرگذاری و لایی‌کاری با زانفیکس را در دامن‌های امروزی داشته است و تنها فرق این دو در دوام، زیبایی و خوش‌فرم بودن این نوع سجاف‌دوزی است.

نحوهٔ اجرای دوخت لبهٔ آستین

معمولاً لبهٔ آستین بلند یا کوتاه در لباس‌های محلی به روش‌های مختلف دوخته می‌شود.

نحوهٔ اجرای دوخت سجاف به لبهٔ آستین

در لباس‌های محلی ایرانی معمولاً لبهٔ آستین دارای تزیینات و سوزن‌دوزی است. سوزن‌دوزی در لبهٔ آستین به دو شیوه صورت می‌گیرد.

- در نوع اول، سوزن‌دوزی به طور جداگانه آماده شده و بعد از دوخت درز آستین، این تکهٔ سوزن‌دوزی شده با توجه به نوع تزیینات آن با دست و یا با چرخ به لبهٔ آستین وصل می‌شود.
- در نوع دوم که به طور سنتی از این روش استفاده می‌کردند، ابتدا سجافی به لبهٔ آستین می‌دوختند و سپس روی لبهٔ آماده شده، کار سوزن‌دوزی را انجام می‌دادند. در اینجا این روش را آموزش می‌دهیم.
- برای سجاف لبهٔ آستین به جای لایی می‌توانیم از پارچهٔ مناسب با جنس پارچهٔ لباسی استفاده کنیم، در زمان‌های قدیم از پارچه‌های چیت و متقال استفاده می‌کردند. اندازهٔ سجاف معمولاً با اندازهٔ موردنظر برای سوزن‌دوزی مشخص می‌شود. یعنی اگر پهنای سوزن‌دوزی تمام شده ۳ سانتی‌متر باشد، اندازهٔ سجاف باید در حدود ۵ یا ۶ سانتی‌متر در نظر گرفته شود.

روش دوخت سجاف

برای سجاف لبهٔ آستین علاوه بر پارچهٔ گفته شده از نوار یا قیطان لای درز هم استفاده می‌کنند. یعنی اول روی لبهٔ آستین، قیطان یا نوار مورد نظر را سنجاق کرده، سجاف را روی آن قرار می‌دهند و سپس چرخ‌کاری می‌کنند. بعد از چرخ‌کاری، سجاف را برگردانده و بعد از اتوکاری، سوزن‌دوزی را روی آن انجام می‌دهند.

■ لازم به ذکر است که سوزن‌دوزی روی لبهٔ آستین، قبل از وصل آستین به بالاتنه باید دوخته شود.

روش دوخت چاک درز آستین

لبهٔ آستین بلند که بدون مچ یا دوبل باشد معمولاً به اندازهٔ دور مچ دوخته می‌شود. بنابراین برای اینکه دست به راحتی عبور نماید، نیاز است که چاکی به لبهٔ آستین داده شود و یا درز آستین، چند سانتی‌متر دوخته نشود. درز آستین را ۷ الی ۷/۵ سانتی‌متر از لبهٔ آستین ندوزید. در سمت راست آستین، درز را به داخل برگردانید و آن را پس‌دوزی کنید.

سمت چپ درز آستین را در بالای چاک، چرت بزنید و با نوار اریب آن را سجاف کنید. لبهٔ قسمتی را که چرت زده‌اید، با دندان موشی بدوزید. سپس دکمه و جادکمه و یا فشاری بدوزید.

طرز دوخت لبهٔ بلوز چاک‌دار

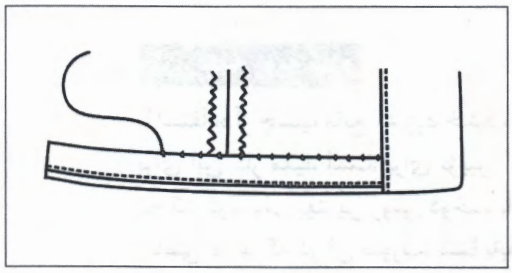

اگر جنس پارچه لطیف و نازک باشد، لبهٔ بلوز را تا کرده و روی آن نوار بدوزید و طرف دیگر نوار را به بلوز پس‌دوزی کنید.

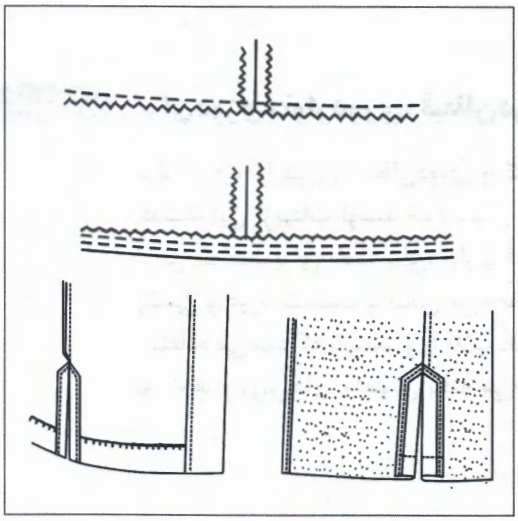

در صورتی‌که پارچه تقریباً ضخیم باشد و دوخت لبه از روی آن مشخص می‌شود، روی لبهٔ «تا» یک رج شلال با چرخ بدوزید. فاصلهٔ شلال تا لبه ۶ میلی‌متر باشد. لبه را با قیچیِ دالبری قیچی کرده، لبهٔ «تا» را به‌طرف داخل برگردانید و روی آن را چرخ کنید.

اگر پهلوی بلوز یا پیراهن چاک داشته باشد، ابتدا لبهٔ بلوز را «تا» کنید سپس لبهٔ چاک را مطابق شکل، «تا» کرده و روی لبه برگردانید.

طرز تهیهٔ کلاه و کلاهک محلی

به طور کلی در مناطق مختلف ایران از چند نوع کلاه و کلاهک استفاده می‌شود که عبارت‌اند از:

۱. کلاه استوانه‌ای؛
۲. کلاهک دو تکه‌ای؛
۳. کلاهک لچکی.

طرز دوخت کلاه استوانه‌ای شکل

برای تهیهٔ این نوع کلاه از یک شکل دایره‌ای و یک شکل مستطیل استفاده می‌شود. معمولاً اندازهٔ طول مستطیل برابر با دور سر شخص پوشنده و محیط دایرهٔ آن نیز با توجه با طول مستطیل در نظر گرفته می‌شود. البته این نوع شکل کلاه در بازار به صورت‌های مختلف موجود است از جمله: سربند با اسکلت سیمی، سربند اسفنجی و یا پلاستیکی، کلاه اسفنجی و یا پلاستیکی گرد. نوار پرک پهن با نخ جمع‌کنندگی در یک طرف آن که برای پوشش اسکلت‌های سیمی سربند به کار می‌رود. در صورت در دسترس نبودن این نوار می‌توانید از تور پرک استفاده کرده و به یک طرف آن با دست، چین دهید.
کلاه و سربند را می‌توان به روش‌های مختلف تهیه کرد. البته اندازه و مدل آن باید با اندازهٔ شخص و لباس محلی مربوطه انتخاب گردد.

طرز تهیه رویهٔ کلاه

با استفاده از چسب مایع که زود خشک می‌شود، این کار آسان‌تر انجام می‌شود. چسب چوب و یا چسب پارچه برای این کار مفید است. برای تزیین کلاه می‌توان نوارها و یراق‌های تزیینی و پولک و مروارید را با چسب محکم کرد. ولی بهترین روش دوخت با دست است. البته علاوه بر اینها بعضی از اقوام ایرانی سوزن‌دوزی‌های خاصی دارند که در آن صورت، شما باید با توجه به لباس محلی مرتبط، از تزیینات لازم استفاده نمایید.
برای انتخاب سوزن‌دوزی ویژهٔ لباس محلی مرتبط، به کتاب همراه هنرجو مراجعه نمایید.

یراق‌دوزی، نواردوزی، قیطان‌دوزی

یراق‌دوزی، نواردوزی، قیطان‌دوزی و کارت بافی در لباس سنتی جزء تزیینات اساسی به شمار می‌آید، در گذشته این تزیینات توسط خود بانوان بافته شده در لبهٔ دامن، دور مچ، یقه و غیره سبب خوش فرم شدن لباس می‌شد. برای بافت یراق، نوار و قیطان به شیوهٔ قلاب‌بافی تهیه می‌شد. از انواع نخ‌های زری، کاموای پشمی و غیره متناسب با لباس مورد نظر استفاده می‌شد. امروزه نوار، یراق و قیطان در یقه‌های بافته شده استفاده می‌شود که با بست و یا قلاب‌بافی به لباس‌های رویی وصل می‌شود. نواربافی در مناطق مختلف ایران به نام‌ها و روش‌های متفاوتی بافته می‌شوند.

نحوهٔ اتوکشی قسمت‌های مختلف لباس و به کار بردن وسایل آن

روش صحیح اتوکشی، از عوامل مهم برای جلوه بخشیدن لباس و چشمگیر ساختن دوخت آن به‌شمار می‌آید. اتوی خوب، لباس را خوش‌دوخت و خوش‌فرم نشان می‌دهد.

مهم‌ترین نکاتی که در هنگام اتوکردن باید رعایت شوند عبارت‌اند از:

۱ میز اتو را باید نزدیک چرخ‌خیاطی قرار دهید و هر قسمتی از لباس را که می‌دوزید، بلافاصله اتو کنید.

۲ انتظار نداشته باشید که تمام عیوب لباس را با آخرین اتو برطرف سازید.

۳ به یاد داشته باشید که اتوکاری، آخرین مرحله از دوخت نیست بلکه بعد از چرخ‌کاری هر تکه و قبل از وصل آن به تکهٔ دیگر، حتماً باید اتو شود.

۴ قبل از اقدام به اتو کردن، درجهٔ اتو را مناسب با جنس پارچه تنظیم نمایید.

۵ درصورتی‌که نوع و جنس پارچه مشخص نشود، با اتوی اتوماتیک به‌راحتی می‌توانید درجه را تنظیم نمایید. درغیر این‌صورت اتو را با حرارت ملایم روی تکه‌ای بی‌مصرف از پارچهٔ موردنظر بکشید و تدریجاً درجه حرارت را زیاد کنید تا به حرارت دلخواه دست یابید.

فعالیت عملی

با استفاده از الگوهای آماده، لباس محلی منطقه را برای عروسک تهیه نمایید و ماکت آن را درست کنید.

ارزشیابی شایستگی پودمان ۵ـ دوزنده لباس‌های محلی

شرح کار: رسم الگوی اساس بالاتنه و آستین-رسم الگوی اساس پیراهن و مدل سازی پیراهن و دوخت لباس محلی با تزیینات

استاندارد عملکرد: طراحی الگو و دوخت لباس محلی ایران بر اساس شناسایی رنگ و جنس، طرح و دوخت و تزیینات لباس آنان

شاخص‌ها:

۱ چیدمان قطعات الگو روی پارچه، تعیین مقدار جادرزها، استفاده صحیح از ابزار برش
۲ انتقال الگو روی پارچه با توجه به بافت و نقش پارچه
۳ دوخت‌های اولیه قسمت‌های مختلف لباس با استفاده از ابزار و تجهیزات مورد نیاز (درزها، پاک‌دوزی و...)
۴ دوخت یقه و سجاف و اتصال آن به بالاتنه
۵ دوخت آستین، درزها، مچ و اتصال آن به بالاتنه
۶ دوخت اتصالات با توجه به مدل (دکمه، جادکمه، زیپ، بندینک و...)
۷ اتو در تمام مراحل دوخت
۸ پرو نهایی و ترکیب کلی لباس

شرایط انجام کار و ابزار و تجهیزات:

مکان: کارگاه خیاطی **زمان:** ۴۸۰ دقیقه

ابزار و تجهیزات: انواع پایه، انواع کارپیش بر مخصوص ماشین دوخت، ماکو و ماسوره، صفحه خنک‌کننده پارچه (اتوی سرد)، چراغ مطالعه مخصوص دوخت، رولت، انواع قیچی، انواع سوزن، پارچه رو اتویی، پایه دوک، انگشتانه، میز برش پارچه، تخته وایت‌برد، میز نور، میز اتو ثابت و متحرک، ماشین‌های دوخت همه‌کاره خانگی و صنعتی، اتوهای پرس و دستی، مانکن

مواد مصرفی: انواع سوزن و نخ ماشین دوخت، پارچه، کاربن، روغن مخصوص ماشین دوخت، ماژیک وایت برد، پشم شیشه، کاغذ پوستی، قلم یا مداد انتقال الگو، سوزن دستی

معیار شایستگی:

ردیف	مرحله کار	حداقل نمره قبولی از ۳	نمره هنرجو
۱	اندازه‌گیری اندام و ترسیم الگو براساس انواع لباس ایران	۱	
۲	تبدیل الگوی اساس به طرح لباس محلی منطقه و تهیه پاترون الگوی انواع لباس	۱	
۳	دوخت و پرو پاترون برروی اندام و متناسب‌سازی الگو	۱	
۴	انتخاب پارچه با طرح ورنگ وجنس متناسب با لباس محلی منطقه و چیدمان تکه‌های مختلف لباس محلی برروی پارچه و برش آن	۱	
۵	آماده نمودن تزیینات مربوط به لباس محلی منطقه و روش مناسب وصل قسمت‌های مختلف لباس	۱	
۶	دوخت لباس محلی منطقه به اندازه سایز عروسک و تهیه ماکت لباس محلی منطقه	۲	
	شایستگی‌های غیرفنی، ایمنی، بهداشت، توجهات زیست محیطی و نگرش:	۲	
	میانگین نمرات		*

* حداقل میانگین نمرات هنرجو برای قبولی و کسب شایستگی، ۲ می‌باشد.

منابع

۱. سند برنامه درسی طراحی مد و لباس سفارشی، دفتر تألیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و کاردانش، ۱۳۹۴.
۲. بلوکباشی. علی، پرشاک در ایران زمین، دانشنامه ایرانیکا (جلد اول)، مترجم: پیمان متین. تهران، نشر دانشگاه امیرکبیر، ۱۳۹۳.
۳. شهری‌نژاد. سمانه، تاریخ پوشاک استان گلستان، تهران: انتشارات نام‌آوران ماندگار، ۱۳۹۶.
۴. یاوری. حسین، آشنایی با لباس‌ها و پوشاک مردم مناطق مختلف ایران، تهران: انتشارات آذر، ۱۳۹۳.
۵. رنج‌دوست. شبنم، تاریخ لباس ایران، تهران: انتشارات جمال هنر، ۱۳۸۷.
۶. ضیاءپور. جلیل، پوشاک زنان ایران، تهران: انتشارات وزارت فرهنگ و هنر، ۱۳۴۸.
۷. کتاب ماه هنر، ویژه پوشاک ایران و اسلام، سری مقالات پوشاک، ۱۳۷۸.
۸. صفا ایسنی. شایا، پوشاک زنان هرمزگان، انتشارات روشنگران، ۱۳۸۹.
۹. غیبی. مهرآسا، هشت هزار سال تاریخ پوشاک اقوام ایرانی، تهران: انتشارات میرمند.
۱۰. نقشه راهنمای مردم‌شناسی ایران، گیتاشناسی نوین، چاپ اول، تهران.

فهرست تصاویر نقشه

۱ـ زنان مناطق شمالی اردبیل با پوشش سنتی در صحنه کار و تولید.
۲ـ زنی از اهالی چالدران، تن‌پوش کوتاه چند لایه با شلوارهای ساده، یادگار پوشش دوره صفویه.
۳ـ زنان آذری، برافراشته در لباس محلی.
۴ـ طبیعت سرسبز آذربایجان شرقی تافته در پوشش زنان منطقه.
۵ـ پوشش مردان طایفه شاهسون، از خطه گسترده دشت مغان.
۶ـ پوشش امروزی شهری در اردبیل.
۷ـ پوشش زنان گیلان با رنگ و بوی شالیزار.
۸ـ صید پره، یکی از روش‌های چند صدساله ماهیگیری در دریای خزر.
۹ـ پوشش طایفه گوران، مردمانی از هزاره اول قبل از میلاد، بعد از مهاجرت به مناطق کردنشین.
۱۰ـ بالاپوش مرسوم برخی مردان ترک در دوره قاجار.
۱۱ـ چهره‌ای از مردمان تنکابن یادگار شهسواران.
۱۲ـ نوازندگان مازندرانی در لباس محلی حافظان فرهنگ بومی.
۱۳ـ دسن، ردای ابریشمی بلند مردان و قرمز کوینک، تن‌پوش زیبای زنان ترکمن در استان گلستان.
۱۴ـ پوشش عشایر کرمانج بجنورد، از ایالات کرد شمال خراسان.
۱۵ـ رنگین‌کمان ظرافت و زیبایی در پوشش زنانه کردهای کرمانج.
۱۶ـ موسیقی نیشابور بخشی از موسیقی مقامی شمال خراسان که ثبت جهانی شده است.
۱۷ـ پوشش محلی زنان کلات نادری، خراسان رضوی.
۱۸ـ تنوع پوشش در کلات نادری، سرزمین گنج‌های نادر، خراسان رضوی.
۱۹ـ چهره مردی از طایفه تیموری از طوایف ترک یا مغول خراسان.
۲۰ـ دف‌نوازی از هنرهای رایج در خراسان جنوبی.
۲۱ـ رقص چکه، دهل و چوب بازی از آیین رقص محلی خراسان جنوبی، بیانگر حماسه‌های قومی.
۲۲ـ تنوع پوشش خراسان جنوبی
۲۳ـ دست بافته‌های سنتی ظریف و رنگارنگ، هنر دست زنان سمنان.
۲۴ـ پوشش عمومی مردم تهران.
۲۵ـ لباس روحانیت یکی از ویژگی‌های بارز پوششی حوزه‌های علمیه شهر قم.
۲۶ـ هنرمند قالیباف اراکی، نمونه خلاقیت زن ایرانی.
۲۷ـ سفالگر لالجین همدان با پشتوانه تاریخی ۷۵۰۰ ساله در این هنر دستی زیبا.
۲۸ـ قالی کاشان، تابلویی از نقش و رنگ.
۲۹ـ چارقد گلدار چهارگوش، پیراهن بلند گلدوزی و شلیته با یراق‌های نقره زنان ابیانه.
۳۰ـ نقاشی روی سفال، هنری با پیشینهٔ ۶۰۰۰ ساله در نطنز.
۳۱ـ هنرهای دستی اصفهان: اعجاز و زیبایی.
۳۲ـ کردان سنجابی یادآور دلاوری در برابر ارتش روسیه تزاری، عثمانی‌ها و انگلستان (با بالاپوشی از سنجاب).
۳۳ـ جومه لُری با ویژگی کلاه استوانه‌ای لباس مخصوص لرستان.
۳۴ـ تنوع جغرافیای زیستی اقوام لر و تنوع پوشش استان لرستان.
۳۵ـ تنوع پوشش ایل لر بختیاری (لر بزرگ).
۳۶ـ کوچ؛ در سرزمین باستانی بختیاری‌ها.
۳۷ـ پوشش زن هنرمند قوم لک در ایلام، هنر ریسندگی.
۳۸ـ پوشش زرتشتیان یزد.
۳۹ـ چهره‌ای از مردم یزد، شهر تاریخی ثبت شده در فهرست میراث جهانی یونسکو.
۴۰ـ پوشش مردم کرمان، خاستگاه هنر ایران.
۴۱ـ پوششی از دراویش نعمت اللهی ماهان کرمان.
۴۲ـ پوششی محلی استان فارس، نمادی از روح شور و شعر و زیبایی در این خطه.
۴۳ـ لباس قشقایی، زیباترین لباس محلی.
۴۴ـ مهارت‌های زندگی عشایر در کهگیلویه و بویراحمد.
۴۵ـ سوارکاری، هنر رزم و بزم در میان مردم کهگیلویه و بویراحمد.
۴۶ـ زیبایی گوناگونی قومیت در ایران: پوشش مردم خوزستان.
۴۷ـ سوارکاری غیور در استان بوشهر.
۴۸ـ بتوله یا برکه یا برقع: پوشش برخی از زنان هرمزگان، بوشهر و سیستان و بلوچستان.
۴۹ـ پوشش زنان هرمزگان آینه هزاررنگ خاک این سرزمین رنگین‌کمانی است.
۵۰ـ تنوع پوشش در استان هرمزگان: چادربندی با طرح‌ها و رنگ‌های مختلف.
۵۱ـ زن و کودک بلوچ نارویی در سیستان و بلوچستان.
۵۲ـ قیچک، به بلوچی ساز سرود که کاسه طنین آن شبیه لنگر کشتی است.
۵۳ـ چهره مردی از سیستان و بلوچستان در لباس محلی.
۵۴ـ پوشش مردم بلوچ ریگی، طایفه‌ای با قدمت هزار ساله در شرق و جنوب شرقی ایران.
۵۵ـ زن و مردی با پوشش محلی سراوان، اولین نقشه در کشور که خورشید در آن طلوع می‌کند.
۵۶ـ توربافی در سواحل بلوچستان: ابزار معیشتی ماهیگیران یا هنرظریف بومی.

دریای خزر
خلیج فارس
دریای عمان

سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی جهت ایفای نقش خطیر خود در اجرای سند تحول بنیادین در آموزش و پرورش و برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران، مشارکت معلمان را به‌عنوان یک سیاست اجرایی مهم دنبال می‌کند. برای تحقق این امر در اقدامی نوآورانه سامانه تعاملی بر خط اعتبارسنجی کتاب‌های درسی راه‌اندازی شد تا با دریافت نظرات معلمان دربارهٔ کتاب‌های درسی نونگاشت، کتاب‌های درسی را در اولین سال چاپ، با کمترین اشکال به دانش‌آموزان و معلمان ارجمند تقدیم نماید. در انجام مطلوب این فرایند، همکاران گروه تحلیل محتوای آموزشی و پرورشی استان‌ها، گروه‌های آموزشی و دبیرخانهٔ راهبری دروس و مدیریت محترم پروژه آقای محسن باهو نقش سازنده‌ای را بر عهده داشتند. ضمن ارج نهادن به تلاش تمامی این همکاران، اسامی دبیران و هنرآموزانی که تلاش مضاعفی را در این زمینه داشته و با ارائهٔ نظرات خود سازمان را در بهبود محتوای این کتاب یاری کرده‌اند به شرح زیر اعلام می‌شود.

اسامی دبیران و هنرآموزان شرکت کننده در اعتبارسنجی چاپ اول کتاب با عنوان طراحی مد و لباس سفارشی
رشتهٔ طراحی و دوخت ـ کد ۲۱۲۵۸۳

ردیف	نام و نام خانوادگی	استان محل خدمت	ردیف	نام و نام خانوادگی	استان محل خدمت
۱	زهرا شاعری کریمی	خوزستان	۱۶	رقیه عباسی	خراسان جنوبی
۲	مهناز هاشمیان پور	اصفهان	۱۷	صغری اسکندری توان علیا	قزوین
۳	آسیه حقیقت پور صوفی	شهر تهران	۱۸	لیلا نوری	آذربایجان غربی
۴	اکرم حرنژاد	لرستان	۱۹	آزاده پورحیدری	قزوین
۵	منیر حصاری	خراسان رضوی	۲۰	فاطمه پنابادی	یزد
۶	زهرا باذوق	هرمزگان	۲۱	شهناز کرمزاده	زنجان
۷	اعظم غلامی	مرکزی	۲۲	سمیه هاشمی شهرکی	چهارمحال و بختیاری
۸	طاهره ذاکر رضوی	خراسان رضوی	۲۳	فتانه مهرافزا	آذربایجان شرقی
۹	رقیه عبدالمحمدی	اردبیل	۲۴	سارا نریمی زاده	خوزستان
۱۰	طاهره حدادی	کرمانشاه	۲۵	ژاله توکلی	آذربایجان شرقی
۱۱	نزهت هنرمند خاکی	گیلان	۲۶	پریسا فرجی	شهرستان‌های تهران
۱۲	ناهید کریمی	کردستان	۲۷	اعظم فخری زاده	کرمان
۱۳	عصمت صالح پور عمران	مازندران	۲۸	فریبا عباسی ظلانی	کرمانشاه
۱۴	نادره جمالی	فارس	۲۹	فرزانه صادقی دهنوی	شهرستان‌های تهران
۱۵	عظیمه اسمعیل کمال	یزد	۳۰	مهدیه زرین	کرمان

شابک ۲-۰۵-۳۴۵۰-۹۶۴-۹۷۸

9789640534502

P_64

بهای فروش در سراسر کشور ۹۰۰۰۰ ریال

«لینک‌های مفید و مرتبط»

دانلود منابع آزمون استخدامی هنرآموز طراحی و دوخت

خرید و دانلود

دانلود نمونه سوالات آزمون استخدامی هنرآموز طراحی و دوخت

خرید و دانلود

دانلود منابع آزمون استخدامی استادکار طراحی و دوخت

خرید و دانلود

دانلود نمونه سوالات عمومی و تخصصی استخدام آموزش و پرورش

خرید و دانلود

سرویس خصوصی خدمات عام المنفعه اخبار شغل و استخدام

Www.IranEstekhdam.Ir

خواننده گرامی؛ در جهت بهبود کیفیت این فایل؛ لطفاً هرگونه انتقاد و پیشنهاد خود در مورد مطالب آن

و یا گزارش مشکل را به آدرس ایمیل و یا با شماره تلفن زیر مطرح نمایید:

شماره تلفن تماس: ۰۲۱-۹۱۳۰۰۱۱۳ آدرس ایمیل: soal@iranestekhdam.ir